

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

JAARVERSLAG 1991

VAN HET HOOFDBESTUUR

INGEVOLGE ARTIKEL 18.3 VAN DE STATUTEN

44 STE JAARVERSLAG

Copyright: Niets uit deze uitgave mag
worden overgenomen zonder
schriftelijke toestemming van
het hoofdbestuur van de VVD.

Tekening omslag: Gerard Wiegel
Produktie: algemeen secretariaat

Meer exemplaren van het Jaarverslag 1991
kunnen worden besteld door overmaking van een
bedrag van f 15,- per exemplaar op giro-
rekening nr. 40.18.232 t.n.v. VVD-Informatie-
rekening te 's-Gravenhage, onder vermelding
van "44ste Jaarverslag".

I N H O U D S O P G A V E

blz.

1.	Ten geleide	1
2.	Inhoudelijke discussie binnen de partij	2
3.	Statenverkiezingen	4
4.	Eerste-Kamerverkiezing	6
5.	44ste jaarlijkse algemene vergadering (86ste algemene vergadering)	8
6.	Buitengewone algemene vergaderingen	10
7.	Afdelingen	12
8.	Ondercentrales	14
9.	Kamercentrales	15
10.	Hoofdbestuur	16
11.	Partijraden	21
12.	Algemeen secretariaat	23
13.	Ledenbestand	25
14.	Oplossen van problemen in afdelingen en centrales en de commissie van Beroep (art. 32 statuten)	32
15.	Commissies van advies (art. 60 hr.)	34
16.	Commissies en werkgroepen ad hoc	35
17.	Bijzondere groepen (art. 78.1 hr.):	37
	a. Organisatie Vrouwen in de VVD	
	b. Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD	
	c. Groep Nederland van de Liberale Internationale	
18.	Vrijheid en Democratie	45
19.	Public relations, voorlichting en campagnes	47
20.	Vorming in Scholing	50
21.	Jongerenbeleid en SWO VVD/JOVD	56
22.	Fracties in de Staten-Generaal en in het Europees Parlement	58
	a. Eerste Kamer	
	b. Tweede Kamer	
	c. Europees Parlement	
23.	Internationale contacten	62
24.	Prof.mr.B.M. Teldersstichting	68
 <u>Bijlagen:</u>		
I	- besluitenlijst 44ste JAV	71
II	- jaarverslagen commissies van advies (art. 60 hr.)	74
III	- verbruik propagandamateriaal	94
IV	- overzichten verhouding ledentallen/stem- aantallen van de afdelingen van de VVD	95
V	- overzicht evaluatie leergang gemeenteraad	96

1. TEN GELEIDE

Het jaar 1991 kenmerkte zich door twee markante gebeurtenissen die voor de geschiedenis van de partij belangrijk zijn.

Op de eerste plaats brachten de verkiezingen voor de Provinciale Staten op 6 maart voor het eerst sinds 1982 een stijging van de VVD-aanhang: een stimulans voor allen die zich in de campagne hadden ingezet.

Maar ook een hart onder de riem van Frits Bolkestein die in Vrijheid en Democratie schreef: "De VVD is in herstel. Nu moeten wij verder werken aan onze vooruitgang".

Een tweede belangrijke gebeurtenis was de wisseling van het voorzitterschap van de partij.

Nadat partijvoorzitter Ginjaar op 8 maart zijn terugtreden had aangekondigd kwam het roer van de VVD op 4 oktober in Veldhoven in handen van Dian van Leeuwen-Schut. Haar toespraak in Veldhoven straalde een groot enthousiasme voor het liberalisme uit en zij besloot met een motto dat voor de VVD en voor haarzelf geldt: "If you can dream it, you can do it".

De VVD, de enige liberale partij van Nederland, is volop en doelgericht in beweging om de haar toekomende plaats in het politieke spectrum weer in te nemen: in de regering!

's-Gravenhage, 27 april 1992

Namens het hoofdbestuur,
de adjunct-algemeen secretaris.

2. INHOUDELIJKE DISCUSSIE BINNEN DE PARTIJ

De inhoudelijke discussie nam in 1991 vastere vorm aan. Nadat in november 1989 het "Verenigingsplan" was aangenomen en in 1990 begonnen was met de uitvoering van de aanbevelingen van dit plan, werden in 1991 de eerste resultaten zichtbaar.

Een zeer belangrijke aanzet tot het voeren van de inhoudelijke discussie, was het rapport "Ongebroken lijnen", welk rapport op de agenda stond op de buitengewone algemene vergadering van 5 en 6 april te Amersfoort en later ook op de jaarlijkse algemene vergadering van 26 en 27 april 1991.

Het rapport was samengesteld onder leiding van de heer mr.H.R. Nord en kreeg dan ook in de wandelgangen de naam "commissie Nord". Taakopdracht aan de commissie was: "het opstellen van een nota op hoofdlijnen, bevattende een adequate, liberale beantwoording van inhoudelijke uitdagingen waar de VVD in de komende jaren voor komt te staan, die als handvat dient voor verdere discussie binnen de partij en uitgangspunt zal zijn voor de opstelling van het verkiezingsprogramma 1994-1998" (colofon "Ongebroken lijnen" - een liberaal perspectief, 1990).

In de eindrapportage van de commissie Nord gaf de commissie aan dat getracht was: "de richting aan te geven waarin het liberale antwoord naar onze mening moet worden gezocht. Nadere discussies c.q. studies zullen voor de noodzakelijke verdere uitwerking kunnen zorgen" (inleiding tot "Nota en uitspraken van de algemene vergadering van de VVD, Ongebroken lijnen - een liberaal perspectief, 1990).

Uiteindelijk zouden er na bespreking van het rapport een vijftiental punten overblijven ter verdere uitwerking. Deze punten zijn geïnventariseerd en vervolgens ter verdere behandeling ondergebracht bij diverse partijgremia. De neerslag van deze verdere uitwerking is in 1991 op verschillende vergaderingen aangeboden aan de partij.

De inhoudelijke discussie met betrekking tot themadagen, wierp in 1991 ook zijn vruchten af. Na de themadag "de stimulerende democratie" op 1 juni werd op 9 november door het hoofdbestuur in samenwerking met de kamercentrale Gelderland de succesvolle themadag "Ontgroening en vergrijzing" georganiseerd.

Het aantal deelnemers aan themadagen vertoonde in het verslagjaar een stijgende lijn. Werde er in het verslagjaar over 1990 melding gemaakt van 85 deelnemers aan de themadag "Integratie Ruimtelijke Ordening", aan de themadag op 1 juni 1990 namen ruim 90 mensen deel, terwijl "Ontgroening en vergrijzing" 120 deelnemers telde. De uitkomsten van deze laatste themadag worden in 1992 behandeld.

Daarnaast organiseerden verschillende partijcommissies eigen thema-avonden, waartoe het "Verenigingsplan" ook de ruimte gaf.

In het hoofdbestuur werd de portefeuille inhoudelijke discussie voor wat betreft de periode 1 januari - 26 april, wegens ziekte van mevrouw M.J.H. den Ouden-Dekkers, waargenomen door mevrouw F.M. Roscam Abbing-Bos. Op de 44ste jaarlijkse algemene vergadering werd onder dankzegging afscheid genomen van mevrouw Den Ouden en werd mevrouw Roscam Abbing de eerst verantwoordelijke portefeuillehouder. Dit zou zij het gehele verdere deel van het verslagjaar blijven.

Het hoofdbestuur stelt er prijs op te vermelden dat het bij het organiseren en in gang houden van de inhoudelijke discussie in de partij, veel steun ondervond van het wetenschappelijk bureau van de VVD, de prof.mr.B.M. Teldersstichting.

3. STATENVERKIEZINGEN

Op 6 maart 1991 werden weer verkiezingen gehouden voor de leden van Provinciale Staten. Bij deze verkiezingen werd voor het eerst sinds 1982 winst geboekt. De trend omlaag was doorbroken en de partij bleef zelfs een neuslengte voor op D'66.

De opkomst bij deze verkiezingen (52.1 %) was beduidend lager dan bij de Statenverkiezingen in 1987 (66.1 %).

Allereerst wordt een vergelijking gemaakt tussen de vier grote partijen bij Statenverkiezingen over de periode 1982 - 1991 (in procenten):

	PS '82	PS '87	PS '91
PvdA	21.6	33.0	20.4
CDA	33.4	33.0	32.6
VVD	22.2	15.5	15.7
D'66	8.3	6.7	15.6

Kenmerkend voor deze verkiezingscampagne was het fenomeen dat door de politieke partijen aan deze provinciale campagne een sterk landelijk accent werd gegeven vanwege de tijdens de campagne lopende Golfoorlog alsmede de politiek omstreden Tussenbalans.

Op VVD-lijsten werd bij de drie achtereenvolgende verkiezingen voor Provinciale Staten het onderstaande aantal stemmen uitgebracht (in procenten):

	PS '82	PS '87	PS '91	verschil ('91 t.o.v. '87)
Groningen	16.7	12.8	13.3	+ 0.5
Friesland	14.9	11.5	11.5	+ 0.0
Drenthe	22.0	17.7	16.3	- 1.4
Overijssel	16.6	11.5	11.8	+ 0.3
Flevoland	16.8	14.7	19.4	+ 4.7
Gelderland	21.4	15.0	14.7	- 0.3
Utrecht	27.3	19.2	19.3	+ 0.1
Noord-Holland	26.9	19.7	20.1	+ 0.4
Zuid-Holland	25.3	17.4	18.0	+ 0.6
Zeeland	21.7	16.1	15.0	- 1.1
Noord-Brabant	20.1	13.3	12.9	+ 0.4
Limburg	17.1	9.7	10.3	+ 0.6

Met name Flevoland boekte wederom een opvallende winst. Sinds haar wordingsgeschiedenis heeft de VVD in deze provincie een opgaande lijn laten zien.

Na de hierop volgende college-onderhandelingen was de VVD als volgt vertegenwoordigd in Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten:

	zetelverdeling		PS	zetelverdeling	
	'87	'91		GS '87	'91
Groningen	7	7		1	1
Friesland	6	6		-	1
Drenthe	9	8		1	1
Overijssel	7	7		1	1
Flevoland	6	9		1	1
Gelderland	11	11		1	1
Utrecht	11	13		2	2
Noord-Holland	16	17		2	2
Zuid-Holland	15	15		2	2
Zeeland	8	7		2	1
Noord-Brabant	10	10		1	1
Limburg	6	6		1	1

Alhoewel het totaal aantal VVD-gedeputeerden gelijk bleef, was de VVD na de Statenverkiezingen van 1991 in tegenstelling tot de situatie na de Statenverkiezingen in 1987 vertegenwoordigd in alle colleges van Gedeputeerde Staten.

4. EERSTE-KAMERVERKIEZING

De voorbereiding voor deze Eerste-Kamerverkiezing vond plaats in 1990. Nadat het hoofdbestuur in de vergadering op 17 december 1990 de groslijst van de voorlopige kandidaten had opgesteld werd deze samen met het Technisch Advies gepubliceerd in Vrijheid en Democratie van januari 1991. Deze groslijst was opgesteld op basis van de door afdelingen en het hoofdbestuur aangemelde leden met daaraan toegevoegd de zittende leden die de wens te kennen hadden gegeven zich wederom beschikbaar te stellen.

Van de zittende leden stelden de heer drs.T.C. Braakman, mevr.mr. E. Veder-Smit en mevr.L.Vonhoff-Luijendijk zich niet meer voor een nieuwe periode beschikbaar.

In totaal stonden er 40 kandidaten voor een verkiesbare plaats op de groslijst, waarvan 5 vrouwen. In 1983 en 1987 waren dat er respectievelijk 62 waaronder 7 vrouwen en 23 waaronder 3 vrouwen.

Het aantal afdelingen dat inzond was nu 35. Voorts maakten leden van 3 statenfracties van de reglementaire mogelijkheid gebruik voorlopige kandidaten op te geven; in 1987 waren er 50 afdelingen en 2 statenfracties die inzonden.

Op basis van de uitslag bij de statenverkiezingen konden 12 zetels in de Eerste Kamer worden behaald. De ontwikkeling in zeteltal sedert 1971 is de volgende:

1971	-	8 zetels	1983	-	17 zetels
1974	-	12 zetels	1986	-	16 zetels
1977	-	15 zetels	1987	-	12 zetels
1980	-	13 zetels	1991	-	12 zetels
1981	-	12 zetels			

Op 2 februari vergaderden de kamercentrales om de advieslijsten op te stellen. Vervolgens stelde op 18 februari het hoofdbestuur de zgn. Moddermanlijsten op: een voor de zittende en een voor de niet-zittende kandidaten. Het resultaat werd ter kennis gebracht van de leden van de kandidaatstellingsraad die op 23 maart te Utrecht bijeen kwamen. Het ontwerp van het hoofdbestuur werd gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1393 van februari 1991.

De beide Moddermanlijsten gaven de volgende resultaten te zien:

rangorde zittende kandidaten:

1. Luteijn
2. Van Graafeiland
3. Van der Werff
4. Ginjaar
5. Verbeek
6. Heijne Makkreel
7. Van Boven
8. Talsma
9. Heijmans

rangorde niet-zittende kandidaten:

1. Van Leeuwen-Schut	13. Spruit
2. Hilarides	14. Van Blerck-Woerdman
3. Korthals Altes	15. Weide
4. Van den Broek-Laman Trip	16. Dake
5. Baljé	17. Steinz
6. De Beer	18. Verstegen
7. Van Aardenne	19. Fleskens
8. Van den Oosten	20. Nieuwland
9. De Blécourt-Maas	21. Steengracht van
Oostcapelle
10. Lodewijks	22. Ten Brink
11. Zevenbergen	23. Groen
12. De Hart	24. Huisman

Het betrof die kandidaten die door ten minste 5 kamercentrales waren opgenomen in hun advieslijsten.

Door de Kandidaatstellingsraad van de VVD van 23 maart 1991 is de volgende lijst van kandidaten vastgesteld ten behoeve van de verkiezing van leden van de Eerste Kamer der Staten Generaal op 27 mei 1991:

1. Luteijn	17. van den Oosten
2. van Graafeiland	18. de Blécourt-Maas
3. van der Werff	19. Lodewijks
4. Ginjaar	20. Zevenbergen
5. Verbeek	21. de Hart
6. Heijne Makkreel	22. Spruit
7. van Boven	23. van Blerck-Woerdman
8. van Leeuwen-Schut	24. Weide
9. Talsma	25. Dake
10. Heijmans	26. Steinz
11. Hilarides	27. Verstegen
12. Korthals Altes	28. Fleskens
13. van den Broek-Laman Trip	29. Nieuwland
14. Baljé	30. Steengracht van
Oostcapelle
15. de Beer	31. ten Brink
16. van Aardenne	32. Groen

Op de dag der stemming werden door de leden van Provinciale Staten de volgende senatoren gekozen: fractievoorzitter de heer Luteijn en (vervolgens in alfabetische volgorde) de heren van Boven, Ginjaar, van Graafeiland, Heijmans, Heijne Makkreel, Hilarides, Korthals Altes, mevrouw van Leeuwen-Schut en de heren Talsma, Verbeek en van der Werff.

Het totaal aantal VVD-senatoren bleef daarmee gehandhaafd op 12.

5. 44STE JAARLIJKSE ALGEMENE VERGADERING (86ste algemene vergadering)

Op 26 en 27 april 1991 vond in Grand Hotel Krasnapolsky te Amsterdam de jaarlijkse algemene vergadering plaats. Tijdens deze vergadering waren 139 van de 575 afdelingen vertegenwoordigd. Een aanwezigheidsgraad van 24,17%.

De beschrijvingsbrief voor deze vergadering werd gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1392 van januari. In Vrijheid en Democratie van april, nr. 1395, werden de door de afdelingen en centrales ingediende moties en amendementen gepubliceerd.

Belangrijke onderwerpen die tijdens deze jaarvergadering o.a. aan de orde kwamen waren:

- de vaststelling van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van het Europese Parlement;
- de vaststelling van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal;
- de wijze van vastlegging van de besluitvorming tijdens de algemene vergaderingen;
- de werkwijze van de Commissie van Beroep;
- de voortgangsrapportage van het Verenigingsplan, waarbij o.a. aandacht werd besteed aan inhoudelijke discussie, een lezerskringonderzoek onder de lezers van Vrijheid en Democratie, het jongerenbeleid, het beleid van vorming en scholing in het kader van de Haya van Somerenstichting, het pr- en propagandabeleid en het beleid inzake de contacten met liberale partijen in Midden- en Oost-Europa in het kader van de Dettmeijerstichting.

Tijdens deze vergadering werd de discussie over de nota "Ongebroken Lijnen" afgerond. De door een achttal individuele leden van de partij opgestelde nota "Ruimte voor liberalisme" werd bij de discussie betrokken.

Tijdens de periodieke verkiezing van de leden van het hoofdbestuur werden herbenoemd mevr. J.C. van Dijk-Sturm te Middelburg, drs. J. Gmelich Meijling te Den Helder en drs. F.G.J. Steenmeijer te Oosterwolde. Verkozen werd drs.P.A. van Vugt te Kaatsheuvel.

De hoogte van de contributiebedragen voor 1992 onderging geen wijziging. Wel werd namens het hoofdbestuur toegezegd dat in de buitengewone algemene vergadering op 4 en 5 oktober een voorstel voor een wervend contributietarief voor jonge leden zou worden besproken.

Redevoeringen werden op vrijdagavond gehouden door de partijvoorzitter, dr L. Ginjaar, de fractievoorzitter mr.drs. F. Bolkestein, drs.G.M. de Vries, vertegenwoordiger van de VVD-leden in het Europese Parlement en M. Rutte, voorzitter van de JOVD. In verband met het feit dat deze vergadering plaatsvond in Amsterdam, kreeg ook de mr.F.H.G. de Grave, wethouder, de gelegenheid een kort woord tot de vergadering te richten.

Op zaterdagochtend werd het congres toegesproken door Willy de Clercq, voorzitter van de Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Europese Gemeenschap (ELDR) en oud-lid van de Europese Commissie alsmede door ir. D. Luteijn, voorzitter van de VVD-fractie in de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

De rekening en verantwoording van de penningmeester over 1990 werd goedgekeurd op basis van het verslag van de commissie van drie leden ter voorlichting van de algemene vergadering bij de behandeling van genoemde rekening en verantwoording.

De controle door voornoemde commissie werd verricht door de leden mevr.drs.M. Brouwer-van Wijk, mevr.M.H.G.C. Kleijn-v.d. Wulp en ir.J. Boeve.

Tot leden en resp. plaatsvervangende leden van deze commissie voor de controle over 1991 werden benoemd c.q. herbenoemd: W. Donker te Lelystad, drs. Th.A.J. Meijs te Amsterdam, ir. J. Boeve te Zuid-Beijerland, mevr. W.J.M. Bregman-Kaaks te Roden, mevr. H.M.G.C. Kleijn-v.d.Wulp te 's-Gravenhage en ing. P.H. Tirion te Osterbeek.

Voor verslaglegging wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1398 van september, (voor de besluitenlijst naar bijlage I).

6. BUITENGEWONE ALGEMENE VERGADERINGEN

In 1991 werden drie buitengewone algemene vergaderingen gehouden:

de 85ste algemene vergadering op 5 en 6 april te Amersfoort;
de 87ste algemene vergadering op 4 en 5 oktober te Veldhoven;
de 88ste algemene vergadering op 23 november te Bussum.

85ste algemene vergadering

De 85ste algemene vergadering stond in het teken van de nota van de commissie Hoofdlijnen. Deze commissie, onder het voorzitterschap van mr. H.R. Nord, werkte in 1990 aan het tot stand komen van de nota "Ongebroken lijnen - een liberaal perspectief". Deze nota beoogde op een aantal hoofdpunten de inhoudelijke uitdagingen aan te geven waarvoor liberalen in de komende jaren zullen komen te staan en daarop een duidelijk antwoord te geven.

Na een toelichting op de nota door mr. H.R. Nord en een plenaire gedachtenwisseling van de afgevaardigden met de leden van de commissie, zette de algemene vergadering zich aan de afhandeling van de 531 op de nota ingediende resoluties.

Bij de behandeling van de nota Hoofdlijnen werd ook de nota "Ruimte voor liberalisme" betrokken, een nota opgesteld door een achttal leden van de partij.

Een verslag werd gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1395 van april.

87ste algemene vergadering

Bij de aanvang van de 87ste algemene vergadering werden de in 1991 ontvallen partijleden ing. M. de Bruijne, mr. W.J.

Geertsema en R. Zegering Hadders herdacht. Ing. M. de Bruijne werd postuum benoemd tot erelid van de VVD.

De 87ste algemene vergadering werd gekenmerkt door wisseling van VVD-voorzitter. Omdat op 15 augustus 1991 niet meer kandidaten waren gesteld voor het voorzitterschap dan de door het Hoofdbestuur gestelde kandidaat, ging het voorzitterschap op de vrijdagavond over van dr. L. Ginjaar naar mr. E.J.J.E. van Leeuwen-Schut.

Het afscheid van scheidend voorzitter Ginjaar ging, in aanwezigheid van vele honderden partijleden en genodigden, gepaard met toespraken, cadeaus en woorden van dank. Met name werd veel waardering uitgesproken over de inzet en standvastigheid waarmee de heer Ginjaar de partij in een zeer moeilijke periode heeft geleid.

Ter gelegenheid van zijn afscheid werd hem een symposium aangeboden, waarbij het thema "Hoe ziet een milieuvriendelijk Nederland eruit?" centraal stond. Prominente sprekers, waaronder de heer Ginjaar als deskundige, traden na korte presentaties in discussie met de zaal.

Na de hameroverdracht en de daarmee voltrokken overdracht van het partijvoorzitterschap volgde de rede van de nieuwe partijvoorzitter. De avond werd afgesloten met een goed bezochte receptie waar door een ieder kennis kon worden gemaakt met de nieuwe partijvoorzitter en afscheid kon worden genomen van de heer Ginjaar.

De zaterdag daaropvolgend bestond uit de behandeling van voorstellen inzake enige wijzigingen statuten en huishoudelijk reglement, alsmede uit de behandeling van het concept-reglement PS. In het oog springend onderdeel daarvan was een substantiële verlaging van de contributie voor jongeren. Een verslag werd gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1399 van oktober.

88ste algemene vergadering

De 88ste algemene vergadering was noodzakelijk in verband met de behandeling van de richtlijnen GR. Wederom konden moties en amendementen worden ingediend op de voorstellen hiertoe. Na een redevoering door de politiek leider, mr.drs. F. Bolkestein, werden de voorstellen met voortvarendheid door de algemene vergadering afgewerkt. Tijdens deze algemene vergadering heeft de algemeen secretaris van de de VVD, de heer W.J.A. van den Berg, het eerste exemplaar van het vrouwelijke deskundigenbestand de zgn. "Vrouwenalmanak" aangeboden aan de partijvoorzitter.

Tijdens het middagedeelte van deze vergadering stond Europa centraal met de vraag "Kan het Nederlands voorzitterschap van de Europese Raad nog een succes worden". Hierover werd gesproken aan de hand van inleidingen door Otto Graf Lambsdorff, voorzitter van de FDP en de Liberale Internationale en David Luteijn, fractievoorzitter VVD in de Eerste Kamer.

Een verslag werd gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1401 van december.

7. AFDELINGEN

Het aantal afdelingen nam, evenals in 1990, af en wel met 1. Veranderingen vonden hoofdzakelijk plaats door wijzigingen van afdelingsnamen t.g.v. de gemeentelijke herindelingen in de provincie Groningen in 1990.

Resultaat van een en ander was dat het afdelingenbestand per 31 december 1991: 570 bedroeg (in 1990: 571).

Kamercentrale Tilburg (B): opgeheven werd de afdeling Baarle Nassau. De leden werden gevoegd bij de afdeling Breda.

Kamercentrale Groningen (P): naamsveranderingen, de afdeling Ulrum werd de afdeling De Marne, de afdeling Oosterbroek werd de afdeling Menterwolde, de afdeling Beerta werd de afdeling Reiderland, de afdeling Hefshuizen werd de afdeling Eemsmond.

Totaal aantal afdelingen (*=incl. Buitenland):

A	45	K	24
B	43 (*45)	L	22
C	55	M	38
D	26	N	30
E	1	O	44
F	1	P	25 (*27)
G	45 (*46)	Q	34
H	46	R	41 (*42)
I	1	S	5
J	44		

TOTAAL: 570 (*INCL BUITENLAND 576)

Door de mogelijkheid een en ander te automatiseren was het weer mogelijk om een beeld te krijgen van het insturen van het jaarverslag en financieel verslag van de afdelingen, na vaststelling door de ledenvergaderingen van de afdelingen. Het betrof hierbij steeds gegevens inzake 1990.

Een volgend overzicht geeft een indicatie in hoeverre de afdelingen hun reglementaire verplichtingen zijn nagekomen (gerangschikt per kamercentrale, voor de betekenis van de letters wordt verwezen naar paragraaf 13).

A	18 van de 45	(40,00%)
B	19 van de 46	(41,30%)
C	32 van de 55	(58,18%)
D	5 van de 26	(19,23%)
E	1 van de 1	(100 %)
F	1 van de 1	(100 %)
G	22 van de 46	(47,82%)
H	19 van de 46	(41,30%)
I	1 van de 1	(100 %)
J	18 van de 44	(40,90%)
K	12 van de 24	(50,00%)
L	12 van de 22	(54,54%)
M	34 van de 38	(89,47%)

N	7 van de 30	(23,33%)
O	21 van de 44	(47,72%)
P	7 van de 27	(25,92%)
Q	21 van de 34	(61,76%)
R	18 van de 42	(42,85%)
S	5 van de 5	(100, %)

234 van de 571 afdelingen voldeden dus aan die verplichting of wel 40,76%. Een aanmerkelijk beter resultaat dan in 1990 (38,80%). Opvallend is het slechte resultaat in de kamercentrales Gelderland (Nijmegen), Friesland en Groningen. Een uitstekend resultaat werd genoteerd voor de kamercentrale Utrecht.

Een overzicht van de wijzigingen in het secretarissenbestand van de afgelopen vijf jaar ziet er als volgt uit:

1987 =	28,15%
1988 =	35,24%
1989 =	29,05%
1990 =	40,45%
1991 =	34,18%

De afdelingen waren in 1991 betrokken bij de statenverkiezingen en bij de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer.

Op basis van het aantal van 576 afdelingen is evenals in 1990 een onderzoek verricht naar hun omvang en stemwaarden.

OMVANG AFDELINGEN EN STEMWAARDEN IN 1991:

LEDEN	AFD	%	STEM	%
<101	408	70,9	586	42,3
<501	162	28,1	673	48,8
<1000	3	0,5	35	2,5
>1000*	3	0,5	93	6,7
TOTAAL	576	100,0	1378	100,0

*) STEDELIJKE KAMERCENTRALES TEVENNS AFDELINGEN

De uitkomsten van het onderzoek kunnen een indicatie zijn voor het eventueel moeten aanpassen van de minimum reglementaire omvang van een afdeling. Deze minimum omvang is nu 10 leden.

8. ONDERCENTRALES

Het aantal ondercentrales nam in 1991 verder af met 5, doordat de ondercentrales in Noord-Holland, Drenthe en Limburg. Dit werd veroorzaakt doordat in deze provincies het wegvallen van de statenkieskringen voor de kamercentrales aanleiding was zich te beraden op het doelmatig functioneren van de ondercentrales waarbij het trekken van "natuurlijke" grenzen een belangrijk uitgangspunt was om zo de totale organisatie van de kamercentrale op peil te houden.

Aanpassingen:

Kamercentrale Den Helder: oc Zaanstreek/Waterland.

Kamercentrale Drenthe: Oc Noord- en Midden Drenthe, oc Zuid-West Drenthe, oc Zuid-Oost Drenthe.

Kamercentrale Limburg: oc Heuveland, oc Westelijke Mijnstreek, oc Oostelijk Zuid-Limburg, oc Midden-Limburg, oc Noord-Limburg.

Het totaal aantal ondercentrales kwam daarmee op 91.

's-Hertogenbosch	4
Tilburg	4*
Gelderland	11
Rotterdam	1
's-Gravenhage	1
Leiden	9*
Dordrecht	11
Amsterdam	1
Den Helder	4
Haarlem	3
Zeeland	6
Utrecht	6
Friesland	5
Overijssel	7
Groningen	8*
Drenthe	3
Limburg	6*
Flevoland	1
TOTAAL	91

* Inclusief 1 afdeling in het buitenland.

De ondercentrales dienden evenals de afdelingen te voldoen aan de reglementaire verplichting jaarverslag en financieel verslag bij het hoofdbestuur in te leveren.

28 van de 91 ondercentrales kwamen in 1991 deze verplichting na (30,76%).

Het percentage mutaties in het secretarissenbestand bedroeg 26,38%. Dat was t.o.v. 1990 (16,30%) een toename.

9. KAMERCENTRALES

Voor de 18 kamercentrales was ook 1990 een arbeidsintensief jaar. Zij dienden zich bezig te houden met de statenverkiezingen - voor de kamercentrales c.q. provinciecentrales een hoofdtaak - en met de Eerste-Kamerverkiezing (zie hoofdstuk 3). Daarnaast hadden zij als dé overkoepelende organen binnen de partij grote bemoeienis met propaganda, vorming en scholing en jongerenbeleid.

Zoals steeds is continuïteit van de desbetreffende functionarissen van de kamercentrales onontbeerlijk voor het goed functioneren. Onderstaand een overzicht van de mutaties in de afgelopen vijf jaar.

1988 = 38,88%
1989 = 55,55%
1990 = 16,66%
1991 = 37,03%

Een toename t.o.v. 1990.

Het hoofdbestuur bezocht wederom in het najaar de kamercentrales. De bezoeken werden gestart na 4 oktober en daardoor werden de kamercentrales gelijk in de gelegenheid gesteld kennis te maken met de nieuwe voorzitter, mr.E.J.J.E. van Leeuwen-Schut.

Achtereenvolgens werden bezocht:

8 oktober	-	KC Limburg
23 oktober	-	KC Haarlem
29 oktober	-	KC Utrecht
30 oktober	-	KC 's-Hertogenbosch
12 november	-	KC Zeeland
13 november	-	KC Flevoland
27 november	-	KC Tilburg
11 december	-	KC Leiden

De overige kamercentrales werden in de eerste helft van 1992 bezocht.

10. HOOFDBESTUUR

1991 was ook voor het hoofdbestuur wederom een druk jaar. Het hoofdbestuur kwam gemiddeld ten minste twee maal per maand bijeen en wel op de volgende data:

21 januari, 4 februari, 18 februari, 11 maart, 18 maart, 8, april, 22 april, 13 mei, 27 mei, 10 juni, 24 juni, 8 juli, 19 augustus, 2 september, 16 september, 7 oktober, 21 oktober, 4 november, 18 november, 2 december, 16 december.

In totaal 21 vergaderingen.

Naast de gebruikelijke bestuurlijke onderwerpen kwamen op de agenda van de hoofdbestuursvergaderingen in 1991 de volgende belangwekkende onderwerpen voor:

- besluitvorming over de kandidaatstelling van de nieuwe partijvoorzitter;
- het aangaan van een samenwerkingsverband met het bureau PPGH/JWT;
- vaststelling van de advieslijst voor de kandidaatstelling van leden van de Eerste Kamer;
- de instelling van de Commissie Tweede Kamer;
- activiteiten van een kleine werkgroep uit het hoofdbestuur voor ledenwerving/ledenbehoud;
- de standpuntbepaling meyt betrekking tot de subsidiering van politieke partijen;
- het instellen van de werkgroep "Kerntaken van de overheid" t.b.v. de partijraadsvergadering op 4 april 1992.

Belangrijk onderwerp waaraan door het hoofdbestuur veel aandacht werd besteed betrof het talent-management in de VVD. Aan de hand van het rapport: "Wel vrijwillig, niet vrijblijvend" van mr.dr.s.J.C. van Baalen en drs.J.A. de Hoog werd een eerste aanzet gegeven voor een gedegen aanpak in de partij. Teneinde hiervoor het draagvlak te creëren werd op 14 december in Wolfheze een workshop gehouden waarbij aanwezig waren: de voorzitters van de kamercentrales; een delegatie uit het hoofdbestuur (voorzitter, ondervoorzitter, mevr.A.A. Aeyelts Averink-Winsemius, drs.J. Gmelich Meijling, drs.F.G.J. Steenmeijer, P.A. van Vugt, de algemeen secretaris en de adjunct-algemeen secretaris); de voorzitter van de Organisatie Vrouwen in de VVD; de voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden; een delegatie uit de VVD-Tweede-Kamerfractie (mevr.A. Jorritsma-Lebbink, drs.D.J.D. Dees en H.F. Dijkstal); de directeur van de prof.mr.B.M. Teldersstichting; een delegatie uit de Commissie Tweede Kamer; de opstellers (in ruime zin) van het rapport "Wel vrijwillig, niet vrijblijvend", mr.dr.s.J.C. van Baalen en drs.J.A. de Hoog, mr.T.E. Korthals Altes en drs.M. Klein Klouwenberg.

De workshop stond onder voorzitterschap van drs.J. Gmelich Meijling, portefeuillehouder van het hoofdbestuur voor dit onderwerp.

De heren mr.dr.s.J.C. van Baalen en drs.J.A. de Hoog, mr.T.E. Korthals Altes en drs.M. Klein Klouwenberg leverden een belangrijk aandeel in het slagen van deze workshop.

Het hoofdbestuur stelde uit zijn midden een werkgroepje samen voor het onderwerp ledenwerving/ledenbehoud. Dit werkgroepje stond onder voorzitterschap van mevr. J.C. van Dijk-Sturm, met als verdere leden mevrouw Aeyelts Averink-Winsemius, de heren Knip en Gmelich Meijling met als ondersteuning de algemeen secretaris en Ineke Sybesma.

Er vond een vijftal bijeenkomsten in het land plaats waar de concept-plannen werden gepresenteerd en reacties vanuit de afdelingen werden geïnventariseerd om in de definitieve plannen te worden opgenomen.

De vergadering van 2 september wordt in zijn geheel gewijd aan de diverse stichtingen die de VVD kent: de Haya van Somerenstichting, de Dettmeijerstichting, de Abspoelstichting, de Harm van Rielstichting en de prof Oudstichting.

De vergadering van 16 september was voor het hoofdbestuur een bijzondere vergadering omdat dr L. Ginjaar deze vergadering de laatste maal voorzat als voorzitter van de VVD. De hoofdbestuursvergadering van 7 oktober werd voor het eerst voorgezeten door mevrouw mr. E.J.J.E. van Leeuwen-Schut als de nieuwe voorzitter. Gelijktijdig met het aantreden van mevrouw Van Leeuwen werden nieuw ideeën en beleidsvoornemens geïntroduceerd die zeker in 1992 volop tot bloei zullen komen. In de vergadering van 2 december ontving het hoofdbestuur de inmiddels ingestelde Commissie Tweede Kamer, onder voorzitterschap van de heer drs. G.M.V. van Aardenne. In de vergadering van 16 december ontving het hoofdbestuur een delegatie van het hoofdbestuur van de JOVD, onder voorzitterschap van de heer C. Schagen.

In de 44ste jaarlijkse algemene vergadering onderging het hoofdbestuur qua samenstelling enkele wijzigingen (zie ook hoofdstuk 5 van dit jaarverslag).

Het in 1989 geformaliseerde periodiek overleg van het hoofdbestuur met de voorzitters van de kamercentrales werd evenals in 1990 ook dit jaar voortgezet. Op de volgende data werd in vertrouwelijke sfeer vaak op indringende wijze van gedachten gewisseld, te weten: 9 februari, 9 maart, 25 mei, 24 augustus, 28 september en 16 november.

Door het hoofdbestuur werden in 1991 aan de volgende leden de VVD-Thorbeckepenningen uitgereikt:

F.J.J.M. Breukers te Broekhuizen; ir. H.W.F.C. Donkersloot te Tiel; A.W. Driesprong te Dirksland; H. Gelling te Delfzijl; dr L. Ginjaar te Burgh Haamstede; R. Haafkens te Oegstgeest; F.J. de Haan te Bakkeveen; Th. van der Heijden te Goirle; J. Hobbel te Rozenburg; R.G.J.G. Koetsier te Lochem; G. Kremer te Dedemsvaart; drs. L.A. Langeraad te Giessenburg; M.J.H. den Ouden-Dekkers te Wageningen; S. Overdijk te Barendrecht; J.W. Remkes te Groningen; mevr. L.A. van Scherpenberg te Rijswijk; W. Schuddeboom te Hoorn; H.J. Slingenberg te Ane; O. Tammens te Zwinderen; mevr. M.D. Teenstra-Verhaar te Rotterdam; mevr. mr. E. Veder-Smit te Leeuwarden; mevr. L.

Vonhoff-Luijendijk te Groningen en drs.Y.P.W. van der Werff te Breda.

Het hoofdbestuur bestond op 31 december uit de volgende leden (met de taakverdeling na de 44ste JAV):

1. mr.E.J.J.E. van Leeuwen-Schut, voorzitter
 - algehele leiding
 - politieke contacten met fracties en bewindslieden
 - contacten met LI en ELD
 - interne en externe communicatie
 - zorg voor de voorlichting vanuit de partij

nevenfuncties:

- curator Teldersstichting
- lid van de raad van de ELD

2. mr.I.W. Opstelten, ondervoorzitter
 - plaatsvervanger van de voorzitter
 - schriftelijke informatiestromen binnen de partij, zoals Vrijheid en Democratie (in het kader van de interne en externe communicatie)

nevenfuncties:

- voorzitter Redactieraad Vrijheid en Democratie

3. drs.P. Ressenaar, penningmeester
 - financieel beheer van de partij
 - personeelsbeleid algemeen secretariaat

4. J.D. Blaauw, secretaris voor de organisatie
 - coördinatie van de organisatorische activiteiten van de partij op internationaal terrein
 - contacten met besturen van liberale partijen in het buitenland
 - betrekkingen met de bijzondere groep (art. 78.1 hr.) Groep Nederland van de LI

nevenfuncties:

- bestuurslid LI
- lid van de raad van de ELD
- adviserend bestuurslid Groep Nederland van de LI

5. mevr.A.A. Aeyelts Averink-Winsemius, secretaris voor de organisatie
- betrekkingen met de bijzondere groepen (art. 78.1 hr.) Organisatie Vrouwen in de VVD en de Vereniging van Staten- en Raadsleden
 - betrekkingen met de bijzondere groep (art. 79 hr) de JOVD
 - coördinatie van het jongerenbeleid
- nevenfunctie:
- voorzitter van de LCJ
 - adviserend bestuurslid van de Vereniging van Staten- en Raadsleden
 - adviserend bestuurslid van de Organisatie Vrouwen in de VVD
6. mevr.J.C. van Dijk-Sturm, secretaris voor de organisatie
- toezicht op voortgang van statuten en reglements-aanpassingen
 - toezicht op voortgang van ledenwerving en ledenbehoud
7. drs.M.A.J. Knip, secretaris voor de organisatie
- oplossen organisatorische problemen in afdelingen en centrales
- nevenfunctie:
- lid van de raad van de ELD
8. drs.J. Gmelich Meijling, secretaris voor de organisatie
- oplossen organisatorische problemen in afdelingen en centrales
 - talent-management in de partij
- nevenfunctie:
- plaatsvervanger van de voorzitter van de Redactieraad van Vrijheid en Democratie
9. mevr.F.M. Roscam Abbing-Bos, secretaris voor de organisatie
- coördinatie inhoudelijke discussie binnen de partij
- nevenfunctie:
- curator Teldersstichting

10. drs.F.G.J. Steenmeijer, secretaris voor de organisatie
- vorming en scholing in de partij
 - inhoudelijke discussie in de partij
- nevenfuncties:
- voorzitter Stuurgroep Vorming en Scholing
 - voorzitter LCV
11. R.C.H. Verdijk, secretaris voor de organisatie
- propaganda en campagnes
 - interne en externe communicatie
- nevenfunctie:
- voorzitter LPC
12. mr.O. Vogelenzang, secretaris voor de organisatie
- zorg voor de financiën
13. drs.P.A. van Vugt, secretaris voor de organisatie
- coördinatie van de partijcommissies

11. PARTIJRADEN

In 1991 werd er door de leden van de partijraad vier keer vergaderd en wel op 12 januari (Apeldoorn) , 31 augustus (Nieuwegein) , 21 september (Utrecht) en 26 oktober (Rhenen). De eerder geplande vergadering van 8 juni kwam te vervallen.

De vergadering van 12 januari was de eerste vergadering van de partijraad nieuwe stijl. Dit na de aanvaarding in 1990 van wijzigingen in de statuten en het huishoudelijk reglement door de 84ste algemene vergadering, welke ook betrekking hadden op de samenstelling van de partijraad.

De eerste partijraad in het verslagjaar stond grotendeels in het teken van de eerste fase van de behandeling van het rapport "Ongebroken Lijnen". De partijraadsleden werden in de gelegenheid gesteld per hoofdstuk met de samenstellers over de nota van gedachten te wisselen. Deze eerste gedachtenwisseling bestreek een groot deel van de dag. Dat was dan ook de reden dat een ander agendapunt, de bespreking van het concept-reglement van orde van de partijraad, verschoven werd naar een later tijdstip.

Op 31 augustus werd er in het hotel Mercury in Nieuwegein opnieuw een partijraad gehouden. Agendapunten waren dit keer de advisering door de partijraad over voorstellen inzake wijzigingen statuten en huishoudelijk reglement en over de concept reglementen op de kandidaatstelling voor leden van de provinciale staten, alsmede richtlijnen voor de kandidaatstelling voor leden van de gemeenteraden. Daarnaast kwam het al eerder aangehaalde concept-reglement van orde van de partijraad aan bod, welk stuk, voorzien van enkele kritische kanttekeningen, definitief werd aangenomen op de partijraad van 26 oktober.

De partijraad kwam wel tot besluitvorming over de reglementen PS, maar de bespreking van de voorstellen voor de kandidaatstelling gemeenteraden werden in verband met de noodzaak voor een zorgvuldige besluitvorming echter niet afgerond. Mevrouw J.C. van Dijk-Sturm, hoofdbestuurslid belast met de reglementenportefeuille, beloofde de gemaakte opmerkingen en aantekeningen bij de voorstellen in een latere partijraad te zullen meenemen

De gebruikelijke partijraad na Prinsjesdag, op 21 september, trok brede belangstelling zowel van partijraadsleden als van de pers. De fractievoorzitter in de Tweede Kamer, F. Bolkestein hield een betoog waarin hij de eerste contouren voor de VVD inbreng bij de Algemene Beschouwingen aangaf. Het kabinet heeft niets geleerd van het verleden, zo betoogde de heer Bolkestein, maar vervalt in de fouten van de jaren zeventig door opnieuw nivellering van de inkomsten en lastenverzwaring van het bedrijfsleven voor te stellen om de slechte financiële positie van de overheid te verbeteren.

Voor het eerst sinds lange tijd, werd er op 26 oktober een partijraad weer door een vrouw geopend. In Rhenen begon de nieuwe partijvoorzitter mevrouw mr. E.J.J.E. van Leeuwen-Schut met een korte introductie van zichzelf aan een partijraad die adviseerde over de richtlijnen GR en de definitieve besluitvorming inzake reglementen van orde van de partijraad. Beide punten werden naar genoegen afgerond.

De aanbevelingen van de partijraad om zo spoedig mogelijk de afhandeling te bewerkstelligen van de reglementen en, meer nog dan reeds gedaan, aandacht te besteden aan de inhoudelijke discussie, werden door de voorzitter overgenomen ter uitwerking in 1992.

12. ALGEMEEN SECRETARIAAT

In 1991 deden zich enkele mutaties voor in het medewerkersbestand.

Marie-Jose Wassenaar, secretaresse bij de Haya van Somerenstichting, verliet per 1 mei het Thorbeckehuis; zij aanvaardde een baan in het bedrijfsleven.

Gedurende een periode van ruim 5 jaar heeft zij zich opgewekt en met veel inzet, enthousiasme en deskundigheid ingezet voor de VVD.

Haar opvolging was niet eenvoudig: goede secretaresses zijn schaars. Na enkele tijdelijke krachten kwam per 1 december Anita van der Helm de gelederen versterken.

Caroline Kwekkeboom, adjunct-secretaris voor vorming en scholing, aanvaardde per 1 oktober een andere werkring. Haar werkzaamheden werden overgenomen door Dick van Kalkeren die zijn functie van adjunct-secretaris voor public relations, campagnes en propaganda wisselde voor die van adjunct-secretaris voor vorming en scholing. Meint Waterlander, voorlichter bij de VVD-Tweede-Kamerfractie kwam, voorlopig op "uitleenbasis voor drie maanden" de gelederen versterken als adjunct-secretaris voor public relations, campagnes en propaganda.

De in 1990 door het hoofdbestuur genomen beslissing tot verhoging van het aantal formatieplaatsen naar 16½ resulteerden in het in dienst treden per 18 maart van drs.L.H.M. Osterholt, die werd belast met de begeleiding van de werkvelden "inhoudelijke discussie" en "partijcommissies"; per 1 oktober werd mevr.M.A.M. Goergen-Coenen als secretaresse van halve dagen aan het medewerkersbestand toegevoegd.

In 1990 besloot het hoofdbestuur tot uitbreiding van het Thorbeckehuis over te gaan. Dit resulteerde in 1991 in het verbouwen van de benedenverdieping aan de achterzijde met een vergaderzaal. Ook de tuin werd grondig gereconstrueerd. In maart werd met de bouw begonnen. Gedurende bijna een half jaar is er van de medewerkers nogal wat gevergd: verbouwingen plegen doorgaans niet stofvrij en geluidloos te verlopen. Op maandag 23 september werd door partijvoorzitter Ginjaar de nieuwe vergaderzaal geopend. Zeer velen hadden aan de uitnodiging gehoor gegeven: ereleden, fractieleden, KC-bestuurders maar ook VVD-Thorbeckepenninghouders en oud-medewerkers.

Sedert 1983 wordt in het jaarverslag van enige handelingen van het algemeen secretariaat een overzicht gegeven. Thans wordt volstaan met de ontwikkeling in de laatste vijf jaar.

Overzicht aantal fotokopieën gem. per maand:	
1987	66.877
1988	95.409
1989	81.507
1990	61.543
1991	70.924

Overzicht aantal ontvangen brieven per jaar:

1987	5.153
1988	5.272
1989	3.209
1990	3.076
1991	2.093

Overzicht aantal verzonden brieven per jaar:

1987	3.916
1988	3.659
1989	3.480
1990	3.535
1991	3.363

Met betrekking tot de brieven dient vermeld te worden dat daarin niet zijn begrepen ontvangen mutatie-formulieren, folders, drukwerk en verzonden convocaten en mededelingen. Van de ontvangen brieven werden 129 brieven doorgezonden naar de Tweede-Kamerfractie omdat de inhoud betrekking had op het door deze fractie gevoerde beleid.

Per 31 december waren de volgende medewerkers in dienst van de partij:

J.J. Alberts, W.J.A. van den Berg, mevr.P.G.M. Beijersbergen, mevr.P. van Bemmelen-van Duijn, A.W. Dijk, mevr. R. Dijkman, mevr.E. Gans, mevr.C.M.T. de Goede-Ammerlaan, mevr.M.A.M. Goergen-Coenen, mevr.A.I.L. van der Helm, D. van Kalkeren, mevr.G.J. Koopman-Stieber, mevr.A. ter Marsch, drs.L.H.M. Osterholt, mevr.C. de Ruiter, mevr.H. de Ruiter, mevr.F.L. Sybesma, mevr.mr.M.Th.M. Tangel, mr.D.W. Zwart.

13. LEDENBESTAND

Ook in 1991 moest helaas vastgesteld worden dat het netto-verlies van leden bleef aanhouden.

Dit was temeer opmerkelijk omdat de partij in oppositie in casu de VVD immer ledenwinst boekte zolang geen regeringsverantwoordelijkheid werd gedragen.

Het netto-verlies van 3393 leden was gelukkig zowel absoluut als procentueel beduidend lager dan dat van 1990.

Toen 5507 leden (8.53%) nu dus 5,75%.

De bruto-afname was 5.333 leden waaronder 1817 leden die als wanbetalers medio september werden afgevoerd nadat herhaalde pogingen waren gedaan hen voor de partij te behouden.

Het volgende overzicht van de ledenbestanden (sedert de invoering van de centrale-contributieheffing) brengt de ontwikkeling in die bestanden nadrukkelijk in beeld:

ledentallen per 31 december in de jaren 1972 t/m 1991

1972	1973	1974	1975	1976	1977	
41.536	68.414	78.759	82.831	87.571	97.396	*
--	+64,71	+15,12	+5,17	+ 5,72	+ 11,22	**
--	+64,71	+89,62	+99,42	+110,83	+134,49	***
1978	1979	1980	1981	1982	1983	
100.510	92.314	85.881	92.830	102.888	95.528	*
+ 3,28	- 8,15	-6,97	+ 8,09	+ 10,83	- 7,15	**
+142,18	+122,25	+106,76	+123,47	+147,71	+129,99	***
1984	1985	1986	1987	1988	1989	
89.120	86.821	84.617	76.282	68.735	64.554	*
- 6,71	- 2,58	- 2,54	- 9,85	- 9,89	- 6,08	**
+114,56	+109,03	+103,72	+ 83,65	+ 65,48	+ 55,42	***
1990	1991					
59.047	55.654					*
- 8,53	- 5,75					**
+ 42,16	+ 33,99					***

* aantal leden

** % stijging of teruggang
t.o.v. het voorafgaande jaar

*** % stijging t.o.v. 1972

Het verlies van 5,75% t.o.v. 1990 is overigens het landelijk gemiddelde. Bij vergelijking tussen de ontwikkelingen in de 19 rijkskieskringen (de 18 kamercentrales) ontstaat een gedifferentieerd beeld (zie tabel 1).

De betekenis der letters in de volgende tabellen is:

A 's-Hertogenbosch	H Dordrecht	O Overijssel
B Tilburg	I Amsterdam	P Groningen
C Gelderland (Arnhem)	J Den Helder	Q Drenthe
D Gelderland (Nijmegen)	K Haarlem	R Limburg
E Rotterdam	L Zeeland	S Flevoland
F 's-Gravenhage	M Utrecht	W Algemeen
G Leiden	N Friesland	

Tabel 1

	leden '91	leden '90	verlies	% achter- uitgang	+ = meer verl. - = minder verl. dan land. gem.
A	2617	2837	- 220	- 7,75	+
B	2904	3102	- 198	- 6,38	+
C	5569	5885	- 316	- 5,37	-
D	1238	1316	- 78	- 5,93	+
E	1164	1205	- 41	- 3,40	-
F	2105	2292	- 187	- 8,16	+
G	5759	6063	- 304	- 5,01	-
H	4595	4841	- 246	- 5,08	-
I	1290	1334	- 44	- 3,30	-
J	3069	3266	- 197	- 6,03	+
K	4318	4618	- 300	- 6,50	+
L	1850	1957	- 107	- 5,47	-
M	5084	5413	- 329	- 6,08	+
N	2566	2710	- 144	- 5,31	-
O	3177	3390	- 213	- 6,28	+
P	2435	2568	- 133	- 5,18	-
Q	2901	3007	- 106	- 3,53	-
R	2082	2268	- 186	- 8,20	+
S	742	754	- 12	- 1,59	-
W	189	221	- 32	- 14,48	+
Tot.	55654	59047	-3393	- 5,75	/

Procentueel werden zeer grote verliezen geleden in Den Bosch, Tilburg, Haarlem, Utrecht, Overijssel, en bovenal wederom in 's-Gravenhage (8,16%) en Limburg (8,20%).

Daarentegen waren de verliezen in Amsterdam, Rotterdam, Drenthe en Flevoland van veel geringer omvang. Deze verschillen veroorzaakten ook een wijziging in de % spreiding van de leden over geheel Nederland. Tabel 2 brengt een en ander in beeld:

Tabel 2

	verdeling leden '91 % over kc's	verdeling leden '90 % over kc's	negatieve/positieve verschuiving
A	4,70	4,80	-
B	5,22	5,25	-
C	10,01	9,97	+
D	2,22	2,23	-
E	2,09	2,04	+
F	3,78	3,88	-
G	10,35	10,27	+
H	8,26	8,20	+
I	2,32	2,26	+
J	5,51	5,53	-
K	7,76	7,82	-
L	3,32	3,31	+
M	9,14	9,17	-
N	4,61	4,59	+
O	5,71	5,74	-
P	4,38	4,35	+
Q	5,21	5,09	+
R	3,74	3,84	-
S	1,33	1,28	+
W	0,34	0,38	-
Tot.	100,00	100,00	/

De ledenontwikkeling sedert 1986 wordt weergegeven in tabel 3.

Tabel 3

ONTWIKKELING BRUTO/NETTO LEDENVERLIJES '86-'91

jaar	aantal leden	bruto aanm.	bruto afm.	netto verl.	% achter uitgang
1986	84.617				
1987	76.282	2.508	10.843	8.335	9,85
1988	68.735	2.102	9.649	7.547	9,89
1989	64.554	5.026	9.207	4.181	6,08
1990	59.047	2.906	8.413	5.507	8,53
1991	55.654	1.940	5.333	3.339	5,75

	55.654	14.482	43.445	28.909	34,16

Het netto-verlies komt steeds tot stand vanuit een situatie waarbij zowel sprake is van aanmelding als van afvoering. In 1991 waren dat resp. 1.940 aanmeldingen waar 5.333 afvoeringen tegenover stonden. De totale achteruitgang sedert 1986 in ledental bedroeg 34,16%. 43.455 afvoeringen waar 14.482 aanmeldingen tegenover stonden. Totaal 57.937 mutaties! De verhouding tussen opgevoerde en afgevoerde leden wordt duidelijk in de onderstaande tabel:

Tabel 4

jaar:	opgevoerde leden	:	afgevoerde leden
1987	1,00	:	4,32
1988	1,00	:	4,59
1989	1,00	:	1,83
1990	1,00	:	2,90
1991	1,00	:	2,74

Overigens is deze ontwikkeling niet voor alle categorieën (contributie-betalers) dezelfde. Dit blijkt uit tabel 5.

Tabel 5

Procentuele verdeling van de verschillende groepen leden *)
(sedert 1972 - aanvang centrale contributie-inning)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
A	0,07	0,12	0,13	0,13	0,12	0,14	0,14	0,17
B	0,07	0,34	0,66	0,14	0,29	0,23	0,16	0,09
C	1,17	5,04	6,08	4,08	3,75	4,51	5,05	4,12
D	72,86	62,93	61,52	61,74	61,51	60,15	58,96	58,21
E**	9,37	13,80	13,39	15,76	16,46	16,48	16,64	17,86
F	16,46	17,77	18,22	18,15	17,87	18,49	19,05	19,55
	100	100	100	100	100	100	100	100
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
A	0,20	0,19	0,19	0,21	0,23	0,23	0,25	0,28
B	0,06	0,11	0,26	0,15	0,07	0,05	0,09	0,05
C	3,02	3,96	5,40	4,60	4,05	3,46	3,48	2,78
D	57,72	56,79	55,66	54,75	54,01	53,58	52,97	53,31
E**	19,08	19,24	18,95	20,31	21,64	22,29	22,79	23,98
F	19,92	19,71	19,54	19,98	20,00	20,39	20,42	20,60
	100	100	100	100	100	100	100	100
	1989	1990	1991	gem. o.d. jaren				
A	0,30	0,31	0,35	0,20				
B	0,08	0,06	0,03	0,14				
C	2,76	2,61	1,78	3,77				
D	52,02	51,78	50,36	57,41				
E**	24,11	24,36	26,42	19,09				
F	20,73	20,88	21,06	19,39				
	100	100	100	100				

* peildatum 1 januari van het opvolgende jaar

VERKLARING VAN LETTERS:

- A = ereleden en leden van verdienste
B = aspirant-leden (< 18 jaar)
C = leden 18 t/m 26 jaar
D = leden 27 t/m 64 jaar
E = leden 65 jaar en ouder en ** ingevolge artikel 64.2 h.r.
(sedert 1984)
F = gezinsleden (leeftijd onbepaald).

Per 1 november 1991 is de betekenis:

- A = ereleden en leden van verdienste
B = aspirant-leden (< 18 jaar) en leden van 18 t/m 23 jaar
C = leden 24 t/m 26 jaar
D = leden 27 t/m 64 jaar
E = leden 65 jaar en ouder en ** ingevolge artikel 64.2 h.r.
(sedert 1984)
F = gezinsleden (leeftijd onbepaald).

Tabel 5 geeft een duidelijk beeld van de verschuivingen die zich sedert 1972 in het ledenbestand hebben voorgedaan. Het meest opvallend is het feit dat in de jaren sedert 1984 het aandeel van de groepen E en F is toegenomen; daarentegen is sprake van een afname in het procentuele aandeel van de groepen C en D. Het bestand ondergaat dus duidelijk een vergrijzing die ten dele samenvalt met de vergrijzing van de samenleving. De gezinsleden omvatten ca. 1/5 van het bestand. In deze groep bevinden zich overigens ook leden in de leeftijd van 16 t/m 27 jaar, maar evident is dat deze categorie F het meest vrouwelijke leden omvat, omdat in veel gevallen sprake is van één hoofdlidmaatschap per gezin.

Sedert 1984 wordt een peiling gehouden inzake de opbouw van het ledenbestand naar sexe. De tabellen 6 en 7 geven de verdeling van de vrouwelijke leden over de verschillende rijkskieskringen weer, waarbij tevens het verlies of de winst per kamercentrale is weergegeven en het procentuele aandeel van de vrouwelijke leden t.o.v. het totale ledenbestand van een kamercentrale.

Tabel 6

	vrouw. leden '90	vrouw. leden '91	verlies/ winst	% achter- uitgang c.q. voortgang	+ = meer - = minder dan land. verlies gem.
A	864	805	- 59	- 6,82	+
B	931	880	- 51	- 5,47	-
C	2.039	1.937	- 102	- 5,00	-
D	405	376	- 29	- 7,16	+
E	400	380	- 20	- 5,00	-
F	1.023	937	- 86	- 8,40	+
G	2.005	1.912	- 93	- 4,63	-

H	1.577	1.486	-	91	-	5,77	-
I	481	453	-	28	-	5,82	-
J	1.029	955	-	74	-	7,19	-
K	1.562	1.449	-	113	-	7,23	-
L	605	578	-	27	-	4,46	-
M	1.975	1.847	-	128	-	6,48	+
N	875	838	-	37	-	4,22	-
O	1.151	1.081	-	70	-	6,08	+
P	984	933	-	51	-	5,18	-
Q	1.081	1.048	-	33	-	3,05	-
R	679	617	-	62	-	9,13	+
S	241	231	-	10	-	4,14	-
W	75	60	-	15	-	20,00	+
TL	19.982	18.803	-	1.179	-	5,90	/

Tabel 7

	% gedeelte vr. leden van kc '90	% gedeelte vr. leden van kc '91	verdeling vr. leden '90 % over kc's	verdeling vr. leden '91 % over kc's	neg. pos. vers.
A	30,45	30,76	4,32	4,28	-
B	30,01	30,30	4,66	4,68	+
C	34,65	34,78	10,20	10,30	+
D	30,78	30,37	2,03	1,99	-
E	33,20	32,64	2,00	2,02	+
F	44,63	44,51	5,12	4,98	-
G	33,07	25,79	10,03	10,16	+
H	32,58	35,11	7,89	7,90	+
I	36,06	35,11	2,41	2,40	-
J	31,51	31,11	5,15	5,07	-
K	33,82	33,55	7,82	7,70	-
L	30,91	31,24	3,03	3,07	+
M	36,49	36,32	9,88	9,82	-
N	32,29	32,65	4,38	4,45	+
O	33,95	34,02	5,76	5,74	-
P	38,32	38,31	4,92	4,96	+
Q	35,95	36,12	5,41	5,57	+
R	29,94	29,63	3,40	3,28	-
S	31,96	31,13	1,21	1,22	+
W	33,93	31,41	0,38	0,31	-
TL	33,59	33,78	100,00	100,00	/

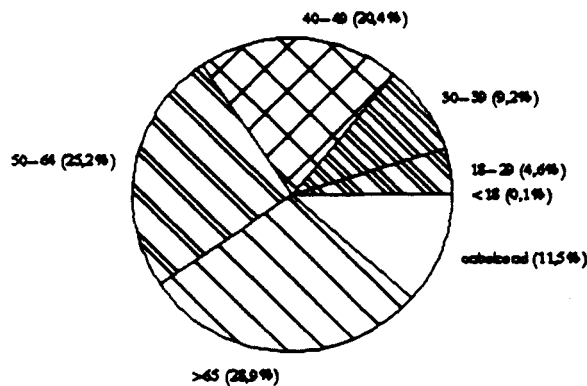
In de kamercentrales 's-Gravenhage, Utrecht, Groningen, Gelderland (Arnhem), Drenthe en Amsterdam worden als immer procentueel van het ledenbestand per kamercentrale de hoogste aantallen vrouwelijke leden aangetroffen, terwijl in Den Bosch, Tilburg, Gelderland (Nijmegen), Zeeland en bovenal Limburg de vertegenwoordiging ver onder het landelijk gemiddelde blijft.

Gelet op de betekenis die aan het jongerenbeleid binnen de VVD wordt toegekend is het van importantie om tevens een inzicht te hebben in het aandeel van de jonge leden in de totaliteit van het ledenbestand.

LEEFTIJD	MAN	VROUW	TOTAAL
<18	22	11	33
18-29	1962	630	2592
30-39	3787	1377	5164
40-49	8208	3204	11412
50-64	10223	3854	14077
>65	10335	5829	16164
onbekend	2500	3948	6448
TOTAAL	37037	18853	55890

VVD – ledenbestand

leeftijdsopbouw (oktober 1991)

In oktober 1991 is er een telling verricht naar de verdeling in leeftijdsgroepen. Uit bovenstaande gegevens blijkt dat 1 op de 2 leden ouder is 50 jaar en 1 op de 4 leden ouder is dan 65 jaar. Slechts 1 op 20 leden is jonger dan 30 jaar. Alleen al uit oogpunt van continuïteit van de partijorganisatie zijn dit zorgwekkende cijfers.

In het voorjaar van 1991 werd door de ledenadministratie een actie gehouden waarin de afdelingen werd verzocht ontbrekende geboortejaren in te vullen. Dit heeft in ca. 3000 gevallen resultaat opgeleverd. Jammer genoeg is nog steeds 1 op 9 leden het geboortjaar onbekend.

Tenslotte is het van belang bij de ontvangst van de contributiegelden niet het aantal leden bepalend is, maar het aantal inningen.

In 1991 werden ca. 57.314 inningen geregistreerd, dus beduidend meer dan het aantal van 55.654 leden zou doen vermoeden.

14. OPLOSSEN VAN PROBLEMEN IN AFDELINGEN EN CENTRALES EN DE COMMISSIE VAN BEROEP (art. 32 statuten)

Oplossen van problemen in afdelingen en centrales

Ook dit jaar hadden twee hoofdbestuursleden de portefeuille van trouble-shooter: drs.J. Gmelich Meijling en drs.M.A.J. Knip. Het aantal keren dat zijn in actie moesten komen bleef dit jaar beperkt tot een vijf tal afdelingen, te weten Castricum en Ouderkerk a/d IJssel, Veghel, Voerendaal en Wieringen.

Aan het eind van het verslagjaar waren de problemen in Veghel nog niet opgelost.

De conflicten speelden zich voornamelijk af tussen fractie-leden of tussen bestuur en fractie.

Niet in alle gevallen waarin zich problemen voordeden kwam het hoofdbestuur in actie.

Sinds de kandidaatstelling voor leden van de gemeenteraad in 1990 is ook in elk KC-bestuur een zgn. trouble-shooter actief, die "waakt" over de afdelingen in het eigen gebied. Bovendien is het beleid van het hoofdbestuur om slechts dan actief in een bepaalde kwestie te interveniëren wanneer door de betrokkene of de betrokken afdeling om bemiddeling wordt gevraagd. Wanneer dit zich voor doet vindt altijd overleg met de trouble-shooter uit de betreffende kamercentrale plaats.

Commissie van Beroep

De Commissie van Beroep onderging in het verslagjaar geen wijziging en bestond uit mr.J.M. Polak te Ede, voorzitter, mevr.T. Blom-de Kock van Leeuwen te Oegstgeest en mr.F. Korthals Altes te Rotterdam (leden) en prof.mr.M.C.B. Burkens te Leersum, mevr.J.L. Niemantsverdriet-Leenheer te Westerschouwen en mr.H.C.G.L. Polak te Rotterdam (plv. leden). De commissie kwam in het verslagjaar éénmaal bijeen. Behandeld werd een beroep van een lid uit Cuijk tegen zijn ontzetting uit het lidmaatschap van de VVD door de ledenvergadering van de afdeling. De reden hiervoor was dat betrokkene naar het oordeel van de ledenvergadering niet op adequate wijze had gereageerd toen hij, als medeplichtige, in een strafzaak werd verdacht. Betrokkene zou zich, aldus de ledenvergadering, in elk geval tijdelijk hebben moeten terugtrekken als raadslid. Nadat de ledenvergadering het roeyement had uitgesproken, legde betrokkene het raadslidmaatschap neer.

De commissie kwam niet toe aan een toetsing van de argumenten die tot het roeyement hadden geleid wegens overschrijding van de beroepstermijn (art. 11.5 van de statuten). Tijdens de zitting, waarin het plv. lid mr.H.C.G.L. Polak de plaats innam van de heer mr.F. Korthals Altes, uit de verstrekte nadere informatie over het moment en de wijze waarop beroep was aangetekend geen feiten en omstandigheden die rechtvaardigden om af te wijken van art. 32.4 van de statuten van de VVD waarin opgenomen dat het beroep op straffe van nietigheid binnen één maand moet worden ingesteld.

Een interessante situatie deed zich voor toen betrokkene in de loop van 1991 bericht ontving dat van verdere vervolging werd afgezien. Met verwijzing naar art. 11.5 van de statuten werd een verzoek tot het hoofdbestuur gericht om weer tot de VVD mogen toetreden.

Omdat het hoofdbestuur bij een dergelijk verzoek een finale uitspraak doet die niet meer aan de Commissie van Beroep kan worden voorgelegd, werd een kleine commissie onder leiding van mevrouw J.C. van Dijk-Sturm als portefeuillehouder voor statuten en reglementen ingesteld. De commissie hoorde, al dan niet plenair, alle betrokkenen. Het hoofdbestuur besloot het royement ongedaan te maken met dien verstande dat betrokkene werd toegelaten als zgn. landelijk lid van de VVD.

Tijdens de jaarlijkse algemene vergadering werd aandacht besteed aan de taakopvatting van de Commissie van Beroep. Deze werd door de commissie als volgt ten behoeve van deze vergadering geformuleerd: "De Commissie beoordeelt niet alleen procedurele aspecten, maar gaat ook na of door bemiddelingspogingen of anderszins is getracht het gerezen verschil tot een oplossing te brengen anders dan door ontzetting uit het lidmaatschap en of bij die bemiddelingspoging op evenwichtige wijze rekening is gehouden met de belangen van degene die uiteindelijk - wegens het uitblijven van een minnelijke oplossing - uit het lidmaatschap is ontzet". Hoofdbestuur en algemene vergadering konden zich vinden in deze formulering.

15. COMMISSIES VAN ADVIES (ART. 60 HR)

In het verslagjaar hebben de 22 partijcommissies in totaal 181 maal vergaderd, wat neerkomt op een gemiddelde per commissie van 6.85 keer per jaar.

Deze lichte daling van het aantal vergaderingen ten opzichte van het verslagjaar 1990 (7.0 keer per jaar) valt enerzijds te verklaren uit de efficiënte manier van vergaderen van commissies, anderzijds uit wisselingen in het takenveld van de commissie Volksgezondheid en Welzijn, die in afwachting van haar splitsing in september, minder frequent bij elkaar kwam.

In dit verslagjaar veranderde ook de portefeuillehouder. Mevrouw F.M. Roscam Abbing-Bos heeft tot de jaarlijkse algemene vergadering van 26 en 27 april de commissies in het hoofdbestuur begeleid.

In deze JAV droeg mevrouw Roscam Abbing deze portefeuille over aan de heer drs.P.A. van Vugt.

De heer Van Vugt was het gehele verdere jaar in het hoofdbestuur verantwoordelijk voor de commissies van advies.

Een overzicht van de jaarverslagen van deze commissies is als bijlage II bij dit jaarverslag opgenomen.

De commissies van advies waren middels de heer Van Vugt vertegenwoordigd in het cluster "Inhoudelijke Discussie". Deze inhoudelijke discussie kreeg in 1991 ten opzichte van 1990 meer reliëf, waarvoor onder andere verschillende commissies verantwoordelijk waren, daar zij op eigen initiatief thema-avonden belegden. Zo vonden er onder andere bijeenkomsten plaats over Ontwikkelingssamenwerking en Volkshuisvesting. In verband met de werkzaamheden betreffende de inhoudelijke discussie wordt u verwezen naar hoofdstuk 2.

16. COMMISSIES EN WERKGROEPEN AD HOC

Commissie Tweede Kamer

De Commissie Tweede Kamer werd op 27 mei door het hoofdbestuur benoemd en op 3 juli door de partijvoorzitter officieel geïnstalleerd. De commissie bestaat uit: drs.G.M.V. van Aardenne (voorzitter); R. Haafkens; mevr.H.J. Sengers-van Gijn; mevr.mr.E. Veder-Smit en H.J.L. Vonhoff.

De taakstelling van de commissie luidt als volgt:

"Taakstelling

1. De commissie neemt kennis van de antwoorden van de zittende leden op de vraag van de algemeen secretaris of zij bereid zijn een voorlopige kandidatuur in overweging te nemen. Voorts neemt de commissie kennis van de namen van voorlopige kandidaten voor de groslijst die gesteld zijn door de ledenvergaderingen van de afdelingen en door het hoofdbestuur.

2. De commissie heeft op grond van het reglement op de kandidaatstelling voor de leden van de Tweede Kamer de bevoegdheid zelf namen aan de groslijst toe te voegen. Voorafgaand aan de start van de kandidaatstellingsprocedure kan de commissie voorlopige kandidaten aanzoeken.

3. De commissie vormt zich een oordeel over de kandidaten op basis van zowel schriftelijke als mondelinge informatie. Met elk van de kandidaten dient een gesprek te worden gevoerd. Met de zittende leden vindt dit gesprek bij voorkeur plaats voorafgaand aan de start van de kandidaatstellingsprocedure.

4. De commissie brengt aan het hoofdbestuur een gemotiveerd oordeel uit over elk van de kandidaten die zich bereid hebben verklaard in aanmerking te komen voor een kandidatuur voor een verkiesbare plaats op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer.

5. De commissie stelt geen ontwerp op voor de kandidatenlijst noch geeft zij op een andere wijze een volgorde van voorkeur aan. Zij geeft in een alfabetisch advies aan het hoofdbestuur aan:

- welke groep van kandidaten beslist in de voorlopige kandidatenlijst dient voor te komen;
- welke groep van kandidaten wellicht in de voorlopige kandidatenlijst kan voorkomen;
- welke groep van kandidaten beslist niet in aanmerking komt om op de voorlopige kandidatenlijst voor te komen.

6. De commissie zal worden ontbonden op de dag van de verkiezing van de leden der Tweede Kamer."

Begeleidingscommissie Positieve Actie

De Begeleidingscommissie Positieve Actie, onder voorzitterschap van mr.I.W. Opstelten, kwam in het verslagjaar 3 maal bijeen. De voorzitter sprak tijdens het congres van de Organisatie Vrouwen in de VVD op 22 februari in Lunteren. Mede door stimulering van de nieuwe partijvoorzitter werd in de laatste maand van het jaar een aanzet gemaakt voor een plan van aanpak waarmee de commissie haar taakstelling, n.l.: "het behartigen van de doelstellingen van positieve actie met name op het terrein van de drie aandachtspunten: publiciteit, vorming en scholing en organisatie" nadrukkelijker in de partij gestalte kan geven. Het hoofdbestuur besloot te komen tot loskoppeling van het voorzitterschap van de commissie en de portefeuillehouder in het hoofdbestuur.

Eind 1991 was de Begeleidingscommissie als volgt samengesteld: mr.I.W. Opstelten, voorzitter; mevr.A. van den Berg; mevr.A. Blommers-Biezeno; mevr.E.A. Blonet-Heijnekamp; J.J. van Heukelum; mevr.M. van Loon-Buddingh en R.C.H. Verdijk.

17. BIJZONDERE GROEPEN (ART. 78.1 HR)

Ook in 1991 zetten de bijzondere groepen, naar eigen aard en betekenis, hun werkzaamheden voort. De ontwikkeling van hun ledenbestand bleef qua omvang en positie eveneens verschillen tonen.

Belangrijk daarbij was dat voor de Vereniging van Staten- en Raadsleden door besluiten van resp. de Vereniging zelf en de algemene vergadering van de VVD het automatisch lidmaatschap werd ingevoerd voor leden van deelraads-, raads- en statenfracties, burgemeesters en Commissarissen van de Koningin. De cijfers per ultimo 1991 zijn derhalve niet vergelijkbaar met die van voorgaande jaren.

Het aantal aangeslotenen bij de Organisatie Vrouwen in de VVD bedroeg 2872 per ultimo 1991 en het aantal leden van de Groep Nederland van de Liberale Internationale bedroeg 178 op dat tijdstip.

a. Organisatie Vrouwen in de VVD

Op 1 januari 1991 was het landelijk bestuur als volgt samengesteld: drs J.M. de Vries, voorzitter; E.A. Blonet-Heijnekamp, vice-voorzitter; mr E. Duyfjes-Vos, penningmeester, C.A. Buursema-Kassel, secretaris, A. Voets-de Wit, 2e secretaris; J. Weeder-van 't Hof, secretaris organisatie; W. Maris-Dikker, secretaris politiek; drs H.L. Pieters, secretaris propaganda en PR en hoofdredacteur van de "Liberale Vrouw"; D. van der Plas-van der Plas, secretaris vorming en scholing. De administratieve kracht was R.M. Neuerburg-Dénis.

Op de jaarvergadering in mei trad af J. Weeder-van 't Hof. Vanaf deze datum is H.L. Pieters nog uitsluitend hoofdredacteur van de "Liberale Vrouw". Toegetreden tot het bestuur zijn H. Heemskerk-Nusselder, secretaris politiek en C. Roemers-de Jong, secretaris PR en propaganda.

Het landelijk bestuur vergaderde 10 maal. Bij een aantal vergaderingen was de adviseur vanuit het hoofdbestuur van de VVD, mevrouw A.A. Aeyelts Averink-Winsemius aanwezig. De adviseurs van de Organisatie Vrouwen in de VVD uit de Tweede Kamer bezochten de vergaderingen om over politieke zaken van gedachten te wisselen. De voorzitter vertegenwoordigde als adviseur de Organisatie in het hoofdbestuur van de VVD.

In de partijraad had namens de Organisatie zitting: drs J.M. de Vries. De secretaris vorming en scholing en de secretaris propaganda en PR waren actief betrokken bij het werk van de LCV resp. LPC.

De voorzitter en de secretaris politiek woonden de vergaderingen bij van het Politiek Vrouwen Overleg; het voorzitterschap en het secretariaat berustte bij het CDA. Voorts was de Organisatie vertegenwoordigd in het Breed

Platform Vrouwen voor Economische Zelfstandigheid, de Associatie voor Herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid en het Landelijk Platform Kinderopvang. Tevens was de Organisatie vertegenwoordigd in het algemeen bestuur van de Nederlandse Vrouwen Raad door E.A. Blonet-Heijnekamp en in het dagelijks bestuur door A. Salverda-van der Kar.

De adviesraad van de Organisatie Vrouwen in de VVD vergaderde vijf maal: de vergaderingen waren gewijd aan huishoudelijke, organisatorische en politieke zaken, waarbij soms een inleiding werd gehouden door een Tweede-Kamerlid. In mei werd gediscussieerd over de toekomst van de Organisatie Vrouwen in de VVD. Unaniem werd besloten dat de Organisatie moest blijven voortbestaan. Een aantal aanbevelingen werd uitgewerkt. De "Liberale Vrouw" is op een andere manier opgezet en verspreid, nl. gratis voor alle aangeslotenen. Dit is enthousiast ontvangen. Jaarlijks wordt bekeken of we op deze manier verder kunnen gaan.

Voor een uitgebreider verslag wordt verwezen naar het jaarverslag van de Organisatie Vrouwen in de VVD.

b. Vereniging van Staten- en Raadsleden

Voor de Vereniging van Staten- en Raadsleden was 1991 politiek gezien een beetje een tussenjaar. Hoewel natuurlijk het belang van de statenverkiezingen en stadsdeelraads- en deelgemeenteraadsverkiezingen, en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden, niet mag worden onderschat, was het feitelijk een periode tussen twee gemeenteraadsverkiezingen. Want hoewel er slechts om de vier jaar reguliere gemeenteraadsverkiezingen plaatsvinden, krijgt de Vereniging van Staten- en Raadsleden binnen twee jaar na de verkiezingen van 1990 al weer te maken met de verkiezingen van 1994. Dat is onvermijdelijk als men tijdig de Leidraad Gemeenteprogramma 1994 gereed wil hebben. Organisatorisch was 1991 een cruciaal jaar. Nadat de algemene vergadering van de VVD in 1990 besloot dat in beginsel alle liberale gemeente- en provinciebestuurders een financiële bijdrage aan de Vereniging van Staten- en Raadsleden dienen te leveren, moesten daartoe in 1991 de Verenigingsstatuten worden aangepast. Meer werk ontstond echter door de praktische invoering van het automatisch lidmaatschap. De conversie en de aanpassing van het verenigingsjaar leidden tot enkele problemen. Als gevolg van de omschakeling is het overigens niet mogelijk exact aan te geven hoeveel leden de Vereniging van Staten- en Raadsleden per 31 december 1991 heeft. De statenverkiezingen leidden voor de VVD niet tot een opzienbarende uitslag. Het was wel een positieve uitslag, want de lichte groei in zeteltal (van 112 naar 116, waarbij echter niet mag worden vergeten dat in enkele provincies ook het totaal aantal statenzetels werd uitgebreid) rechtvaardigde de veronderstelling dat de VVD door het diepe dal was, waarmee de weg omhoog werd bereikt.

Het bestuur van de Vereniging van Staten- en Raadsleden bestond begin 1991 uit de heren J.W.Remkes (voorzitter), A.Auer (secretaris) en jhr R.G.P. Sandberg tot Essenburg (penningmeester), F.T.J.M.Backhuijs (Noord-Brabant), mr M.J.J.M.Boelen (Zuid-Holland), K.H.Bruinewoud (Flevoland), J.van Doorneveld (Overijssel), drs J.H.Frijlink (Noord-Holland), J.de Groot (Gelderland) en H.Rosing (Groningen) en de dames mevrouw A.van den Berg (ondervoorzitter), A.T.J.Bax-Broeckaert (Zeeland), C.P.Th.Dijkstra-Janssen (Limburg), mr C.J.Geldorp-Pantekoek (Drenthe), mr E.Korthuis-Elion (Utrecht) en P.van Zandbergen-Scheffer (Friesland). Namens het hoofdbestuur van de VVD was mevrouw A.A.Aeyelts Averink-Winsemius lid van advies. Mevrouw N.H.van den Broek-Laman Trip maakte, vooruitlopend op het passeren de notariële akte van een statutaire wijziging, feitelijk deel uit van (dagelijks) bestuur. Op 20 juni werd de akte gepasseerd; in deze akte zijn ook opgenomen de wijzigingen als gevolg van het automatisch lidmaatschap.

Tijdens de jaarvergadering op 1 november werd mevrouw van den Broek voorzitter; in het dagelijks bestuur werd zij opgevolgd door de heer drs E.Haaksman. Ook de dames Dijkstra en Korthuis en de heren Bruinewoud en van Doorneveld traden af en waren niet herbenoembaar. Zij werden opgevolgd door de dames J.A.H.Ceha-Konings (Limburg) en drs M.A.Toorop (Flevoland) en de heren mr A.Ph.Hertog (Overijssel) en J.C.de Lang (Utrecht). De heer Rosing werd voor een nieuwe termijn herbenoemd. De heer Remkes werd bij zijn afscheid als voorzitter benoemd tot erelid van de Vereniging van Staten- en Raadsleden. Uit handen van de partijvoorzitter, mevrouw mr E.J.J.E.van Leeuwen-Schut, ontving hij de Thorbeckepenning.

De personele bezetting van het bureau (de heer A.W.Dijk, adjunct-secretaris, en mevrouw C.M.T.de Goede-Ammerlaan, administratrice) onderging geen verandering. Wel werd gestart met een sollicitatieprocedure om in de opvolging van mevrouw de Goede te voorzien, daar deze per 1 februari 1992 pensioengerechtigd is.

Op 29 mei leed de Vereniging van Staten- en Raadsleden een groot verlies. Haar erelid en oud-voorzitter de heer ing.M.de Bruijne, in het leven commissaris van de Koningin in de provincie Gelderland, overleed na een lange, ongelijke strijd.

In 1991 organiseerde de Vereniging van Staten- en Raadsleden naast een groot aantal provinciale/regionale bijeenkomsten ook weer enkele landelijke activiteiten.

Op 20 april vond een buitengewone algemene vergadering plaats, waarin de statuten in verband met het automatisch lidmaatschap werden aangepast. Aansluitend werd gesproken over de structuur van het lokaal bestuur. Inleiders waren mevrouw mr A.E.Verstand-Bogaert (burgemeester van Heteren) en de heren mr drs J.J.Hartman (voorzitter van de VVD-gemeenteraadsfractie van Almere) en drs P.Zevenbergen (burgemeester van Bergen op Zoom).

De jaarlijkse Wethoudersdag, waarvoor ook de burgemeesters en gemeentesecretarissen worden uitgenodigd, werd in Breda gehouden op 31 mei 1991. Thema was de

agglomeratieproblematiek, schaalvergroting en schaalverkleining. Inleidingen werden verzorgd door de heren mr P.Scholten (burgemeester van Arnhem) en mr J.G.C.Wiebenga (VVD-Tweede Kamerlid), terwijl de Bredase burgemeester, de heer drs E.H.T.M.Nijpels, het gezelschap welkom heette. De jaarlijkse Statendag, de bijeenkomst van liberale leden van de twaalf Provinciale Staten en van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, werd op 13 september 1991 gehouden in Drenthe. Bezoeken werden gebracht aan het Provinciehuis, het hoofdkantoor van de Nederlandse Aardolie Maatschappij, het stroomdallandschap van de Drentse Aa, het conferentieoord Hotel-restaurant Duinoord te Zeegse en het Provinciaal Museum. De Burgemeestersdag werd gehouden in congressentrum de Blije Werelt en wel op 1 november 1991. 's Morgens was het thema decentralisatie van rijk naar gemeenten. Inleiders waren mevrouw A.L.E.C.van der Stoel (voorzitter van de VVD-fractie in de gemeenteraad van Amsterdam) en de heren H.F.Dijkstal (vice-voorzitter van de VVD-Tweede Kamerfractie) en dr L.van Leeuwen (burgemeester van Zoetermeer). 's Middags werd met de heer mr H.E.Koning en de nieuwe burgemeestersbelangenbehartiger in de VVD-Tweede Kamerfractie, mevrouw A.Jorritsma-Lebbink, gesproken over specifiek voor burgemeesters relevante zaken. Afsluitende woorden werden gesproken door de partijvoorzitter. Op 1 en 2 november 1991 vond het jaarlijks congres plaats, zoals gebruikelijk in de Blije Werelt. Gastsprekers op vrijdagavond waren de oud-Minister van VROM en huidig burgemeester van Breda de heer drs E.H.T.M.Nijpels en de heer B.van Luijk (directeur van DOOR Praktijktrainers bv). De heer Nijpels gaf vergelijkingen tussen zijn ervaringen als minister en als gemeentebestuurder. De heer van Luijk sprak over klantvriendelijkheid van politici. De inleidingen werden afgerond door de heer K.L.Koopmans (oud-hoofdredacteur van de Nieuwe Apeldoornse Courant), die beide inleiders interviewde. Zaterdag was het thema "Hoe nu verder met/na Ongebroken lijnen?". Inleiders waren de heren mr H.R.Nord (voorzitter van de partijcommissie Hoofdlijnen) en T.P.Monkhorst (lid van de particuliere werkgroep "Ruimte voor Liberalisme"). Op vrijdagavond vond ook de jaarvergadering plaats, waarbij de al genoemde bestuursmutaties werden doorgevoerd. Ook werd veel aandacht besteed aan het komende vertrek van mevrouw de Goede. Het reguliere overleg van liberale gedeputeerden, commissarissen van de Koningin, de voorzitters van de VVD-fracties in de Staten-Generaal, de partijvoorzitter en het dagelijks bestuur van de Vereniging van Staten- en Raadsleden vond als gebruikelijk tweemaal plaats.

Door de Vereniging van Staten- en Raadsleden was samen met de partijcommissie Binnenlandse Zaken een resolutie op Ongebroken lijnen ingediend. Deze resolutie, met als onderwerp stadsregio's en landsdelen, werd aanvaard. Vervolgens werd door de Vereniging van Staten- en Raadsleden een werkgroep ingesteld, die mede op verzoek van het hoofdbestuur van de VVD, de resolutie heeft uitgewerkt. Medio december verscheen het pré-advies van de werkgroep.

Als gebruikelijk werd in het maandblad Provincie & Gemeente over een breed scala onderwerpen gepubliceerd. Ook aan Verenigingsactiviteiten werd ruime aandacht besteed. Het blad verscheen tienmaal.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de jaarverslagen van de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD over 1990/1991 en 1991.

c. Groep Nederland van de Liberale Internationale

Het jaar 1991 markeerde voor de LIGN een periode van groei, verjonging, samenwerking en activiteit. Het op 7 maart 1991 aangetreden bestuur heeft een jaarprogramma kunnen realiseren dat heeft geleid tot een verhoogde belangstelling vanuit de VVD en vanuit de externe omgeving. Hiermee is een basis gelegd voor een verdere uitbouw van de LIGN in de komende jaren.

Investering in de toekomst

De publicatie van artikelen in Vrijheid en Democratie, Liberaal Reveil en de landelijke media over het doel en het functioneren van de Liberale Internationale in het algemeen en de Groep Nederland in het bijzonder; het uitbrengen van vernieuwd promotiemateriaal (een informatieve brochure en briefpapier); promotie tijdens landelijke VVD-bijeenkomsten en een gerichte ledenwerfactie hebben de LIGN een hoog profiel gegeven.

Een en ander resulteerde in goed bezochte LIGN-bijeenkomsten, samenwerking met ondermeer de JOVD, IDEALS, VVD-kamercentrales, buitenlandse ambassades in Den Haag en de Koninklijke Leidse Studentenvereniging "Pro Patria", en (last but not least) een stijgend ledental. Met name deed de Groep Nederland het goed onder de jongeren (studenten en jonge professionals).

Internationaal kan de LIGN terugkijken op een vruchtbare samenwerking met de Roemeense Liberale Partij PNL, de Chileense Liberale Partij PAC en de Liberale Internationale als zodanig (intensieve contacten met het bureau in Londen en deelname aan de Executives in Zweden, Duitsland en Polen). Ook werden delegaties van de Democratische Partij uit Slowakije en individuele Kroatische en Sloweense liberalen in Nederland ontvangen.

In dit kader werd goed samengewerkt met de internationaal secretaris van de VVD, de VVD-partijcommissies voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Europese Zaken en de Dettmeijerstichting. Vanwege het algemeen secretariaat van de VVD werd alle noodzakelijke ondersteuning op een zeer welwillende wijze verstrekt.

1991 was een jaar van investeringen in de toekomst. De verhoogde activiteit, ledenwerving en promotie vergden extra uitgaven, die door het bestuur als noodzakelijke voorwaarden voor een gezonde Groep Nederland werden onderkend.

Toekomst-perspectief

In 1992 zal voortgebouwd worden op een verdere verbreding van de basis van de LIGN. Naast het uitvoeren van een aantrekkelijk jaarprogramma, zal de werving onder belangrijke doelgroepen, zoals studenten, worden geïntensiveerd.

De LIGN realiseert zich daarbij dat de financiële middelen van de Groep Nederland beperkt zijn. De overhead en uitgaven die niet primair ten goede komen aan de groei van de LIGN zullen verder worden teruggebracht. Voorts zal op een actieve manier worden getracht om extra fondsen te werven om de financiële onderbouwing van het beleid te verbeteren.

Onderdeel hiervan is het instellen van een speciaal contributietarief voor studenten en scholieren (f 20,-- per jaar). Tevens zal de mogelijkheid van het donateurschap nader onder de aandacht van bijzondere groepen worden gebracht. De samenwerking met derden zal worden uitgebreid.

De LIGN is ervan overtuigd dat de opgaande lijn van 1991 ook in 1992 zal kunnen worden doorgetrokken. Niets is echter vanzelfsprekend. Resultaten worden niet geboekt door het uitspreken van goede bedoelingen, maar door gericht bestuur, enthousiaste inzet van leden en vooral door aantrekkelijke activiteiten, effectieve promotie en het opbouwen en onderhouden van maatschappelijke en politieke netwerken, zowel nationaal als internationaal.

De resultaten van het afgelopen jaar zijn een stimulans voor de toekomst. Hierbij hoopt het bestuur de uitstekende samenwerking binnen en buiten de VVD te kunnen versterken. Het bestuur van de LIGN gaat deze uitdaging voor 1992, samen met de leden van de Groep Nederland, graag aan!

Bestuursmutaties 1991

Op de algemene ledenvergadering van 7 maart 1991 werd een nieuw bestuur benoemd, dat bestond uit:

drs.A.W. Kröner, voorzitter; mr.D.H. Kok, ondervoorzitter; mr.dr.s.J.C. van Baalen, secretaris; ir.B.P. Rauwerda, penningmeester; J.D. Blaauw, lid (namens de VVD); mr.R.E. Batten, lid; mevr.E.J. Brandenburg, lid; mr.J.G.C. Wiebenga, lid.

Deze mutaties waren noodzakelijk geworden nadat dr L. van Leeuwen, mevr.S. van Heemskerck Pillis-Duvekot en mevr.M.A. Zoutendijk-Meijs (resp. voorzitter en leden van het bestuur) te kennen hadden gegeven hun bestuursfuncties te willen beëindigen. Zij werden door de algemene ledenvergadering, onder dankzegging door de nieuwe voorzitter en mevr.L.A. van Scherpenberg, eervol gechargeerd.

Bestuursfunctioneren

Het bestuur had een goede onderlinge samenwerking en taakafstemming en kwam regelmatig formeel en informeel samen. In 1991 werden 8 officiële bestuursvergaderingen gehouden (op 31 januari, 7 maart, 19 maart, 11 april, 22 mei, 22 augustus, 1 oktober en 26 november 1991). Op basis van de ervaringen in 1991 hoopt het bestuur in ongewijzigde samenstelling in 1992

verder te gaan.

Bijzondere commissies

In verband met bijzondere activiteiten werden de volgende ad hoc-commissies samengesteld, die onder de (mede-) verantwoordelijkheid van het bestuur functioneerden:

Delegatie congres Liberale Internationale Luzern (19 personen):

J.D. Blaauw (namens de VVD); mr.drs.F. Bolkestein (namens de VVD); mevr.drs.J.M. de Vries (Organisatie Vrouwen in de VVD); namens de LIGN: mr.drs.J.C. van Baalen, E. Bastiaans, mevr.E.J. Brandenburg, drs.P. Delvaux, mr.F. van Hövell tot Westerfliet, mr.D.H. Kok, drs.A.W. Kröner, J. Maaten, mevr.R. Markerink-de Leede, mevr.E. de Roo van Alderwerwelt-Hoog, mevr.L.A. van Scherpenberg, mevr.H. Scholten, mr.H.P. Talsma, mevr.W. Talsma-Rutgers, J. Unger, mevr.A. Unger-Pleijzier, mevr.R. Verspeek.

Latijns-Amerika-werkgroep LIGN-JOVD-IDEALS:

mr.drs.J.C. van Baalen (LIGN) voorzitter, K. Jalving (JOVD), F. Kools (JOVD), drs.J. Lafitte (Van Leer Foundation), J. Maaten (Stichting IDEALS), M. Rutte (JOVD), S. Vossepel (JOVD).

Activiteiten

De Groep Nederland realiseerde in 1991 de volgende activiteiten, die toegankelijk waren voor de leden van de LIGN, leden van mede-organiserende instellingen en persoonlijk genodigden:

1. 7 maart: algemene leden vergadering LIGN in Den Haag, waarbij de heer J. Hoeksma van de vertegenwoordiging van het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen in Den Haag en het VVD-Tweede-Kamerlid Jan-Kees Wiebenga in debat gingen betreffende het Nederlandse vluchtelingenbeleid (organisatie: drs.A.W. Kröner).
2. 13 april: Latijns-Amerika-bijeenkomst in Amersfoort met als inleiders VVD-Tweede-Kamerlid Sari van Heemskerck en Hans van Baalen van de LIGN/VVD-partijcommissie Buitenlandse Zaken over particuliere ontwikkelings- initiatieven in Latijns-Amerika (voorzitter: Kaj Jalving, JOVD).
3. 25 mei: Latijns-Amerika-bijeenkomst in Eindhoven met als inleiders B. van Marken (lid van Raad van bestuur van Pierson, Heldring & Pieson), J.A. Tapia-Valdes (ambassadeur van Chili in Nederland) over het zakenleven in Chili en Zuid-Amerika (voorzitter: Hans van Baalen, LIGN).
4. 1 juni: Latijns-Amerika-bijeenkomst te Amsterdam met als inleiders VVD-Tweede-Kamerlid Erica Terpstra en Hans van Baalen van de LIGN/VVD-partijcommissie Buitenlandse Zaken over de milieuproblematiek in dit continent (voorzitter: Jules Maaten, Stichting IDEALS).

5. 4 juni: Lezing in Pulchri studio door de voorzitter van de Roemeense Liberale Partij PNL Radu Câmpeanu, becommentarieerd door Frits Bolkestein en Jan Dirk Blaauw (voorzitter en organisatie: A.W. Kröner).
6. 15 juli: Ontmoeting te Den Haag met Zuidafrikaanse studenten en leden van de Zuidafrikaanse ambassade in Nederland (organisatie: Hans van Baalen).
7. 22 augustus: Delegatievergadering ten behoeve van het congres van de LI te Luzern te Den Haag.
8. 5 t/m 7 september: Congres van de Liberale International te Luzern.
9. 7 november: Forum "peace-keeping en peace-enforcing, nieuwe uitdagingen voor de Nederlandse Krijgsmacht" te Leiden. Key-note speech door Frits Bolkestein, commentaar door de plv. Chef Defensiestaf Luitenant-Generaal der Mariniers H.G.B. van den Breemen, prof.jhr.dr.F.A.M. Alting von Geusau, prof.G.C. Berkhof en dr.M. van Rossem (forumvoorzitter: Hans van Baalen).

Externe vertegenwoordiging

Naast de vele contacten met buitenlandse ambassades in Den Haag, verenigingen op gebieden, zoals vrede en veiligheid en buitenlandse betrekkingen, verdienen de volgende promotionele activiteiten te worden genoemd:

1. 26 april: LIGN-stand bij de jaarlijkse algemene vergadering van de VVD in Amsterdam (A.W. Kröner, J.C. van Baalen, R.E. Batten, E.J. Brandenburg).
2. 3 maart: ontvangst van de heer Radu Câmpeanu te Den Haag (organisatie: A.W. Kröner).
3. Deelname aan de Executives in Zweden (maart: Stockholm), Duitsland (juni: Berlijn) en Polen (november: Warschau) door de voorzitter van de LIGN, de heer A.W. Kröner).

Ledenbestand

Per 1 maart telde de LIGN 165 leden; per 1 maart 1992 187. Hierdoor ontstond een netto-ledenwinst van 22 leden.

In de periode 1 maart 1991 - 1 maart 1992 verloor de LIGN door overlijden en opzegging 24 leden; 46 nieuwe leden meldden zich in deze periode aan. Voorts meldden zich 5 donateurs aan (studenten, niet zijnde VVD-lid). Van de 46 nieuwe leden waren en 30 onder de 35 jaar.

Directeur LI

Als opvolger van mrs. Susan Attwood-Johnson is per 1 januari 1992 het LIGN-lid en oud-IFLRY-voorzitter Jules Maaten tot directeur van het bureau van de Liberale Internationale te Londen benoemd. Het bestuur wenst hem een succesvolle periode toe.

18. VRIJHEID EN DEMOCRATIE

Voor het eerst sinds vele jaren wist het partijorgaan weer goed nieuws te melden. De statenverkiezingen leverde een lichte winst op voor de VVD. Vertaald naar Tweede-Kamerzetels zou dat een vooruitgang van 2 zetels zijn geweest. In de Senaat bleef het aantal liberale senatoren gehandhaafd op 12. Het VVD-Tweede-Kamerlid, mr. Frits Korthals Altes, maakte de overstap van Tweede naar Eerste Kamer. Centraal stond in het gehele kalenderjaar de inhoudelijke discussie. De commissie Nord met haar "Ongebroken lijnen" had meer dan één buitengewone algemene vergadering nodig om de tot 500 samengevoegde en teruggebracht resoluties met de leden te bespreken. Themadagen brachten vele deskundigen op de been.

Aandacht werd ook geschonken aan de twee alternatieve begrotingen van de TK-fractie. De eerste werd ingediend bij de Tussenbalans, de tweede bij de Algemene Beschouwingen. Ook een mijlpaal in de liberale geschiedenis was de aankondiging van politiek leider Bolkestein in mei 1991 dat de VVD geen enkel veto raadzaam vond t.a.v. toekomstige coalitiegenoten.

Dat de conflicten zich zouden toespitsen in de confrontatie tussen de Senaat en het kabinet wist David Luteijn al in het voorjaar van 1991 te melden. Die voorspelling is uitgekomen. De aandacht voor de EG groeide, maar ook de Golfoorlog en de naar democratie hakende Oosteuropese landen kregen de nodige aandacht.

Hans Wiegel herdacht in het partijblad het VVD-erelid mr. W.J. Geertsema die afgelopen zomer overleed.

1991 was het jaar van het afscheid van VVD-voorzitter Ginjaar, die de partij uit de persoonlijke vetes weer naar de inhoudelijke discussies wist te trekken en die de stimulator was tot de vele hervormingen binnen de VVD, van een hoofdbestuur nieuwe stijl tot aanzienlijke en ingrijpende reglementsherzieningen. Ook het streven van het hoofdbestuur om tot een betere samenstelling van TK-kandidatenlijsten te komen, werd onderstreept door het inzetten van de Commissie Van Aardenne.

Afscheid van Leendert Ginjaar, de komst van Dian van Leeuwen die met het eerste oktoberinterview gelijk haar stempel drukte op de liberale club. Inzet: die VVD moet weer zelfvertrouwen gaan uitstralen en gezellig worden, aantrekkelijk voor de leden. Haar grootste streven is meer jongeren en vrouwen bij het partijgebeuren te betrekken.

Wat Vrijheid en Democratie betreft werd op de jaarlijkse algemene vergadering het resultaat van het NIPO-onderzoek bekend gemaakt. Redactie noch bestuur nemen genoegen met de gemiddeld magere 6,5 waardering die de ondervraagden aan het blad geven. In het najaar van 1991 werd na uitvoerige analyses en een grondig advies van de NIPO-werkgroep (Monkhorst, Wigman en Hozee) het marketing-reclamebureau PPGH/JWT ingeschakeld om met voorstellen te komen.

De opgetreden vertraging waardoor het niet mogelijk was sneller te reageren werd veroorzaakt doordat het bureau ook bezig was met het ontwerpen van een eigentijdse huisstijl voor de gehele VVD.

Een vernieuwde en sterk uitgebreide redactieraad plus de redactie zullen zich begin 1992 buigen over de nieuwe voorstellen van voornoemd adviesbureau. De wensen van de leden, voortgekomen uit het NIPO-onderzoek zullen daarbij zwaar tellen.

19. PROPAGANDA, VOORLICHTING EN CAMPAGNES

De eerste helft van 1991 stond met name in het teken van de campagne voor de provinciale statenverkiezingen die op 6 maart plaatsvonden. Daarnaast werden er in een aantal gemeenten verkiezingen gehouden als gevolg van gemeentelijke herindelingen.

Provinciale statencampagne

De campagne voor de provinciale statenverkiezingen kenmerkte zich door de decentrale opzet met een landelijke ondersteuning.

Tijdens deze campagne werd de VVD voor het eerst bijgestaan door het reclame- en marketingbureau PPGH/JWT uit Amsterdam. De campagne-slogan die in de statencampagne (maar ook daarna) werd gehanteerd, luidde: ER GAAN STEEDS MEER STEMMEN OP VOOR HET LIBERALISME. Deze slogan is gekozen omdat het liberalisme steeds meer terrein wint en niet alleen in Nederland. Elke reclame-uiting van de VVD waarin deze slogan voorkomt, wordt daarom afgesloten met: VVD. DE ENIGE PARTIJ LIBERALE PARTIJ VAN NEDERLAND.

Door de decentrale campagne speelde de landelijke propaganda commissie (LPC) een belangrijke rol in deze campagne. Ter voorbereiding kregen de propagandisten het campagneplan uitgereikt.

In de periode van 7 tot en met 19 januari werd er een rondgang gemaakt langs de provincies de zgn. promotour. Deze avonden waren bedoeld om zoveel mogelijk inhoudelijke ondersteuning aan de propagandisten te geven. Tevens presenteerde PPGH/JWT daar de nieuwe slogan en de pay off, het concept voor de provinciale-verkiezingskrant, de huisfolder en de nieuwe clip ten behoeve van de uitzending van politieke partijen (de zgn. "muur-clip").

Voor en tijdens de campagne werden vier campagnebrieven aan alle propagandisten gestuurd te weten op: 20 november, 20 december 1990, 17 januari en 20 februari 1991.

De thema's rond deze campagne waren per provincie verschillend doch concentreerden zich veelal rond de onderwerpen:

- milieu
- werkgelegenheid
- verkeer

Op woensdag 23 januari 1991 vond de presentatie plaats van de provinciale lijsttrekkers in perscentrum Nieuwspoor. De lijsttrekkers werden hierbij in de gelegenheid gesteld zich voor te stellen alsmede een korte toelichting te geven op de in de betreffende provincie gekozen campagne-items.

Op zaterdag 26 januari 1991 werd het startsein gegeven voor de statencampagne. Deze bijeenkomst vond plaats in het congrescentrum Ouwehand te Rhenen. Het officiële sein van de start van de campagne werd gegeven door partijvoorzitter dr L. Ginjaar. Na een speech door fractievoorzitter Frits Bolkestein werd de bijeenkomst afgesloten met een forum waaraan vrijwel alle provinciale lijsttrekkers deelnamen.

In elke provincie werd een "grote avond" georganiseerd. In alle gevallen ging dit om "duo-presentaties" in de vorm van een optreden van de provinciale lijsttrekker samen met de fractievoorzitter van de Tweede Kamer mr dr. F. Bolkestein of een lid van VVD-fractie in de Tweede Kamer. In plaats van de gebruikelijke vragen na de pauze, werden de twee sprekers geïnterviewd door een journalist. Deze avonden werden goed bezocht en konden zich in een goede publiciteit verheugen.

Het landelijke slot van de campagne vond plaats in "Den Domp" te Haaren (Noord-Brabant), terwijl de uitslagen-avond op 6 maart in het Provinciehuis van Noord-Holland te Haarlem gehouden werd.

De spreekbeurtaanvragen voor kamerleden werden door het algemeen secretariaat gecoördineerd. De aanvragende afdelingen worden intensiever dan voorheen geadviseerd over de opzet van de avond teneinde een zo goed mogelijk wervend effect te bereiken.

Als ondersteunend propaganda-materiaal was beschikbaar:

- glansdrukken met advertentiekaders en logo's
- campagnevideo
- "grafische films" ten behoeve van de provinciale verkiezingskrant
- huisfolder
- promopakket

De centrale distributie van alle campagnematerialen was wederom in handen van het algemeen secretariaat (zie bestellijst)

Door het beperkte budget werd er slechts eenmaal met een paginagrote advertentie in twee landelijke kranten geadverteerd.

PPGH/JWT

Na een proef-periode werd het voorlopig contract met PPGH/JWT in de zomer omgezet in een definitief contract.

Als basis voor de verdere discussie over de communicatiestrategie in de komende jaren is in opdracht van het hoofdbestuur door PPGH/JWT een kwalitatief onderzoek gehouden onder huidige/oud-kiezers en enkele bestuurs- en kamerleden van de VVD.

De uitkomsten van het onderzoek zijn besproken met het hoofdbestuur en de Tweede Kamerfractie. Voorts kwam de Landelijke Propaganda Commissie op zaterdag 29 juni en zondag 30 juni 1991 te Wolfheze in "retraite" bijeen. Naar aanleiding van de discussie is door de LPC een advies uitgebracht met aanbevelingen ten behoeve van het hoofdbestuur en de Tweede Kamerfractie.

Op basis van de uitkomsten van het kwalitatief onderzoek is door PPGH/JWT een voorstel gedaan voor een concrete invulling van het communicatieplan. In het voorstel worden een drietal aandachtspunten onderscheiden te weten de huisstijl, een debat en de zichtbaarheid in de media. In de tweede helft van 1991 is begonnen met de uitwerking van deze aandachtspunten.

LPC

De landelijke propaganda commissie kwam (naast het weekend in Wolfheze) in 1991 bijeen op: 9 januari, 13 februari, 21 maart, 26 juni, 25 september en 5 november. De activiteiten voor de Statencampagne en de samenwerking met PPGH/JWT vormden de belangrijkste punten.

T.V.-uitzendingen

In de zendtijd voor politieke partijen werd aan de VVD zendtijd toegewezen door het Commissariaat voor de Media op: 25 januari, 20 februari, 22 maart, 17 april, 17 mei, 12 juni, 6 september, 2 oktober, 1 november, 27 november en 27 december. De uitzendingen werden onder verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur in samenwerking met de Tweede-Kamerfractie geproduceerd.

Radio-uitzendingen

De radio-uitzendingen vonden eenmaal per twee weken plaats op radio 5 van 18.20 -18.30 uur. Ten behoeve van de herkenbaarheid is in de loop van het jaar een vaste presentator aangehouden.

20. VORMING EN SCHOLING

Het jaar 1991 was voor het vormings- en scholingsinstituut van de VVD, de Haya van Somerenstichting, in velerlei opzicht een bruisend jaar. Er werd gewerkt aan verbetering van het cursusmateriaal, aan het organiseren van vele (nieuwe) cursussen en meer dan in voorgaande jaren kon men beschikken over een ruim potentieel aan inleiders en trainers.

De Stuurgroep van de Haya van Somerenstichting kwam in 1991 11 maal bijeen, te weten op 9 januari, 23 januari, 6 februari, 13 maart, 22 mei, 5 juni, 4 september, 25 september, 23 oktober, 20 november en 18 december. 7 En 8 juni bracht de Stuurgroep in retraite door te Heelsum.

Tevens bracht de Stuurgroep bezoeken aan de te onderscheiden kamercentrales teneinde informatie betreffende vorming en scholing uit te wisselen. Bezocht werd de KC Leiden op 20 maart, de KC Dordrecht op 28 maart, de KC Limburg op 16 mei en de KC Gelderland op 14 november.

De Landelijke Commissie Vorming en Scholing (LCV) kwam in 1991 4 maal bijeen, te weten op 23 januari, 13 maart, 5 juni en 25 september.

Ter ondersteuning van (kandidaat-)statenleden werd tijdens de Statenverkiezingen een nieuw ontwikkelde Statencursus (coproductie tussen Vereniging van Staten- en Raadsleden en Haya van Somerenstichting) georganiseerd op 12 januari te Oudenbosch en te Haarlem, op 19 januari te Zwolle en te Venlo. Deze cursussen werden gegeven door zittende statenleden en gedeputeerden.

Als aanvulling op de Topkadertraining 1990 werd op 8 en 9 maart 1991 en op 12 en 13 april 1991 een toegevoegde Topkadertraining georganiseerd voor enkele cursisten die in voorgaande jaren een zeer goede beoordeling kregen. Zowel inhoudelijke als communicatieve aspecten kwamen hierbij aan de orde. Deze training werd als zeer nuttig ervaren.

Ook werd in 1991 gedurende een drietal weekenden (13, 14 en 15 september, 11, 12 en 13 oktober, 15, 16 en 17 november) de jaarlijkse Topkadertraining te Wolfheze georganiseerd. Onder voorzitterschap van drs. L.M.L.H.A. Hermans werd door circa 32 cursisten een programma gevolgd met als onderwerp "De inrichting van Nederland als deel van Europa, de gevolgen voor de burgers". In deze context werd aandacht besteed aan de mobiliteit, aan de ruimtelijke invalshoek en aan de economisch/bestuurlijke richting. Naast inhoudelijke kennisoverdracht werd ook getraind in communicatieve vaardigheden.

Op 30 en 31 augustus werd voor de deelnemers aan de Topkadertraining een cursus Liberalisme II georganiseerd.

Medio 1991 werd een mediatraining gehouden waaraan de fractievoorzitter van de Tweede en van de Eerste Kamer, de plv. fractievoorzitter van de Tweede Kamer en de in 1991 twee zittende voorzitters van de VVD deelnamen. De bedoeling is om ook in 1992 deze trainingen te doen plaatsvinden.

Op 16 maart 1991 vond te Bunnik de Landelijke Dag voor Vormings- en Scholingsfunctionarissen plaats. Evenals in voorgaande jaren was er sprake van een grote opkomst van trainers, vormings- en scholingsfunctionarissen en andere betrokkenen.

Er hebben in 1991 enkele sessies plaats gevonden waarbij de trainers communicatieve vaardigheden van de Haya van Somerenstichting hebben gewerkt aan een verbetering van het cursusmateriaal.

Op 17 april werd te Utrecht een eerste bijeenkomst gehouden waarbij de inleiders van de cursus Liberalisme I hebben gewerkt aan een verbetering van het cursusmateriaal.

1991 Stond ook in het teken van de ontwikkeling van de cursus Public Relations. Op 25 mei was het moment daar van een proeve van rijpheid alvorens met deze cursus het land werd ingegaan. Deze proefcursus werd te Wolfheze gegeven voor de Landelijke Propaganda Commissie (LPC).

Gedurende de Leergang Gemeenteraad zijn evaluatieformulieren aan de cursisten van de verschillende onderdelen van de Leergang uitgereikt. De respons hiervan is hoog geweest. Dit stelde de Haya van Somerenstichting en de Vereniging van Staten- en Raadsleden in staat om tezamen met de impressies van de inleiders van de Leergang te komen tot een totaal-evaluatie. Deze zal leiden tot een optimalisering van de onderdelen van de Leergang.

Tevens kwam dit jaar de Werkgroep Leergang Gemeenteraad een enkele maal bijeen.

Onder voorzitterschap van R.W.A. Klaassen kwam in 1991 een aantal malen de werkgroep kadervorming bijeen (eerder genoemd "vorming en scholing 2000"). Deze werkgroep heeft zich ten doel gesteld het werken aan de kwantitatieve en kwalitatieve versterking van vorming en scholing, geplaatst in een breder perspectief en aanhakend bij strategische ontwikkelingen binnen de VVD.

Uit het totale aanbod van cursussen en trainingen van de Haya van Somerenstichting is in 1991 als volgt gebruik gemaakt:

KC Den Bosch (A)

Cursus	Plaats	Datum	Aantal cursisten
Liberalisme I	Eindhoven	1/6 en 18/06	23
PR-cursus	Den Bosch	30/10 en 2/11	15
Bestuurderscursus	Son	6/11 en 13/11	21

KC Tilburg (B)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
Discussietechniek	Oudenbosch	23/03	16
Liberalisme I	Gilze-Rijen	10/10	11
Presentatietech.I	Breda	15/11 en 16/11	11

KC Gelderland (C + D)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
PR-cursus	Nijkerk	16/05	14
Bestuurderscursus	Arnhem	15/06	18
Predige	Arnhem	26/10 en 27/10 08/11 en 09/11	15

KC Rotterdam (E)-----

KC 's-Gravenhage (F)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
PR-cursus	's-Gravenhage	22/10 en 7/12	18

KC Leiden (G)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
Liberalisme I	Oegstgeest	02/03	19
Liberalisme I	Nwk. a/d IJssel	27/04	24
PR-cursus	Leiden	27/08 en 31/08	11
Discussietechniek	Oegstgeest	14/09	17

Introductie cursus	Kr. a/d IJssel	28/10	15
Liberalisme I	Voorburg	05/11	11
Presentatietechn.II	Noordwijkerhout	29/11 en 30/11	12

KC Dordrecht (H)

Cursus	Plaats	Datum	Aantal cursisten
Integratie cursus	's-Gravenzande	11/09	12
Liberalisme I	Rotterdam	19/09	5
Liberalisme I	Hellevoetsluis	08/10	17
PR-cursus	Dordrecht	10/12 en 14/12	16

KC Amsterdam (I)

Cursus	Plaats	Datum	Aantal cursisten
Forumtraining	Amsterdam	14/09 en ?/01 '92	7
PR-cursus	Amsterdam	05/11 en 09/11	11

KC Den Helder (J)

KC Haarlem (K)

Cursus	Plaats	Datum	Aantal cursisten
Bestuurderscursus	Naarden	23/05 en 30/05	21
Introductie cursus	Heemstede	21/10	21
PR-cursus	Hoofddorp	10/12 en 14/12	15

KC Zeeland (L)

KC Utrecht (M)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
Introductie cursus	Utrecht	18/03	7
Discussietech. I	De Bilt	22/03 en 23/03	14
Liberalisme I	Utrecht	11/06	25
Introductie cursus	Utrecht	01/10	11
Liberalisme I	L. a/d Vecht	23/10	11
Discussietechniek	De Bilt	25/10 en 26/10	9
Vervolg Lib I	Utrecht	19/11	23
Liberalisme I	Eemnes	24/11	13
Liberalisme I	De Bilt	28/11	27
PR-cursus	Utrecht	10/12 en 14/12	13

KC Friesland (N)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
Introductie cursus	Leeuwarden	27/05	11
PR-cursus	Leeuwarden	26/11 en 30/11	16
Vakt. cursus EZ ca	Heerenveen	30/11 en 14/12	?

KC Overijssel (O)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
PR-cursus	Raalte	5/11 en 9/11	10

KC Groningen (P)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
Bestuurders- cursus	Westerbroek	23/11	11

KC Drenthe (Q)

KC Limburg (R)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
PR-cursus	Limburg	29/10 en 02/11	14

KC Flevoland (S)

Cursus	Plaats	Datum	Aan tal cursisten
Forumtraining	Dronten	16/03	9
Bestuurderscursus	Almere	01/06	19
PR-cursus	Lelystad	20/09 en 09/11	12

21. JONGERENBELEID EN SWO VVD/JOVD

Jongeren zijn onze toekomst.

Een gedachte die steeds meer erkenning vindt binnen de VVD. Voor een "gezonde" politieke partij is een gevarieerde leeftijdsopbouw noodzakelijk. Jonge mensen hebben daarin een eigen en belangrijke plaats; zij immers zorgen voor vernieuwing en tegelijkertijd voor continuïteit. Zij zijn het toekomstig kader.

Doelstelling van het jongerenbeleid van de VVD is jonge mensen te interesseren voor en te betrekken bij politiek op grond van liberale beginselen.

Activiteiten op dit doel gericht vinden in het kader van de samenwerkingsovereenkomst SWO '90-'95 gedeeltelijk in samenwerking met de JOVD plaats.

Zo ook de topkadercursus VVD/JOVD die op 20 en 21 april heeft plaatsgevonden.

Onder leiding van de heer mr. I.W. Opstelten hebben 32 jonge liberale uit VVD en JOVD zich verdiept in het onderwerp "al-lochtonenbeleid".

Een keuze, die mede door het op gang komen van een "nationaal" debat over dit beleidsterrein, zeer actueel bleek.

De werkgroep, samengesteld uit jonge leden van VVD en JOVD, onder voorzitterschap van de heer L.P. Stoel die de cursus begeleidde, heeft uitstekend werk verricht.

Mede door stimulering vanuit de LCJ en bijdragen in de kosten van activiteiten in regionaal verband uitgevoerd in het kader van de SWO, wordt getracht deze samenwerking ook op kamercentraleniveau gestalte te geven.

De aandacht van de commissie Jongerenbeleid VVD/JOVD onder voorzitterschap van de heer drs. L.M.L.H.A. Hermans is ook dit jaar gericht op de opvang van liberaal gezonde jongeren in beide organisaties. De commissie vergaderde éénmaal en wel op 9 juli, in aanwezigheid van portefeuillehouders uit de hoofdbesturen van beide verenigingen.

Overleg tussen de hoofdbesturen van VVD en JOVD vond plaats op 16 december; de portefeuillehouders binnen beide besturen hadden in het afgelopen jaar regelmatig contact over de samenwerking in het kader van de SWO.

Het hoofdbestuurslid belast met jongerenbeleid bezocht de congressen van de JOVD.

De Landelijke Commissie Jongerenbeleid (LCJ) vergaderde in het verslagjaar driemaal nl. op 25 februari, 3 juni en 28 oktober. Veel aandacht werd geschonken aan de jongerenenquête naar de afdelingen, opvang en positie van jongeren binnen de VVD, jongerenfolder.

Mevrouw C. Kwekkeboom, adjunct-secretaris o.a. belast met het jongerenbeleid, verliet per 1 oktober de VVD. Mevrouw F.L. Sybesma nam haar taken gedurende de rest van het verslagjaar gedeeltelijk waar.

De buitengewone algemene vergadering te Veldhoven op 4 en 5 oktober besloot de contributie voor jongeren van 18 t/m 23 jaar met ingang van 1 januari 1992 vast te stellen op f 25,-. Een substantiële verlaging.

De toenemende aandacht binnen de VVD voor jongeren weerspiegelt zich onvoldoende in de mate waarin leden van de LCJ de vergaderingen bijwonen.

De spil-functie van de kamercentrales als intermediair tussen het voorwaardenscheppend beleid van het hoofdbestuur en de uitvoering, grotendeels binnen de afdelingen, komt op deze wijze onvoldoende naar voren.

Een gemiste kans!

22. FRACTIES IN DE STATEN-GENERAAL EN IN HET EUROPEES PARLEMENT

Sedert enige jaren nemen de VVD-fracties in de Staten-Generaal en het Europees Parlement deel aan het opstellen van dit verslag.

Ook thans geven deze bijdragen een globale indruk van hun werkwijze en hun problemen.

a. Eerste Kamer

De samenstelling van de fractie onderging als gevolg van de verkiezingen wijzigingen. Mevrouw mr.E. Veder-Smit, mevrouw L. Vonhoff-Luijendijk en de heer drs.T.C. Braakman stelden zich niet herkiesbaar. De fractie bleef op sterkte (12 leden).

De werkzaamheden van de fractie betroffen, zoals gebruikelijk, voornamelijk het behandelen van voorstellen van wet die na aannemen in de Tweede Kamer aan de Eerste Kamer worden toegezonden. Daarbij let de Eerste Kamer vooral op grondwettelijke toelaatbaarheid, rechtmatigheid en doelmatigheid en overigens ook op juridische correctheid. In toenemende mate is de fractie genoodzaakt voorstellen meer in detail in beschouwing te nemen. De oorzaak daarvan is ondermeer gelegen in het grote aantal amendementen dat in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op wetsvoorstellen wordt aangebracht. Naast de behandeling van wetsvoorstellen worden de beleidsdebatten gevoerd.

De fractie vergaderde in het algemeen op dinsdag, voorafgaande aan de op die dag gehouden wekelijkse openbare vergadering van de Kamer en omstreeks eenmaal per maand - al dan niet bovendien - op de eraan voorafgaande maandagavond. Voor de op maandagavond gehouden vergaderingen werd een VVD-lid van de fractie van Liberaal-Democraten in het Europees Parlement uitgenodigd. Voorts streefden de leden van de fractie ernaar zoveel mogelijk deel te nemen aan vergaderingen van partijcommissies; al naar de mogelijkheden waarover de individuele leden beschikten, was het resultaat dat de vaste afspraak werd gemaakt dat de leden als contactpersoon (in tegenstelling tot de taakopvatting van adviserend lid) optreden en kennis nemen van de hun toegezonden stukken.

Namens de Eerste-Kamerfractie heeft de heer J.W. Verbeek zitting in de Raad van Europa (vice-president van de Assemblée) en in de West-Europese Unie. De heer J.A. van Graafeiland vertegenwoordigt de fractie in de Noord Atlantische Assemblée. De heren Y.P.W. van der Werff en A. van Boven vertegenwoordigen de fractie in de Benelux Raad, respectievelijk als lid en plaatsvervangend lid. De heer A. van Boven vertegenwoordigt de fractie in de Interparlementaire Commissie Nederlandse Taalunie.

Op 31 december was de fractie als volgt samengesteld:
ir.D. Luteijn te Goes, voorzitter; Y.P.W. van der Werff te Breda, ondervoorzitter; J.A. van Graafeiland te Venlo, secretaris; H.F. Heijmans te Hengelo, tweede secretaris; drs.A. van Boven te 's-Gravenhage; dr L. Ginjaar te Burgh- Haamstede; mr.ir.H. Heijne Makkreel te Aerdenhout; drs.L. Hilarides te Drachten; mr.F. Korthals Altes te Rotterdam; mr.E.J.J.E. van Leeuwen-Schut te Zoetermeer; mr.H.P. Talsma te Epse en J.W. Verbeek te Rotterdam.

b. Tweede Kamer

----- Samenstelling fractie

Bij aanvang van het verslagjaar is de fractie als volgt samengesteld:

P.M. Blauw, J.D. Blaauw, mr.drs.F. Bolkestein, drs.D.J.D. Dees, H.F. Dijkstal, A.A.M.E. van Erp, J. Franssen, mevr.drs.N.J. Ginjaar-Maas, mevr.S. van Heemskerck Pillis-Duvekot, mevr.A. Jorritsma-Lebbink, mevr.drs.M.M.H. Kamp, mr.H.E. Koning, dr.R.W. de Korte, mr.A.H. Korthals, mr.F. Korthals Altes, R.L.O. Linschoten, mevr.drs.N. Rempt-Halmmans de Jongh, mevr.E. Terpstra, mr.A.J. te Veldhuis, dr.ir.J.J.C. Voorhoeve, drs.F. Weisglas en mr.J.G.C. Wiebenga.

In de loop van het jaar vertrekken de volgende leden:
dr.ir.J.J.C. Voorhoeve, mr.F. Korthals Altes en mr.H.E. Koning. Zij worden respectievelijk opgevolgd door J.F.B. van Rey, mr.H.Th.M. Lauxstermann en H.A.L. van Hoof.

De samenstelling van het fractiebestuur is in het verslag jaar niet gewijzigd. In de taakverdeling is één wijziging aangebracht. Mevrouw Terpstra neemt op 8 mei de portefeuille personeelszaken over van de heer Dijkstal.

Fractievergaderingen

De wekelijkse fractievergadering vindt plaats op dinsdagochtend. Om de twee weken wordt op woensdagmiddag vergaderd.

Op 30 en 31 augustus komt de fractie in een zgn. fractie-weekend bijeen.

Contacten met partijgeledingen

- De diverse themadagen, partijraadsvergaderingen en partijcongressen, landelijk en in internationaal verband worden door fractieleden bijgewoond. Hetzelfde geldt voor de congressen van de Vrouwen in de VVD en de Vereniging van Staten- en Raadsleden.
- Tal van vergaderingen van partijcommissies vinden plaats in een vergaderzaal aan het Binnenhof en worden bijgewoond door fractieleden.
- De vergaderingen van het hoofdbestuur worden door de fractievoorzitter of een ander lid van het fractiebestuur bijgewoond.
- De door de Haya van Somerenstichting georganiseerde activiteiten worden intensief ondersteund door diverse fractieleden.

Diversen

Aan de campagne voor de statenverkiezingen op 6 maart wordt door alle fractieleden intensief deelgenomen.

Ter gelegenheid van Koninginnedag wordt aan het fractielid A.A.M.E. van Erp de orde in de Nederlandse Leeuw uitgereikt. Met de diverse belangenorganisatie en bedrijven wordt zowel op uitnodiging van betrokkenen als op initiatief van fractieleden intensief contact gehouden middels gesprekken, werkbezoeken e.d.

Van 22 tot 24 oktober werd door een delegatie van de fractie een bezoek gebracht aan de VVD-leden in het Europese Parlement in Straatsburg.

De fractie ontving dit verslagjaar 946 brieven en via het partijbureau 129.

Het aantal door fractieleden ontvangen groepen bedroeg 50.

c. Europees Parlement

Voor de liberale fractie in het Europees Parlement was 1991 geen gemakkelijk jaar. Nadat de fractievoorzitter, Valéry Giscard d'Estaing, in december 1990 een vergeefse, maar omstreden poging had gedaan de gehele fractie te laten toetreden tot de Europese christendemocratische fractie, zorgden uitspraken van de voormalige Franse president over de toelating van migranten tot Frankrijk in de herfst van 1991 opnieuw tot beroering.

Giscard trachtte met zijn pleidooi voor invoering van het bloedrecht steun te verwerven onder de aanhang van de rechts-extremistische politicus Le Pen. De Europese liberale fractie, inclusief de meeste Franse leden, zag zich genoodzaakt zich openlijk van haar voorzitter te distantiëren.

In december deelde de heer Giscard d'Estaing (via de media) mede zich niet herkiesbaar te stellen als fractievoorzitter. In zijn plaats werd Yves Galland, voorzitter van de Parti Radical en oud-minister, gekozen. Vervolgens kon de fractie uit de pers vernemen dat Giscard aansluiting had gevraagd en gekregen bij de Europese christendemocratische fractie. Met hem vertrokken Jeannou Lacaze, Robert Hersant en Alain Lamassoure. Om persoonlijke redenen stapte ook het Spaanse lid Escudero over naar de Christendemocraten. Daarentegen trad de Duitse afgevaardigde Partsch, oud-lid van de Groene fractie, als geestverwant toe tot de Liberale en Democratische Fractie, die thans dus 45 leden telt.

De politieke cohesie van de fractie is door deze ontwikkelingen versterkt. Meer nog dan voorheen is de plaats van de Europese liberalen er een in het politieke midden, tussen de Socialisten en de Christendemocraten. Deze laatsten maken een verschuiving naar rechts door; niet alleen door de toetreding van Giscard c.s., maar ook omdat de Britse en Deense Conservatieven - in navolging van de Spaanse Alianza Popular - op afzienbare termijn tot de Christendemocraten zullen toetreden.

De Europese christendemocratische fractie wordt zo een ver-gaARBak van anti-socialisten, zonder veel innerlijke samen-hang. De Liberale fractie zal iedere gelegenheid aangrijpen om de hieruit voortvloeiende verdeeldheid te benutten.

Evenals in vorige jaren waren er veelvuldige, intensieve contacten tussen de VVD-leden van het Europees Parlement en de partij.

De Europarlementariers waren vertegenwoordigd op de vele algemene vergaderingen, de partijraden, het congres van de Vrouwen in de VVD, en het jaarlijkse congres van de ELDR, de Federatie van Europese Liberale Partijen. Als steeds werden regelmatig ook de vergaderingen van de Tweede-Kamerfractie, het hoofdbestuur en de partijcommissie Europese Zaken bijge-woond. Daarnaast werden spreekbeurten gehouden voor afdelingen en kamercentrales.

Met de Contactgroep van vertegenwoordigers van kamercentrale-besturen, ingesteld in 1990, werd 3 maal bijeengekomen. Op deze bijeenkomsten wordt de Europese politieke actualiteit besproken. De Europarlementariers rapporteerden daarnaast 4 maal schriftelijk aan de kamercentrales over de belangrijkste stellingnames van de Europese liberale fractie. Dit kwartaal-bericht wordt door verscheidene kamercentrales verspreid onder de afdelingen.

De Vrouwen van de VVD Ede, de kamercentrale Groningen, de Tweede-Kamerfractie, de a.s. partijvoorzitter mevrouw Van Leeuwen, en algemeen secretariaatsmedewerker Dick van Kalkeren brachten werkbezoeken aan het Europees Parlement in Straats-burg. Laatstgenoemde nam deel aan een bijeenkomst van de voorlichters van de in de ELDR vertegenwoordigde partijen.

De Europese Liberale fractie hield op 2 en 3 oktober een fractievergadering in Den Haag, om te overleggen met de Neder-landse regering in haar hoedanigheid als voorzitter van de Raad van Ministers. Bij die gelegenheid vond informeel contact plaats met de VVD-leden van de Tweede- en Eerste- Kamerfrac-tie.

Op 15 en 16 oktober organiseerde de mr.H.R. Nordstichting ten behoeve van een vijftigtal VVD-activisten een kaderbijeenkomst in Brussel. De deelnemers, die zich tevoren grondig hadden voorbereid aan de hand van case-studies, werden o.a. toege-sproken door Christiane Scrivener, oud-lid van de Liberale fractie en lid van de Europese Commissie, Max Kohnstamm, secretaris-generaal Egks onder Monnet en vice-voorzitter actiecomité Monnet en John Palmer, Brusselse correspondent van The Guardian. Zowel de kwaliteit van het programma als de gezelligheid werden door de cursisten hoog gewaardeerd.

23. INTERNATIONALE CONTACTEN

Liberale Internationale

Ook gedurende dit jaar is voortgegaan met het uitbreiden van de contacten met liberale groeperingen in Midden- en Zuid-Amerika, en dichterbij huis met nieuwkomers in Midden- en Oost Europa. Wederom moest grote zorgvuldigheid betracht worden om onaangename verrassingen te voorkomen. Een partij of groepering mag zich liberaal noemen, daarom behoeven ze het nog niet altijd te zijn.

Tijdens het congres in Luzern is Graf Lamsdorff verkozen als nieuwe president, waarbij David Steel de nieuwe president elect is geworden. Dit waren niet de enige veranderingen. Urs Schoettli heeft te kennen gegeven minder actief te kunnen zijn, daarnaast diende Susan Johnson, de directeur van het secretariaat van de LI om persoonlijke redenen haar ontslag in. Een herschikking van taken heeft plaatsgevonden, en de VVD mag zich gelukkig prijzen dat Jules Maaten nu de nieuwe directeur in Londen is, met in feite ook de bevoegdheden van secretaris-generaal.

Door aanpassingen en meevallende inkomsten en uitgaven is het jaar financieel neutraal afgesloten. Toch blijven nieuwe middelen wenselijk wil de LI meer diepte geven aan de noodzakelijke activiteiten.

Gedurende 1991 was de VVD vertegenwoordigd in:

- het Bureau door J.D. Blaauw in zijn functie van voorzitter van het Human Rights Committee;
- de Executive door mr.H.P. Talsma, als Patron, door mr.drs.F. Bolkestein in zijn functie van een van de vice-presidenten, en door J.D. Blaauw in zijn functie van secretaris buitenland;
- in het Human Rights Committee door J.D. Blaauw als voorzitter.

Vergaderingen van de Executive

a. 1 en 2 maart te Stockholm.

De belangrijke onderwerpen waren:

- de ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa, waarbij door diverse aanwezigen verslag werd gedaan van recente ontmoetingen en bezoeken aan dit gebied, en tevens informatie werd verkregen van vertegenwoordigers van daar;
- voorbereiding congres te Luzern en de toekenning van de "Prize voor Freedom". Besloten werd dat de prijs zou worden toegekend aan Domingo Laino uit Paraguay en de Keniase journalist en activist Gitobu Imanyara;

b. 6 en 7 juli te Berlijn.

Naast de behandeling van routinezaken werd lang aandacht besteed aan:

- het democratiseringsproces in landen van Midden-Europa en de mogelijkheid van het uiteenvallen van

- de Sovjet-Unie;
- de desintegratie van Joegoslavië, de conflicten tussen de deelrepublieken, en de schending van de mensenrechten en het onderdrukken van minderheden, waarbij ook een verslag vanuit Kosovo werd betrokken;
- de laatste uitlatingen van Haider, de leider van de FPÖ in Oostenrijk, op de agenda geplaatst door de VVD en de Zweedse Folkpartiet; voor de VVD en de Folkpartiet was dit aanleiding om een voorstel in te dienen om de FPÖ uit de LI te stoten. Na een uitgebreide discussie werd het voorstel door de Executive met slechts de stem van de FPÖ tegen overgenomen waarmee de procedure werd gestart.

c. 30 november en 1 december te Warschau.

Uiteraard is wederom veel tijd besteed aan de situatie van de liberale partijen en groeperingen in Midden- en Oost-Europa. Tijdens de gespreksronde waaraan ook deelnemers uit het gebied bij droegen bleek weer hoe voorzichtig men moet zijn om het predikaat liberaal toe te kennen aan de velen die beweren liberaal te zijn. Naast de routinezaken was in feite het belangrijkste onderwerp de positie van de FPÖ in de Liberale Internationale. Nadat de procedure voor uitstoting was ingezet is er veel overleg geweest, omdat een aantal van de lid-partijen van de LI een uitstoting te vergaand vonden. De statuten laten echter geen tussenvorm, zoals schorsing toe omdat daar niet in is voorzien. Aan een statutenwijziging in die richting wordt overigens wel gewerkt. Na een zeer lange discussie werd duidelijk dat de FPÖ accoord ging met een schorsing van twee jaar, omdat dit statutair eigenlijk niet is vastgelegd. Dit compromis is duidelijk een produkt van de activiteiten van de president Graf Lambsdorff. Een grote meerderheid van de Executive ging accoord met dit besluit, waarbij de VVD mede namens de Zweedse Folkpartiet de motie voor uitstoting niet in stemming heeft gebracht; hij hangt dus nog wel steeds boven de markt.

De schorsing van de FPÖ houdt als belangrijkste in:

- de FPÖ zal geen voorstellen doen aan de Executive of het Congres, bijvoorbeeld geen resoluties;
- de afvaardiging van de FPÖ naar de Executive en het Congres is minimaal, namelijk de vaste vertegenwoordiging van de Oostenrijkse LI-vice-president;
- de LI zal geen vertegenwoordiging van de FPÖ vragen voor commissies, werkgroepen en dergelijke;
- het Bureau en iedere lid-partij van de LI kan ieder moment de procedure van uitzetting gedurende de schorsing hervatten.

Congres in Luzern

Dit vond plaats van 5 - 8 september, en was georganiseerd door de liberale partijen in Zwitserland. Het thema van het Congres was minderheden. In het thema-committee vertegenwoordigde J.D. Blaauw de VVD. Tijdens het Congres werd o.a. door mr.drs.F. Bolkestein het woord gevoerd, waarbij hij de aandacht vestigde op de integratie van allochtonen in de Westerse samenleving, een toespraak die ook de nodige aandacht in Nederland heeft gekregen in het kader van het minderhedendebat. De internationaal secretaris J.D. Blaauw heeft verder in zijn functie van voorzitter van de Mensenrechtencommissie van de LI aandacht besteed aan het uitbouwen van de activiteiten van die commissie in de negentiger-jaren.

De delegatie van de VVD bestond uit de volgende leden:

J.D. Blaauw (delegatieleider), mevr.E. de Roo van Alderwerelt-Hoog, J. van Baalen, A.E. Bastiaans, mr.drs.F. Bolkestein, mevr.E.J. Brandenburg, P.A. Delvaux, mevr.drs.J.M. de Vries, F. van Hovell tot Westerfliet, mr.D.H. Kok, A.W. Kröner, J. Maaten, mevr.H.M.W. Markerink-de Leede, mevr.L.A. van Scherpenberg, mevr.H. Scholten, mr.H.P. Talsma, mevr.W. Talsma-Rutgers, J.A. Unger, mevr.R.E. Verspeek-de Rest.

Federatie van Liberale en Democratische partijen van de Europese Gemeenschap (ELD)

In het verslagjaar vond een herstructurering van de ELDR-organisatie plaats. Was tot dat tijdstip de Executive het belangrijkste orgaan van de ELDR, vanaf de vergadering op 1 oktober in Den Haag bestaat er een Council, waarin de VVD met vijf leden vertegenwoordigd is. Dit zijn: J.D. Blaauw, dr.W.F. van Eekelen, mr.D.H. Kok, drs.M.A.J. Knip en mevr.mr.E.J.J.E. van Leeuwen-Schut.

Op 5 en 6 juni vond in Poitiers het jaarlijkse ELD-congres plaats. Dit congres was gewijd aan "A lead for Europe - policies for a European union" waarin tevens bovengenoemde statutenwijziging aan de orde was en werd namens de VVD bijgewoond door de volgende delegatie: J.D. Blaauw, voorzitter, mevr.A.A. Aeyelts Averink-Winsemius, mevr.J. de Blécourt-Maas, dr.R. Braams, R. Haafkens, drs.M.A.J. Knip, mr.D.H. Kok, mr.A.J. te Veldhuis, J.W. Verbeek, mevr.drs.J.M. de Vries en mevr.mr.M.Th.M. Tangel.

Op 26 - 28 september vond in Dresden de achtste bijeenkomst plaats van secretarissen-generaals van de bij de ELD aangesloten partijen. Namens de VVD werd deze bijeenkomst bijgewoond door mevr.mr.M.Th.M. Tangel.

D.W.DETTMEIJERSTICHTING

De doelstelling van de Dettmeijerstichting, het verrichten en doen verrichten van activiteiten ter bevordering van de parlementaire democratie, het handhaven van de mensenrechten, en de ondersteuning van liberale groeperingen en instellingen in

andere landen dan in Nederland, is ook dit jaar ten uitvoer gebracht door middel van verschillende soorten activiteiten.

Eén van deze activiteiten bestaat uit het monitoren van de politieke en mensenrechtensituatie in de landen van Oost- en Midden-Europa, door middel van het ontvangen van delegaties, bezoeken aan de landen zelf, het telefonisch en schriftelijk leggen en onderhouden van contacten en uitwisselen van informatie, en het bezoeken van multi- of bilaterale congressen. Dit monitoren is ook van belang om goed te kunnen beoordelen of de politieke partijen waarmee de Dettmeijerstichting al samenwerkt in aanmerking blijven komen voor steun, en om te beoordelen of de activiteiten wellicht uitgebreid kunnen worden naar andere partijen en andere landen.

De bilaterale samenwerkingsprojecten van de Dettmeijerstichting richtten zich ook dit jaar op Tsjecho-Slowakije, Hongarije en Roemenië.

De projecten behelsden het organiseren van seminars in de landen zelf en in Nederland, alsook het organiseren van stages.

De onderwerpen betroffen verschillende aspecten van liberale politiek (b.v. gemeentepolitiek) en specifieke onderwerpen (zoals campagnevoeren, ziektekostenverzekeringen, buitenlandse politiek). De verzoeken om voorlichting over deze onderwerpen komen van de zusterpartijen zelf.

Ook wordt soms de komst van liberalen uit Oost-Europa naar congressen en seminars van andere organisaties gesponsord (LI, JOVD, IFLRY, Vrouwen in de VVD).

Voor coördinatie van al deze activiteiten worden contacten onderhouden met andere instellingen die in Oost-Europa actief zijn: ELDR, FNS, NDI en andere politieke partijen.

Tsjecho-Slowakije

In Tsjecho-Slowakije is de samenwerking voortgezet met de liberale partij van Bohemen en Moravië, de Liberalne Demokraticka Strana (LDS).

Henriëtte de Ruyter reisde in 1990 naar diverse afdelingen van de LDS in Bohemen en sprak met de lokale leiders van de partij.

Op grond van de aldus verkregen informatie werd op 19 januari 1991 door de Dettmeijerstichting in samenwerking met de LDS een seminar gemeentepolitiek georganiseerd in Praag, voor ong. 75 pas gekozen gemeenteraadsleden van de LDS in Bohemen en Moravië.

Om informatie in te winnen over de praktijk van het campagnevoeren bezochten van 24 februari tot 3 maart 1991 de internationaal secretaris en 2 campagneleiders van de LDS de VVD i.v.m. de Provinciale Staten-campagne. Zij hebben over dit onderwerp een aantal mensen gesproken zowel op het secretariaat als in de fractie, en hebben diverse bijeenkomsten bijgewoond overal in het land.

Om een duidelijk beeld te krijgen van de politieke ontwikke-

lingen in Tsjecho-Slowakije en de pas van Burgerforum afgescheiden politieke partijen, die zich ook "liberaal" noemen, bracht Henriëtte de Ruiters van 4 tot 11 mei een bezoek aan Praag, voor gesprekken met het secretariaat van de LDS, en gesprekken met de internationaal secretaris en vice-voorzitter van Obcanski Hnutí (de beweging van Dienstbier) en de vice-voorzitter van de ODS (partij van Klaus).

Hongarije

In Hongarije bestaan twee liberale partijen, n.l. de Alliance of Free Democrats (SDS) en Fidesz, de liberale jongerenpartij. Deze partijen verkeren in een andere positie dan de LDS in Tsjecho-Slowakije, want zij zijn de grootste oppositiepartijen.

Van 22 tot en met 27 februari 1991 bezocht de internationaal secretaris van de SDS voor de Benelux-landen het secretariaat en de Tweede-Kamerfractie van de VVD, om uitgebreid voorgelicht te worden over de partij-organisatie en het functioneren van de Kamerfractie. Het programma behelsde ook het Ministerie van Buitenlandse Zaken en andere instellingen op het gebied van buitenlandse politiek, zoals Clingendael. Ook kwam er een delegatie van gezondheidszorgspecialisten van de SDS van 27 tot 31 mei naar Nederland voor een voorlichtingsprogramma over de financiering van het ziektekostenstelsel.

Van de SDS kwam het verzoek, tijdens het ELDR-congres in Boedapest, om een seminar over verzuiling in 1992 (i.v.m. hun minderhedenproblematiek).

Ook met Fidesz heeft de Dettmeijerstichting dit jaar twee projecten georganiseerd. Het verzoek hiertoe kwam van Fidesz tijdens het seminar in Stirin, Tsjecho-Slowakije. Op 15 en 16 november vond er een seminar plaats in Boedapest over verschillende onderwerpen op het gebied van gemeentepolitiek, voor ong. 60 gemeenteraadsleden en burgemeesters van Fidesz. Van 23 tot 30 november bezochten 5 adviseurs op het gebied van gemeentepolitiek de VVD voor een seminar in het Thorbeckehuis en aansluitend een stage in verschillende gemeenten.

Roemenië

Op 24 september reisde Henriëtte de Ruiters met mevrouw Popescu af naar Roemenië om een seminar voor te bereiden voor de PNL, waarvoor vanuit de PNL meerdere malen een verzoek was gedaan. Het bezoek moest echter om veiligheidsredenen voortijdig afgebroken worden (viel samen met de mijnwerkersacties). Aangezien de houding van de PNL nogal vreemd en ongeïnteresseerd was, is besloten de samenwerking met de PNL voorlopig op een laag pitje te zetten en het liberale gehalte van de partij goed in het oog te houden. De studentenorganisatie binnen de PNL maakte een gunstiger indruk, zodat het seminar van de JOVD in oktober in Boekarest wel doorgang kon vinden, gesponsord door de Dettmeijerstichting.

Multi-laterale projecten

Van 17 tot en met 24 februari 1991 hebben zes liberale vrouwen (3 van de LDS, 2 van Fidesz en 1 van de SDS) het congres bezocht van Organisatie Vrouwen in de VVD, gecombineerd met een uitgebreid voorlichtingsprogramma.

In Stirin, Tsjecho-Slowakije, vond van 22 tot 24 juni een seminar plaats over liberale politiek, theorie en praktijk. Dit werd georganiseerd en gesponsord door NDI, het European Study Center en de Dettmeyerstichting. Alle liberale partijen uit Midden-en Oost-Europa werden hiervoor uitgenodigd. Van de zijde van de VVD werd een belangrijke bijdrage geleverd, zowel organisatorisch door Henriette de Ruiter als inhoudelijk door Frits Bolkestein, Jan Dirk Blaauw, Hugo Dittmar, Wibo van der Linde en Tineke Tangel.

24. PROF.MR.B.M. TELDERSSTICHTING

Publikaties

In 1991 publiceerde de prof.mr.B.M. Teldersstichting de volgende geschriften.

Geschrift 74: Constitutionele Toetsing.

Auteur: dr P.B. Cliteur.

In dit geschrift behandelt de auteur de vraag of het gewenst is dat rechters wetten aan de Grondwet kunnen toetsen.

Prof.dr.R.A.V. baron van Haersolte, mr.J.M. Polak en drs.T. Zwart geven in het geschrift commentaar op het betoog van Cliteur.

Geschrift 75: Vrij baan in Europa. Liberale uitgangspunten voor Europese vervoerspolitiek in de jaren negentig.

Auteur: drs.F.A. Wijsenbeek.

Mede onder auspiciën van de Liberale en Democratische Fractie in het Europese Parlement publiceerde de Teldersstichting, ter gelegenheid van een internationale conferentie over Europese Vervoerspolitiek, dit 75e geschrift. De auteur, lid van de ELDR-fractie, formuleert een groot aantal aanbevelingen die gericht zijn op de liberalisatie van de vervoersmarkt.

Lopende projecten

In dit verslagjaar waren de volgende projecten in behandeling:

- Bibliografie betreffende het liberalisme
- Minderhedenbeleid
- Europese integratie
- Biografie van Haya van Someren
- Medische ethiek en techniek
- Rechtsbescherming tegen de overheid/De nationale ombudsman
- Bundel portretten van klassiek-liberale filosofen
- Bundel portretten van "Kopstukken van het Nederlandse liberalisme voor 1940"
- Verslag van een symposium over "Economische Politiek in de Jaren Negentig"
- Dissertatie "De VVD en het Nederland buitenlands beleid"
- Pré-advies "Interlokaal en Bovenlokaal, over bestuurlijke inrichting van Nederland.

Symposia en conferenties

----- Economische Politiek in de Jaren Negentig.

In februari organiseerde de Teldersstichting een symposium over "Economische Politiek in de Jaren Negentig". De sprekers tijdens dit symposium waren mr.drs.F. Bolkestein (fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer), prof.dr.G. Zalm (directeur van het Centraal Planbureau), prof.dr.P.H.A.M. Verhaegen (directeur Economische Zaken VNO) en prof.dr.A.H.J.J. Kolnaar (hoogleraar Algemene Economie aan de Katholieke Universiteit

Brabant, kroonlid SER). De inleidingen die tijdens deze bijeenkomst gehouden werden worden in 1992 ebundeld en voorzien van een redactionele inleiding door de Teldersstichting uitgegeven.

De nieuwe NAVO-politiek en Nederland.

In samenwerking met de VVD-partijcommissie Buitenlandse Zaken organiseerde de Teldersstichting het symposium "De nieuwe NAVO-politiek en Nederland". Sprekers uit binnen- en buitenland gaven hun visie op de te volgen NAVO-strategie in een veranderde wereld.

Verkeer en Vervoer in Europa.

Op 2 en 3 oktober organiseerde de Teldersstichting, in samenwerking met de ELDR-fractie, een internationale conferentie in de Ridderzaal over verkeer en vervoer in Europa. Tijdens de plenaire bijeenkomst op 2 oktober, waar ruim 150 deelnemers uit verschillende landen bij aanwezig waren, spraken mr.drs.F. Bolkestein (fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer, mevr.drs.N. Kroes (oud-minister van Verkeer en Waterstaat en voorzitter van "Nederland Distributieland"), mevr.M. von Alemann (vice-voorzitter van de ELDR-fractie), O. Graf Lambsdorff (voorzitter van de FDP en oud-minister van Economische Zaken van de BRD) en J.P. Raffarin (président de l'exécutive regional Poitou-Charante). De conferentie stond onder voorzitterschap van mr.H.R. Nord (oud-lid van de ELDR-fractie en oud-vice-voorzitter van het Europees Parlement). Op de tweede dag werd er hard gewerkt en gediscussieerd in een drietal workshops. De resultaten van deze discussies werden 's-middags plenair behandeld.

Ontwikkelingssamenwerking in de jaren negentig.

Op 9 december wisselden inleiders en deelnemers tijdens een symposium van gedachten over ontwikkelingssamenwerking in de jaren negentig. Uitgangspunt van de discussie was het in 1990 verschenen geschrift van de Teldersstichting "De markt helpt meer. Ontwikkelingssamenwerking in de jaren negentig" (geschrift nr. 72). Sprekers waren onder meer minister drs.J.P. Pronk, mevr.E.G. Terpstra en prof.dr.C.J. Oort.

Curatorium van de prof.mr.B.M. Teldersstichting

In 1991 verlieten twee leden, te weten mr.I.W. Opstelten en dr L. Ginjaar, het curatorium. Mevr.F.M. Roscam Abbing-Bos volgde de heer Opstelten op.

Op 31 december 1991 was het curatorium als volgt samengesteld:

- mr.drs.H. Langman (voorzitter)
- mr.K.H. Beyen (penningmeester)
- prof.dr.J.A.A. van Doorn
- dr.J.M. Goudswaard
- prof.dr.P. Korteweg
- mr.E.J.J.E. van Leeuwen-Schut
- mr.J.M. Polak
- F.M. Roscam Abbing-Bos
- prof.mr.W.J. Slagter

- mr.H.P. Talsma
- mr.J.G.C. Wiebenga
- dr.G. Zoutendijk
- vacature.

Bureau van de Teldersstichting

 Op 1 januari 1991 trad de historicus drs.P.G.C. van Schie als wetenschappelijk medewerker in dienst van de Teldersstichting. Het bureau was op 31 december 1991 als volgt samengesteld:

- dr.K. Groenveld	- directeur
- mevr.ir.J.L. Kolff	- wetenschappelijk medewerker
- drs.G.A. van der List	- wetenschappelijk medewerker
- drs.P.G.C. van Schie	- wetenschappelijk medewerker
- E. Bottinga-Lindhout	- secretaresse

Liberaal Reveil

 Liberaal Reveil verscheen in dit verslagjaar zes maal. Het derde nummer van Liberaal Reveil, dat in juni verscheen, was geheel gewijd aan het "Volkshuisvestigingsbeleid". In overige nummers werden artikelen gepubliceerd over onder meer de "Liberale Internationale", over de positie van provincies en over de Gatt-onderhandelingen.

Door het overlijden van mr.W.J. Geertsema verloor het bestuur van de Stichting Liberaal Reveil in 1991 een markante voorzitter. De heer Geertsema werd opgevolgd door mr.J.J. Nouwen. Als secretaris van het bestuur trad ook in dit jaar drs.P.J.H.M. Luijten op.

De redactie werd in 1991 voorgezeten door drs.J.A. Weggemans en de eindredactie werd verzorgd door mevr.ir.L.J. Kolff.

Bijlage I

Besluiten van de 44ste jaarlijkse algemene vergadering en de toezeggingen van het hoofdbestuur.

1. Naar aanleiding van een voorstel van de kamercentrale Den Helder werd gesproken over de wijze van vastlegging van de besluiten van de algemene vergadering en de toezeggingen van het hoofdbestuur. Deze gedachten-wisseling mondde uit in een drietal conclusies die in de vorm van een toezegging door de voorzitter werden verwoord.
 - a) Er bestaat bij de algemene vergadering een duidelijke wens om zo spoedig mogelijk na de algemene vergadering de beschikking te hebben over een besluitenlijst waarin meer dan thans het geval is de argumenten zijn opgenomen die in de discussie een rol hebben gespeeld en die aan de uiteindelijke besluitvorming ten grondslag hebben gelegen.
 - b) Of en zo ja op welke wijze een toetsing van de besluitenlijst door de algemene vergadering dient te geschieden werd geen uitspraak gedaan. Suggesties die gedaan zijn liepen uiteen tussen het toezenden van de besluitenlijst aan alle afdelingen en centrales met een verzoek om commentaar, tot het benoemen van een zgn. notulen-commissie. Duidelijk is wel dat de uitvoering van de besluiten niet wordt opgeschort totdat de eventuele toetsing door de algemene vergadering heeft plaatsgevonden.
 - c) Tijdens de algemene vergadering in oktober zal het hoofdbestuur een voorstel voor een toekomstige gedragslijn uiteenzetten, over de logistieke aspecten waarvan overleg gepleegd zal worden met de kc-voorzitters.
2. Voldaan werd aan het voorstel van de afdeling Breda om het rapport "Ruimte voor liberalisme" te agenderen voor de jaarvergadering. Deel I van het rapport werd betrokken bij het agendapunt "Beleid van het hoofdbestuur"; deel II werd door middel van publikatie in de beschrijvingsbrief voor de BAV op 5 en 6 april onder de aandacht gebracht van de afdelingen en centrales en is als zodanig betrokken bij de behandeling van de nota "Ongebroken lijnen".
3. Verworpen werd een voorstel van de kamercentrale Limburg waarin aan het hoofdbestuur werd verzocht in een reglementswijziging vast te leggen dat de Commissie van Beroep zich bij de toetsing met betrekking tot een ontzetting uit het lidmaatschap van de VVD dient te beperken tot de gevolgde procedure. Het hoofdbestuur deelde mee zich te kunnen vinden in de door de commissie van Beroep geformuleerde tekst met betrekking tot de taakstelling: "De Commissie beoordeelt niet alleen procedurele aspecten, maar gaat ook na of door bemiddelingspogingen of anderszins is getracht het gerezen geschil tot een op-

lossing te brengen anders dan door ontzetting uit het lidmaatschap en of bij die bemiddelingspoging op evenwichtige wijze rekening is gehouden met de belangen van degene die uiteindelijk - wegens het uitblijven van een minnelijke oplossing - uit het lidmaatschap is ontzet". Het hoofdbestuur zal dit in de regeling van de Commissie van Beroep opnemen.

4. Verworpen werd een voorstel van de afdeling Enkhuizen tot het opnieuw instellen van een commissie Sport en Recreatie. Daaraan ten grondslag lag het feit dat er reeds 22 partijcommissies zijn, dat het beleidsterrein in vergelijking met andere partijcommissies niet omvangrijk is, dat de betrokkenheid van de centrale overheid sterk is afgenomen en dat de kamerleden opstaan voor contacten met deskundigen over knelpunten.
5. Toegezegd werd namens het hoofdbestuur dat ernaar zal worden gestreefd om bij de komende themadagen meer tijd voor discussie in het programma op te nemen.
6. Het hoofdbestuur onderschrijft de mening van de kamercentrale Den Helder omtrent een adequate inschakeling van externe deskundigen bij de opleiding van cursusleiders en omtrent de gezamenlijke verantwoordelijkheid van hoofdbestuur en afdelingen/ centrales bij het motiveren tot het volgen van cursussen. De hierover ingediende moties werden ingetrokken.
7. Toegezegd werd namens het hoofdbestuur dat een nader voorstel van het reclamebureau PPGH/JWT voor de invulling van een toekomstige samenwerking besproken zal worden met de LPC op een zodanig tijdstip dat een reële mogelijkheid voor het leveren van een inbreng voorafgaand aan de besluitvorming mogelijk is.
8. Rekening en verantwoording en jaarverslag van de penningmeester over 1990 werden goedgekeurd.
9. De algemene vergadering nam kennis van het conform artikel 18.3 statuten uitgebrachte jaarverslag 1990.
10. Voor kennisgeving werden aangenomen twee moties van de afdeling Groningen met betrekking tot het tijdspad en de evaluatie van nieuw te ondernemen activiteiten. Deze evaluatie zal steeds bij de bespreking van het beleid van het hoofdbestuur tijdens de jaarlijkse algemene vergadering plaatsvinden.
11. Aanvaard werden twee moties van de afdeling Haarlem waarin ervoor werd gepleit de aanbevelingen uit het rapport "Ruimte voor liberalisme" te volgen. Het hoofdbestuur heeft deze aanbevelingen overgenomen met dien verstande dat de in gang gezette procedures voor de themacongressen niet abrupt worden gewijzigd.

12. Tot leden van de Commissie van drie ter voorlichting van de algemene vergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1991 werden benoemd de heer W. Donker te Lelystad, drs.Th.A.J. Meijs te Amsterdam en ir.J. Boeve te Zuid-Beijerland. Als plaatsvervangende leden worden benoemd mevr.W.J.M. Bregman-Kaaks te Roden, mevr.M.H.G.C. Kleijn-v.d. Wulp te 's-Gravenhage en ing.P.H. Tirion te Oosterbeek.
13. Toegezegd werd namens het hoofdbestuur dat in de buitengewone algemene vergadering op 4 en 5 oktober een voorstel voor een wervend contributietarief voor jonge leden zal worden besproken; voor 1992 wordt voor het overige geen wijziging in de contributiebedragen aangebracht. Verworpen werd een motie van de afdeling Tilburg om de beslissing daarover uit te stellen tot het najaar met het oog op de eventuele financiële consequenties van het in gang gezette pr-beleid. Voor de jaarlijkse algemene vergadering in 1992 zal een voorstel voor de zgn. solidariteitsheffing bij de contributieverdeling aan de orde komen. Toegezegd werd dat in het overleg van de penningmeester met de penningmeesters van de kamercentrales gesproken zal worden over een zgn. introductie-contributie.
14. Besloten werd het aantal van 13 hoofdbestuursleden ongewijzigd te laten; herkozen werden mevr.J.C. van Dijk-Sturm te Middelburg, drs.J. Gmelich Meijling te Den Helder en drs.F.G.J. Steenmeijer te Oosterwolde; verkozen werd drs.P.A. van Vugt te Kaatsheuvel.
15. Besloten werd een telegram te zenden aan Hare Majesteit de Koningin van de volgende inhoud: "De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op vrijdag 26 en zaterdag 27 april 1991 te Amsterdam in jaarlijkse algemene vergadering bijeen, betuigt trouw en aanhankelijkheid aan uwe majesteit en haar huis".
16. Goedgekeurd werden de reglementen op de kandidaatstelling voor leden van het Europese Parlement en het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer.
17. De VVD-Thorbeckepenning werd uitgereikt aan mevrouw M.J.H. den Ouden-Dekkers te Wageningen t.g.v. afscheid als lid van het hoofdbestuur.

Namens het hoofdbestuur,
de algemeen secretaris.

N.B. De uit de behandeling van de nota "Ongebroken lijnen" getrokken conclusies op de tweede dag van de 44ste JAV zullen gebundeld worden met die van de 85ste algemene vergadering. Conform het besluit van de algemene vergadering zullen deze conclusies aan de nota worden gevoegd.

Bijlage II

VVD COMMISSIE BINNENLANDSE ZAKEN

-2-

Jaarverslag 1991

Samenstelling

In het verslagjaar bedankte de heer J.C.H. Coenen voor het lidmaatschap van de commissie in verband met zijn nieuwe werkring. Als zijn opvolger werd benoemd de heer drs. Chr. I. Baljé te Marum.

Voor de heer mr. H. Th. M. Lauxstermann kwam een einde aan diens lidmaatschap van de commissie door zijn benoeming tot lid van de Tweede Kamer.

De heer Lauxstermann werd vervolgens adviserend lid van de commissie.

In de ontstane vacature werd voorzien door benoeming van de heer mr. H.J. van Geesbergen te Hulst.

Als gevolg van de taakverdeling in de Eerste Kamerfractie trad de heer drs. A. van Boven af als adviserend lid van de commissie. Zijn plaats werd ingenomen door de heer mr. F. Korthals Altes.

In november 1991 overleed het lid van de commissie de heer drs. G.J.S. Uhl.

Vergaderingen

De commissie kwam in het verslagjaar zeven maal in vergadering bijeen. Daarnaast werd eenmaal een gecombineerde vergadering gehouden met de partijcommissie Ruimtelijke Ordening.

De opkomst van de leden bij de vergaderingen schommelde in 1991 tussen 60 en 70%. De commissie heeft naar wens samengewerkt met de adviserende leden uit de beide Kamers der Staten generaal.

Onderwerpen

Een regelmatig op de agenda terugkerend punt van bespreking was de bestuurlijke problematiek in (groot)stedelijke gebieden. Vooral na het verschijnen van het kabinetsstandpunt BON-2 heeft de commissie zich intensief met dit onderwerp beziggehouden.

Ook in een gezamenlijke vergadering met de partijcommissie Ruimtelijke Ordening werd over de BON-2-problematiek van gedachten gewisseld.

De commissie was met twee leden vertegenwoordigd in de werkgroep van de Vereniging van Staten- en Raadsleden voor de uitwerking van de resolutie over landsdelen en stadsregio's.

Bij de behandeling van de problematiek in stedelijke gebieden heeft de commissie o.a. de positie van de provincies, de evaluatie van de intergemeentelijke samenwerking en de gemeentelijke herindeling betrokken.

De commissie hecht bij de mogelijke ontwikkeling van nieuwe regionale bestuursvormen in het bijzonder aan het tegengaan van bestuurlijke verdichting.

Andere belangrijke punten van bespreking vormden in het verslagjaar de tussensbalans en de voortgang van de Decentralisatie-impuls. Ook de werkzaamheden van de Commissie-Deetman, met betrekking tot bestuurlijke en staatkundige vernieuwing, zijn door de commissie behandeld.

De commissie heeft een bezoek gebracht aan het landelijk coördinatiecentrum van het ministerie van Binnenlandse zaken, alwaar een uiteenzetting over de rampenbestrijding werd gegeven.

Van de overige onderwerpen waarmee de commissie zich in 1991 heeft beziggehouden, kunnen worden genoemd:

- Functionele decentralisatie
- Sociale vernieuwing
- Begroting van Binnenlandse Zaken
- Overheidspersoneelsbeleid
- Afslankingsoperatie/departementale herindeling
- Algemene Wet Bestuursrecht
- Minderhedenbeleid

De behandeling van de verschillende onderwerpen werd zoveel mogelijk afgestemd op de agenda's van de Tweede en Eerste Kamer. Er was steeds sprake van een goede samenwerking met de adviserende leden.

JAARVERSLAG 1991

De samenstelling van de commissie is gedurende het verslagjaar niet gewijzigd. In 1991 is de commissie 8 maal bijeen geweest; vanuit de commissie heeft éénmaal overleg plaatsgevonden met de Politiecommissie teneinde een gezamenlijk advies uit te brengen met betrekking tot de doorberekening van politiekosten.

In het verslagjaar is door de commissie aandacht besteed aan de volgende onderwerpen, doorgaans aan de hand van een notitie van één der leden:

Regeling toezicht vreemdelingen

Aanleiding voor bespreking vormde een brief van de Staatssecretaris van Justitie over het verwijderingsbeleid van vreemdelingen die niet in Nederland kunnen worden toegelaten. Met name bij het toezicht op hier te lande verblijvende vreemdelingen doen zich grote problemen voor, die met name verband houden met de beperkte capaciteit van de vreemdelingendiensten en de lange duur van de toelatingsprocedures. Zeker nu uit Oost-Europa een stroom van -economische- vluchtelingen kan worden verwacht geeft dit een pessimistisch perspectief.

De commissie heeft zich op het standpunt gesteld dat naast uitbreiding van de personeelssterkte bij de vreemdelingendiensten en bij het directie vreemdelingenzaken van het ministerie van justitie verkorte procedures dienen te worden ontwikkeld, en dat afstemming in Europees verband aan de hand van het Schengen-accorder noodzakelijk is. Tevens dient ondersteuning te worden geboden aan illegalen door de instelling van een Terugkeerbureau. Voor een dergelijke beleidsintensivering heeft het kabinet bij de Tussenbalans echter geen budgetruimte gereserveerd.

Commercieel draagmoederschap

Naar aanleiding van een voorstel voor commerciële vormen van draagmoederschap heeft de commissie stilgestaan bij de -met name aan de ontwikkelingspsychologie ontleende- bezwaren tegen deze ontwikkelingen. Deze bezwaren zouden, afgewogen tegen de persoonlijke vrijheid van de vrouw ertoe moeten leiden dat bij een draag-

moederschap uit winstbejag inderdaad aanleiding aanwezig is voor strafbaarstelling. Omtrent de technische vormgeving van een dergelijke strafbaarstelling is eveneens uitvoerig met de adviserende leden van gedachten gewisseld.

Doorberekening van politiekosten

Omtrent dit onderwerp heeft afstemming plaatsgevonden met de politiecommissie. Uit dit overleg zijn de volgende standpunten naar voren gekomen:

- Het onderscheid oneigenlijke/eigenlijke politietaken is niet bruikbaar als criterium voor de doorberekening aan derden van de kosten, verbonden aan politieoptreden. Oneigenlijke politietaken dienen niet uitgevoerd te worden; de samenleving zou echter aanmerkelijk verharder indien 'eigenlijke' taken strikt zou worden geïnterpreteerd.
- Voor de doorberekening van de aan het politieoptreden verbonden kosten zou veeleer aanleiding kunnen zijn, indien op basis van vrije keuze extra risico's worden geschapen (zoals het geval is bij evenementen, transporten e.d.).
- Daarbij zou door de korpsbeheerders, op basis van opportunititsoverwegingen, van doorbelasting kunnen worden afgezien. Doorbelasting dient in ieder geval achterwege te blijven bij grondwettelijk beschermde activiteiten (zoals demonstraties).
- De gevallen waarin kostendoorbelasting mogelijk zijn, en de tarieven die daarbij worden gehanteerd zouden in de vorm van suggestieve richtlijnen door het Rijk dienen te worden vastgesteld.

Orgaandonatie

De commissie heeft ingestemd met het regeringsstandpunt met betrekking tot orgaandonatie bij overledenen, inhoudende dat hiervoor toestemming van de overledene of van de nabestaanden vereist is. Orgaandonatie vindt echter ook plaats in vivo, door levende bloedverwanten bijvoorbeeld. In dat geval dient indien de donor minderjarig is uiterste terughoudendheid te worden betracht. Donaties, die mettertijd weer worden aangevuld -zoals beenmergtransplantaties, die in dit opzicht te vergelijken zijn met bloeddonaties- zullen in beginsel niet op bezwaren stuiten. Onherroepelijke donaties, zoals die van een nier, wél.

De positie van de Kinderrechter

Onder de titel 'Rechtzetten' heeft de subcommissie Kinderbescherming, ingesteld door de bijzondere Commissie voor het Jeugdwelzijnsbeleid en de vaste Commissie voor Justitie, gerapporteerd aan de Tweede Kamer. In deze rapportage wordt geadviseerd de rol van de kinderrechter bij de ondertoezichtstelling (OTS) terug te dringen ten gunste van de instellingen voor de gezinsvoogdij. De commissie heeft hierbij een tweetal kanttekeningen geplaatst:

- In de praktijk blijkt dat de gezinsvoogden een duidelijke behoefte hebben aan de steun van de kinderrechter, in discussies met de minderjarige en de ouders. Deze ondersteuning valt door welke professionele staffunctionaris niet te leveren.
- Het risico van een terugdringen van de rol van de kinderrechter door middel van afschaffing van de OTS is, dat dan pas kan worden ingegrepen door ontzetting uit de ouderlijke macht en uithuisplaatsing in een internaat of pleeggezin. De betrokken jeugdige is dan echter al in het strafrechtelijk circuit beland.

Noodzakelijke voorwaarde voor versterking van de positie van de instellingen is een voldoende budget om inderdaad professioneler te kunnen opereren. Het ziet er niet naar uit dat dergelijke budgetruimte beschikbaar zal worden gesteld.

Medische behandelingsovereenkomst

Op een wettelijke regeling van de medische behandelingsovereenkomst is in het verleden ook door de VVD sterk aangedrongen. Nu een wetsvoorstel beschikbaar is, lijkt wellicht een principiële discussie nogmaals op zijn plaats. De commissie is tot de slotsom gekomen, dat daarbij veel ten gunste van een wettelijke regeling -zoals voorgesteld in het Burgerlijk Wetboek, en niet in een bijzondere wet- valt te zeggen. De pragmatiek biedt de patient te weinig duidelijkheid en houvast, met name ten aanzien van onderwerpen als bijvoorbeeld de verplichting van de arts om een behandeldossier aan te houden, de inzageverplichting en de (mede)aansprakelijkheid van het ziekenhuis voor schade tengevolge van aldaar verrichte medische ingrepen. Anderzijds heeft de verhouding tussen de arts en de patient wel een dermate delicaat karakter, dat het de vraag is of een wettelijke regeling aan deze verhouding voldoende recht kan doen. De commissie besluit ten gunste van een regeling.

Constitutionele toetsing

De commissie heeft over dit onderwerp oriënterend van gedachten gewisseld in afwachting van een nota van de Minister van Justitie. De commissie bleek voorspand niet geporteerd te zijn voor een constitutionele toetsing; mocht deze er toch komen, dan opteert men in meerderheid voor een geconcentreerde toetsing, bijvoorbeeld bij de Hoge Raad.

Rechtspraak minderjarige patient

Het onderwerp is behandeld naar aanleiding van een onderdeel van het wetsvoorstel inzake de medische behandelingsovereenkomst. Het wetsvoorstel introduceert leeftijdsgrenzen, om te bepalen op welk moment de minderjarige zonder instemming van de ouders een medische behandeling kan ondergaan, danwel deze kan weigeren te laten verrichten. De daartoe voorgestelde systematiek bevat enkele technische onvolkomenheden, en is ook niet geheel sluitend. Indien aan het grondrecht van de fysieke integriteit van de minderjarige meer gewicht dient te worden toegekend dan aan de ouderlijke macht, dan is slechts van belang de vraag, of de minderjarige in staat is om zelfstandig zijn wil te bepalen.

Samenstelling van de Hoge Raad

Het onderwerp is in de commissie besproken naar aanleiding van publicitair commentaar op de al dan niet politiek gekleurde samenstelling van het hoogste rechtscollege. De commissie meent dat er geen aanleiding bestaat om de benoemingsprocedure te wijzigen.

Civiel verhaal

De commissie heeft over het onderwerp gesproken naar aanleiding van de voortgaande behandeling van een wetsontwerp, waarbij de mogelijkheden van de strafrechter om schadeloosstelling toe te kennen worden vergroot. Allereerst wordt geconcludeerd dat de mogelijkheden van de strafrechter om over hoge civiele vorderingen te oordelen beperkt zijn; de strafprocedure bevat hiertoe te weinig aanknopingspunten. Vanuit het perspectief van de slachtofferhulp zijn maatregelen wellicht wel op zijn plaats, die echter wel zullen afstuiten op de beperkte budgettaire mogelijkheden.

Risico gevaarlijke stoffen

Naar aanleiding van een voorstel voor een wettelijke regeling in het Burgerlijk Wetboek van de aansprakelijkheid voor schade bij vervoer van gevaarlijke stoffen, heeft de commissie geconcludeerd dat in de praktijk grote problemen zullen rijzen met betrekking tot de verzekeraarbaarheid van dergelijke transporten. Juist de minder draagkrachtige bedrijven zullen alleen al door de premiedruk van een doeltreffende verzekering uitgesloten blijken; juist voor deze bedrijven is verzekering de enige manier om aansprakelijkheidsrisico's tegemoet te treden.

Kamerhuur en -verhuur

Naar aanleiding van het wetsvoorstel strekkende tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek op het punt van de beëindiging van huur en verhuur van onzelfstandige woonruimte heeft de commissie zich op het standpunt gesteld dat ook hier het voornemen tot liberalisatie niet ver genoeg wordt gevoerd om daadwerkelijk effectief te zijn.

Algemene wet bestuursrecht

De commissie heeft over het onderwerp van gedachten gewisseld naar aanleiding van een concept voor de inbreng van de Tweede Kamerfractie. De behandelde punten waren voornamelijk technisch van aard.

Allereerst de vraag, of ook de fiscus onder de algemene werking van het wetsvoorstel gebracht dient te worden. De commissie meent, dat dit juist een voorbeeld van de verworvenheden van deze harmoniserende wetgeving is. Op het punt van termijnen voor besluitvorming geldt als uitgangspunt dat dit een kwestie van organiseren is: de besluiten moeten nu eenmaal toch worden genomen.

Ten aanzien van de algemene hoorplicht bij de behandeling van bezwaarschriften meent de commissie dat hierop wellicht een uitzondering kan worden gemaakt indien het bezwaarschrift wegens termijnoverschrijding kennelijk niet ontvankelijk is. Indien echter bij het bezwaarschrift geen derden zijn betrokken zou ambtshalve horen én behandeling van de bezwaren mogelijk dienen te blijven.

In afwijking van het wetsvoorstel meent de commissie dat ook in hoger beroep een voorlopige voorziening -in de vorm van schorsing van het bestreden besluit of een daadwerkelijke voorziening- mogelijk dient te zijn.

Strafbaarstelling voorbereidingshandelingen

Dit wetsvoorstel werd door de regering gemotiveerd aan de hand van de toenemende geweldscriminaliteit. De commissie meent dat wel duidelijk is, dat een strafbaarstelling van voorbereidingshandelingen effectief en noodzakelijk is. De vraag rijst dan echter, hoever deze moet gaan. In het algemeen wordt aangenomen dat strafbaarstelling van voorbereidingshandelingen tot een minimum dient te blijven beperkt. Het wetsvoorstel kent een aantal clausuleringen: de middelen waarui de voorbereiding blijkt zijn limitatief omschreven, de opzet op voltooiing van de voorbereiding moet worden bewezen en bij vrijwillige terugtred vervalt de strafbaarheid. De commissie beveelt aan, dat bij de behandeling van het wetsvoorstel nauwgezet zal worden bezien of deze clausuleringen voldoende beperkingen aanbrengen.

Inverzekeringstelling

De behandeling van een wetsvoorstel waarbij de regeling van de inverzekeringstelling wordt aangepast aan jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens is al ver gevorderd. De vraag blijft zich opdringen, of de voorgestelde procedure aan de eisen van het Hof zal voldoen. Zeker nu een aanmerkelijk bedrag aan invoerings- en uitvoeringskosten wordt geraamd, is er wellicht aanleiding om het voorstel in heroverweging te nemen.

JAARVERSLAG 1991 POLITIE COMMISSIE VVD

In 1991 maakten de volgende leden deel uit van de VVD politie commissie :
de heren, De Vries (voorzitter), Wijbenga (secretaris), Beuving, Van Capelle, Ekkers, Goekoop, Van Harinxma, Van Helten, Kuntze, Zonnevylle, Dijkstal (adv.lid) en Korthals (adv.lid).

Gedurende het verslagjaar is de commissie acht maal plenair bijeen geweest. Gemiddelde opkomst was ongeveer 60 procent.

Daarnaast is in kleiner verband, in samenwerking met leden van Justitiecommissie, studie gedaan naar de wenselijkheid van doorberekenen politiekosten, hetgeen in een aanbeveling aan de kamerleden resulteerde.

Vooral de volgende onderwerpen hebben de aandacht van de commissie gekregen :

- reorganisatie politie (wetgeving, financiering, democratische inbedding)
- uitvoering PKP (project kwantificering politieproduct) (sterkteverdeling tussen korpsen, de absolute sterkte van het politie-apparaat)
- rapport "Ongebroken Lijnen" (met name hoofdstuk VI van dit rapport)
- politietaken Schiphol (taakafbakening Koninklijke Marechaussee en Rijkspolitie, relatie met grote efficiency operatie, ontwerp Politiewet, gezag over de uitvoering politietaken)
- doorberekening politiekosten
- inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De reorganisatie politie was een vast punt op de agenda. Deze reorganisatie heeft én op de politie-organisatie zelf én op de inrichting en uitvoering van de politiezorg een grote impact. Kritisch is de voortgang in het reorganisatieproces gevolgd.

De politieszakken uit de Tweede Kamer waren iedere commissie-vergadering vertegenwoordigd, zowel inbreng verlangend op diverse structurele aspecten met betrekking tot de politie, als op de actualiteit van de dag. Op beide fronten is door de commissie inbreng verzorgd ter ondersteuning van de politieke meningsvorming.

De secretaris van de VVD politiecommissie,

drs. B. Wijbenga

JAARVERSLAG PARTIJCUMMISSIE VOOR
BUITENLANDSE ZAKEN
1991

1. Samenstelling

Begin 1991 besloot mevrouw L.J. Mout-Kedde zich uit de 'BZ' Commissie terug te trekken. De vacante plaats werd ingenomen door Mr H.V. Baron Bentinck van Schoonheten. Per 31 december 1991 was de samenstelling als volgt: Mr J.G.N. de Hoop Scheffer (Vz), R.D. Praaning (secre), Mr Drs J.C. van Baalen, Dr A.C.A. Dake, Mevr. M. Leopold-de Vos tot Nederveen Cappel, J. Manheim, Drs J.W. van der Meulen, Drs K.A. Nederlof, Mevr. M.A. Th. Zoutendijk-Meijs, Drs G.W.F. Vigeveno. Van de adviserende leden waren de heren drs Y.P.W. van der Werff, J.D. Blaauw en Drs F.W. Weisglas vrijwel altijd en de heren Drs A. van Boven en J.W. Verbeek soms aanwezig.

2. Vergaderfrequentie en onderwerpen

De 'BZ' Commissie is in 1991 10 maal regulier bijeengekomen. De volgende onderwerpen werden behandeld:
De Golfoorlog en de Nederlandse inbreng de CVSE en de NAVO* de BZ-begrotingsbehandeling* de BZ-paragrafen uit de nota 'Ongebroken lijnen'* de Defensienota* de relatie EPU/WEU/NAVO* wapenleveranties* het EG/Oost-Europabeleid* de associatie van Oosteuropese landen met de NAVO* de Joegoslavië-crisis* Maastricht/EPU/EMU/WEU* de Midden-Oostenvredeconferentie* leveranties aan Taiwan* de Detmeyerstichting* de resultaten van Maastricht.

3. Byzondere vergaderingen

Op initiatief van de BZ-commissie werd op 5 maart 1991 een subcommissie bestaande uit BZ- en Defensiecommissieleden verzocht een concept-positie ten aanzien van de verwachte Defensienota van MinDef uit te werken. Naar beide commissies terugrapporterend ontwikkelde deze subcommissie een advies voor de Tweede Kamerfractie, gericht op: de operationele plannen van de NAVO* de consequenties voor de Nederlandse strijdkrachten* de financiering* de dreigingsanalyse* de internationaal-politieke context* WEU/EG/NAVO* out-of-area kwesties. Op 23 april 1991 volgde een speciale gezamenlijke sessie van de commissies voor BZ, Defensie en Europese Zaken over met name de relatie EG/veiligheidsbeleid; tijdens deze sessie bracht Fractie leider F. Bolkestein zijn visie terzake te berde, waarna discussie volgde.

ZE BEANTW:

Verlaaj van de activiteiten van de vvu-Defensie Commissie over het jaar 1991

4. Openbaar rondetafelgesprek

Op initiatief en met steun van de 'BZ'Commissie organiseerde de Telders Stichting op 3 juni 1991 een door circa 60 belangstellenden bezochte rondetafelbijeenkomst in het Defensie-informatiecentrum te Den Haag, waarbij inleidingen werden gehouden door Marcel Leroy, Hoofd Politieke Plannen op het NAVO Hoofdkwartier te Brussel, en Mr Drs F. Bolkestein. Tijdens deze sessie lanceerde de Fractie leider zijn plan voor 'Associatie van Oosteuropese landen met de NAVO'. Dit mede door de BZ-Cie voorbereide plan werd op 10 juni 1991 door Drs F.W. Weisglas tijdens een UCV bij wijze van 'constructieve oppositie' voorgelegd aan de Minister van Buitenlandse Zaken. Deze reageerde met een verzoek tot de Adviesraad Vrede en Veiligheid om de voorstellen van de heer Bolkestein te onderzoeken en hem terzake te adviseren. Begin november 1991 bracht de AVV, waarvan de Voorzitter als lid deel uitmaakt, het gevraagde advies uit. Hierin werd nauwere associatie van Oosteuropese landen met name Polen, Tchechoslowakije en Hongarije, met de NAVO bepleit. Het betrokken plan kwam verschillende malen uitgebreid in de publiciteit en leidde in De Volkskrant tot een polemiek.

5. Diversen

Leden van de 'BZ'Commissie dienden fractieleden meerdere malen tot steun en advies. De agendapunten tijdens reguliere vergaderingen bleven ook dit jaar voorbereid aan de hand van schriftelijke notities van de leden. Indieneren waren Dr A.C.A. Dake (Joegoslavië), Mr Drs J.C. van Baalen (Defensienota), Mr H.V. Baron Bentinck van Schoonheten (EG/Oost-Europa), Drs K.A. Nederlof (Wapenleveranties), R.D. Praaning (Golf, Defensienota, Taiwan, Oost-Europa/NAVO), Mevr. M.A.Th. Zoutendijk (Zuid-Afrika), Drs G.W.F. Vigeveno (CVSE, Defensienota, EG/WEU/NAVO, EPU/WEU) Stukken van de Kamerleden Drs F.W. Weisglas en J.D. Blaauw dienden ter informering van de leden en vormden regelmatig zowel basis voor gesprekken als onderwerp van discussie en/of aanvulling.

14 februari 1992

1. Samenstelling

Met grote verslagenheid moest de Commissie kennis nemen van het bericht, dat SBN mr dr G.L. Lindner op 2 januari 1992 na een langdurige ziekte is overleden. In de bijlage is hieraan aandacht besteed.

Gedurende de ziekteperiode van SBN Lindner, nam de secretaris, drs. A. de Graaff, diens functie waar.

Voor de samenstelling van de Commissie wordt verwezen naar de bijlage.

2. Vergaderschema 1991

22/1	TK	9/7	de Graaff/ Delft
19/2	TK	-	
12/3	TK	10/9	TK
9/4	TK	8/10	TK
7/5	TK	12/11	TK
11/6	TK	10/12	TK

3. Overleg

In maart en april werd 4x overleg gepleegd met de Cie. Buitenland teneinde een gezamenlijk standpunt over de Defensienota voor te bereiden.

Op 16 april werd een aparte vergadering belegd, waarin door de KL een exposé werd gegeven over de LUMOB.

Op 14 oktober werd de gebruikelijke vergadering van alle partijcommissies te Utrecht bezocht.

4. Onderwerpen

In 1991 stonden centraal:

- de behandeling van de defensienota
- de politieke en militaire implicaties van de Golfoorlog
- de follow-up van de discussie over de nota "ongebroken lijnen", m.n. op het gebied van de dienstplicht.

Onder meer werd stilgestaan bij

- de inhoud van de defensienota
- Inleidingen terzake werden gegeven door de KL (18/1, 16/4, 28/10 en 10/12) de KLu (12/3 en 12/11) de KLM (9/4)
- de sociale gevolgen van de defensienota
- de materiële gevolgen ervan
- dienstplichtbeleid
- de luchttransportbehoefte
- de kernwapentaken van Nederland
- de Defensiebegroting 1992
- onafhankelijke technische adviezen voor kamerleden
- het wetenschappelijk onderzoek voor Defensie

- de WMOK
- de Europese transportcapaciteit
- de Europese veiligheidsstructuur
- chemische wapens (NBC)
- verificatie CFE verdrag
- reforger-oefening
- lessen uit de Golfoorlog
- Resoluties t.b.v. de discussies over ongebroken lijnen
- stakingsrecht voor militairen
- Defensie industriebeleid

Naar aanleiding van een verzoek van het HB werd een werkgroep ingesteld, die in 1992 zal rapporteren over de dienstplicht.

5. Excursie
Op 28 oktober werd een bezoek gebracht aan het eerste legerkorps, alwaar diverse inleidingen werden gehouden, met name over de herstructurering van de KL.
6. Overige onderwerpen
Door de Def.cie. werden twee werkgroepen geformeerd (cie. Def.nota en cie. Dienstplicht), die veel voorbereidend werk hebben verzet.
7. Attendance
Evenals voorgaande jaren werden de vergaderingen goed bezocht. Bij vrijwel alle vergaderingen waren Eerste en Tweede kamerleden aanwezig.

9.

JAARVERSLAG VAN DE PARTIJCOMMISSIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING 1991.

In 1991 heeft de PC/OS, met name, de volgende onderwerpen behandeld:

1. Oost-Europa; de relatie OS en O-E;
2. Milieu;
3. De rol van het MKB;
4. Begroting OS.

De bovengenoemde onderwerpen hebben een rol gespeeld bij het geven van diverse adviezen aan de leden van de fracties in de Eerste en Tweede Kamer. Van deze adviezen is in het algemeen goed gebruik gemaakt. Er kan gesproken worden over een vruchtbare samenwerking met de adviserende leden.

De liberale uitgangspunten zoals verwoord in de notitie "de markt helpt mee" van de Teldersstichting, die in 1990 werd afgerond, vormden ook in 1991 een leidraad bij de werkzaamheden van de PC/OS. "De markt helpt mee" was voorts onderwerp van een symposium op 9 december 1991.

De samenstelling van de PC/OS heeft in 1991 een tweetal wijzigingen ondergaan. Een zeer constante factor, in de persoon van Els Veder-Smit, viel helaas weg. Zij was altijd een zeer trouwe bezoekerster van de vergaderingen. We missen haar constructieve en vaak zeer originele inbreng. Door de toetreding van een nieuw lid werd de expertise van de PC/OS, met name met betrekking tot Indonesië, verder uitgebreid.

Zoals hierboven aangegeven is er een begin gemaakt met discussie over de onderwerpen milieu, de relatie Ontwikkelingssamenwerking en Oost-Europa en de rol van het MKB. Deze onderwerpen zullen in 1992 verder worden uitgediept. Milieu verdient verdere aandacht in het kader van bilaterale overeenkomsten en UNCED'92. De ontwikkelingen in Oost-Europa knagen aan het draagvlak van het Nederlandse hulpbeleid. De rol van het MKB is, vanuit liberale visie, van belang met betrekking tot economische verzelfstandiging van ontwikkelingslanden.

De EG zal, mede in het licht van de voltooiing van de Interne Markt in 1992, ook de nodige aandacht vragen. De recente voorzet voor discussie van fractievoorzitter Bolkenstein vormt hiervoor een bruikbaar aanknopingspunt.

Voorts is het voornemen om voor bovengenoemde onderwerpen samenwerking te zoeken met andere partijcommissies.

Mw. drs A.M. Hey,
secretaris.

Den Haag, januari 1992.

Jaarverslag van de Partijcommissie Europese Zaken van de VVD over 1991

In 1991 is de Partijcommissie Europese Zaken zes maal bijeengekomen.

Naast de behandeling van de Europese actualiteiten concentreert de Commissie haar werkzaamheden rond een aantal thema's.

Zo vormt de voortgang van de voltooiing van de interne markt een integraal onderdeel van de activiteiten van de Commissie. In dit kader is ook dit jaar weer aandacht besteed aan de problematiek met betrekking tot de implementatie van richtlijnen.

De Commissie heeft voorts gedurende het gehele jaar intensief aandacht besteed aan het Nederlands Voorzitterschap en de IGC's EMU en EPU. Gedurende het eerste halfjaar van 1991 hebben de werkzaamheden van de Commissie zich voornamelijk gericht op het evalueren van de voortgang en voorbereidingen. Dit mede aan de hand van notities. Tijdens de tweede helft van het jaar heeft de aandacht van de Commissie zich vooral gericht op de ontwikkelingen rond het voorzitterschap en meer in het bijzonder de EPU.

De Commissie heeft wederom aandacht besteed aan de ontwikkelingen in Oost-Europa en de Sovjet-Unie mede aan de hand van de in 1990 verschenen notitie 'Het EG-beleid jegens Oost-Europa en de Sovjet-Unie'. Deze notitie is aan de hand van de discussie verder uitgebreid en aangepast en is vervolgens, kort na de mislukte coup in de Sovjet-Unie, ter beschikking van de leden van de partij gesteld in de vorm van een oranje boekje.

Tevens zijn de ontwikkelingen op het gebied van veiligheidsbeleid en defensie in relatie tot de EG bij herhaling besproken aan de hand van een notitie.

De Commissie heeft voorts aandacht besteed aan voorstellen tot hervorming van het GLB. Over dit onderwerp is eveneens een notitie verschenen.

Tegen het einde van het jaar kwam vervolgens een notitie over de Economische en Monetaire Unie beschikbaar. Deze notitie zal nader behandeld worden aan het begin van 1992.

Met het oog op het verhogen van het bewustzijn inzake de Europese integratie is tenslotte gedurende 1991 maandelijks het artikel "Europa Ons land" verschenen in V&D.

Door leden van de Commissie is deelgenomen aan een aantal activiteiten, waaronder het ELDR-congres te Poitiers, het LI-congres te Luzern, het transport symposium, de in het voorjaar gehouden gezamenlijke vergadering van de Partij-commissies Buitenlandse Zaken, Defensie en Europese Zaken, alsmede de kadercursus Europa te Brussel.

De vergaderingen van de Commissie werden bijgewoond door adviserende leden van het Europees Parlement, de Eerste Kamer en Tweede Kamer. De oktober vergadering van de Commissie werd tevens bijgewoond door de fractievoorzitter van de Tweede Kamer, de heer Bolkestein.

De Commissie is als volgt samengesteld: Mr D.H. Kok (voorzitter), mevrouw E.J. Brandenburg (secretaris), drs J. de Boer, drs R.J. Goedbloed, dr Ph. de Heer, mr J.M.A. Hosman, mr Ch. Kok, C.W.M. Lustenhouwer, ir J. Mulder, mr H.R. Nord en mr drs R.W. Visser.

E.J. Brandenburg
secretaris

COMMISSIE FINANCIËEL EN ECONOMISCHE ZAKEN (FEC)

Jaarverslag 1991

1. Samenstelling per 31 december 1991

leden: drs P. Ressenaar (voorzitter), ir A.J. Korff (secretaris), drs G.M.V. van Aardenne, drs R.M. ten Cate-Dhont, drs A.G. Egressy, drs F.A. Engering, N. Groot, drs R.A. Heerze, mr H.N. Schaper, mr C.A. Troost, mr drs S.E. van Tuyl van Serooskerken.

adviserende leden: dr R.W. de Korte, R.L.O. Linschoten, mr H.P. Talsma, J.W. Verbeek, drs L. Hilarides, drs G.M. de Vries.

2 Vergaderingen

De commissie is in de verslagperiode 11 maal bijeen geweest en wel op 22/1, 19/2, 19/3, 16/4, 21/5, 18/6, 20/8, 18/9, 15/10, 19/11 en 17/12.

3 Selectie uit besproken onderwerpen

Tussenbalans De FEC is er van overtuigd dat harde maatregelen moeten worden getroffen om de overheidsfinanciën weer op orde te krijgen. Naar haar mening zou een evenwichtig liberaal pakket echter niet uitsluitend uit bezuinigingen moeten bestaan, maar ook beleidsintensiveringen conform het VVD-verkiezingsprogramma moeten bevatten. Een en ander is vastgelegd in een brief aan de Tweede Kamerfractie. Belangrijke punten daarin: 1) WAO (zie ook verder in dit verslag); 2) ontwikkelingsamenwerking: aan O.S. niet meer besteden dan wat internationaal gangbaar is (0,7% BNP), de rest (0,3% BNP) zou moeten worden gebruikt voor het opvangen van buitenlandse problemen zoals hulp aan Oost-Europa; 3) voor openbare orde en veiligheid dient meer te worden uitgetrokken dan thans op de rijksbegroting staat; 4) het proces van lastenverlichting dient met kracht te worden doorgezet.

Kapitaaldienst De FEC is van mening dat invoering van de KD voorzichtig positief benaderd moet worden. De kwaliteit van de politieke besluitvorming is vaak niet van dien aard dat van invoering van de KD wonderen moeten worden verwacht. Wel kan de KD dienen als hulpmiddel voor een verbetering van de afweging van overheids-uitgaven, een effectieve begrotingsnormering en een rationeel bekostigingsbeleid.

Energiebeleid Ten aanzien van regulerende heffingen ter zake is de FEC van mening dat, alles tegen elkaar afwegend, de voordelen niet opwegen tegen de nadelen. Dezelfde conclusie heeft zij getrokken over subsidies op dit terrein. Wat betreft convenanten zou zij een voorzichtig gebruik daarvan kunnen aanbevelen. De koninklijke weg is en blijft echter wetgeving. De opvattingen van de FEC zijn weergegeven in een brief aan de Tweede Kamerfractie.

Marktconform milieubeleid Het milieubeleid dient in doelstellingen (zoals uitstootnormen) te worden geformuleerd. Wat betreft de bureaucratische last maakt het naar de mening van de FEC dan niet veel uit of gewerkt wordt met heffingen of met wet- en regelgeving. Afhankelijk van het onderwerp kan alsdan voor één van deze instrumenten of voor een mix daarvan worden gekozen; in ieder geval lijkt een dogmatische benadering niet verstandig.

Commissarissen van overheidswege De FEC is in het algemeen van mening dat de overheid zo weinig mogelijk aandeelhouder moet zijn. Daar waar zij het toch is dient zij, zo meent een deel van de FEC, geen ambtenaar tot commissaris te benoemen aangezien ambtenaren op de een of andere manier geïnvolueerd zijn met het desbetreffend overheidsbeleid. Een overheidscommissaris dient dus volgens dat deel van de FEC een onafhankelijke persoon te zijn. Van deze regel zou wellicht kunnen worden afgeweken in die gevallen waar het in het geding zijnde bedrijf een specifieke overheidsstaak uitoefent.

WAO-voorstellen De uit de Tussenbalans voortgevloede voorstellen van het kabinet om de WAO aan te pakken hebben de FEC aangenaam verrast. Desondanks meende zij dat de voorstellen verdieping behoeften. De FEC heeft daartoe zes kernpunten geformuleerd: 1) alle WAO'ers worden herkeurd, 2) de uitkeringen van reeds bestaande echt arbeidsongeschikten worden niet aangetast, 3) voor nieuwe gevallen wordt de duur van de uitkering bekort, 4) geen 50-jaar grens, 5) een waarborgfonds voor onverzekerde nieuwe gevallen, 6) op termijn wordt een mini-stelsel voorgestaan. In Vrijheid en Democratie is hier uitvoerig aandacht aan besteed.

Miljoenennota 1992 De FEC betreurt dat de helft van de prijsinflatie is veroorzaakt door kabinetsbeleid; dit had voorkomen kunnen worden door compenserende lastenverlichting. Het kabinet blijkt er niet in te kunnen slagen de arbeidsparticipatie in de economie te verhogen. Alleen door trucs wordt de doelstelling ten aanzien van het financieringstekort gehaald. De FEC is van mening dat subsidies nominaal bevroren moeten worden. De voorgestelde WABM-heffingen zullen rampzalig voor de Nederlandse concurrentiepositie uitpakken. Het plan-Simons zal naar het oordeel van de FEC tot een sterke stijging van de kosten leiden, omdat de aanbodbeheersing wordt afgeschaft en de vraagbeheersing niet zal werken. De FEC heeft het als cynisch ervaren dat in de MN koopkrachtplaatjes tot in decimalen nauwkeurig voor de verschillende categorieën werknemers worden gepresenteerd, terwijl voorstellen die de koopkracht van grote groepen aantasten (WAO, plan-Simons) het zonder zo'n plaatje moeten doen.

Buitenlandse handel In de EG-landen dienen de steunoperaties aan bedrijven beëindigd te worden. Het gedrag van lagere overheden (b.v. de Duitse Länder) is hierbij voorwerp van zorg. De FEC is van mening dat Nederlandse steun aan de economieën in Midden- en Oost-Europa zeker ook gevonden moet worden in de vrije import van hun produkten op de West-Europese markt.

Bezuinigingsmogelijkheden op subsidies De FEC is van mening dat overheidsuitgaven in het algemeen en subsidie-uitgaven in het bijzonder moeten worden geëvalueerd op effectiviteit en efficiency. Daarbij dient het snijden in subsidies gepaard te gaan met verlaging van de BTW als consumptiebelasting. Onder andere volkshuisvesting (geen subsidies, liberaliseren), openbaar vervoer (concessie-systeem met subsidie op basis van het aantal betaalde verreden kilometers) en studiefinanciering (terugkeer naar het systeem van kinderbijslag en studiebeurzen voor bepaalde opleidingen) passeerden de revue.

2/1/1992, A.J. Korff, secretaris.

**JAARVERSLAG VAN DE PARTIJCOMMISSIE BELASTINGEN
OVER 1991**

SAMENSTELLING

In 1991 hebben de volgende personen deel uitgemaakt van de commissie:

Mevrouw mr. E.J.J.E. van Leeuwen - Schut en de heren mr. J.G. Bakker, mr. P. den Boer (voorzitter), mr. P.C. Drost, drs. B.C.J. van Gils, mr. J. Rensema, drs. H. van der Torn, mr. M.P.M. van de Ven, G. Versteegen, drs. A.H.M. Vredembregt (secretaris), drs. W. Wolters.
Adviserende leden van de commissie waren de heren mr. H. Koning, dr. R.W. de Korte, R.L.O. Linschoten en J.F.B. van Rey (allen lid van de Tweede Kamer) en de heren drs. T.C. Braakman, J.A. van Graafeiland en drs. L. Hilarides (allen lid van de Eerste Kamer).

Gedurende het verslagjaar heeft mevrouw mr. E.J.J.E. van Leeuwen-Schut haar lidmaatschap van de commissie beëindigd in verband met haar benoeming tot voorzitter van de partij. Het adviserende lid mr. H. Koning heeft deze functie neergelegd als gevolg van de beëindiging van zijn lidmaatschap van de Tweede Kamer. Het adviserende lid drs. T.C. Braakman heeft zijn functie neergelegd als gevolg van de beëindiging van zijn lidmaatschap van de Eerste Kamer. Gedurende het verslagjaar heeft de commissie twee nieuwe leden mogen verwelkomen, de heren Rensema en van der Torn.

WERKZAAMHEDEN

De commissie heeft in het verslagjaar negen keer vergaderd. De vergaderingen zijn alle gewijd geweest aan de bespreking van en advisering over actuele politieke ontwikkelingen op fiscaal terrein. Daarnaast zijn ook diverse fiscale onderwerpen besproken waarbij de besluitvorming van de wetgever zich eerst na langere tijd zal manifesteren. Tijdens de vergaderingen is gesproken over de werkzaamheden van de commissie Stevens, voor zover dat op basis van openbare berichten mogelijk was, naar aanleiding van het eindrapport is geadviseerd aangaande de standpuntbepaling van de Tweede Kamerfractie. Diverse malen is gesproken over het fiscale verdragenbeleid van Nederland. In dit kader is aandacht besteed aan het belastingverdrag met het Verenigd Koninkrijk. Tevens zijn adviezen uitgebracht over de aanpassingen in het Nederlandse belastingstelsel naar aanleiding van diverse EG richtlijnen. De wijze waarop de WIR afgebouwd wordt is ook onderwerp geweest van uitvoerige bespreking in de commissie.

De toenemende emigratie om fiscale redenen naar o.a. België en de aanpassingen die in de Nederlands belastingwetgeving noodzakelijk zijn om deze emigratie te verminderen vormen onderwerpen waarover behalve in het verslagjaar ook in toekomstige jaren nog veel aandacht van de commissie uit zal gaan.

De fiscale gevolgen van het "plan Simons" zijn in de commissie besproken.

Daarnaast zijn o.a. ook de inflatiecorrectie, reorganisatie van de belastingdienst, de brede herwaardering, de miljoenennota en het huurwaardeforfait diverse malen aan de orde geweest.

De commissievoorzitter heeft diverse malen geparticipeerd in overleggen van voorzitters van de partijcommissies.

drs. A.H.M. Vredembregt
secretaris

JAARVERSLAG 1991 VAN DE COMMISSIE MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

De Commissie heeft in het verslagjaar 6 maal vergaderd. Onderwerpen die aan de orde zijn geweest betroffen onder meer:

Tussenbalans

De Commissie heeft zich naar aanleiding van de discussie over de Tussenbalans uitgesproken voor een koers van de VVD die behelst een heldere baknopte, controleerbare regelgeving teneinde voor de burger duidelijkheid te scheppen om op deze wijze een bijdrage te leveren aan de geloofwaardigheid van de politiek voor de burger. Liever gaan dan een ingewikkelde regelgeving.

Ook is gepleit voor investeringen in de infrastructuur van Nederland opdat ons land, een natie van handel en diensten, zich versterkt kan doen gelden in het Europa na 1992.

De Commissie is van mening dat de VVD het liberale erfgoed van de eigen verantwoordelijkheid van de burger dient te koesteren. De verantwoordelijkheid moet terug naar het individu. Zo heeft de verzorgingsstaat het verantwoordelijkheidsgevoel van de individuele burger op de achtergrond gedrongen. De alles overheersende verzorgingsstaat zal terug dienen te treden. In dit kader past het om het ziekteversuim te "privatiseren". De kosten hieraan verbonden dienen evenwel binnen de financiële mogelijkheden van het MKB te blijven. Voorkomen dient te worden dat d.m.v. CAO-afspraken, die vervolgens algemeen verbindend worden verklaard, aanvullingen op het ziektegeld gegeven worden. Het streven het ziekteversuim terug te dringen wordt hierdoor weer teniet gedaan. Er verandert immers niets.

De Commissie heeft zich uitgesproken tegen een verplichting ex-werknemers die waar geheel of gedeeltelijk arbeidsgeschikt zijn verklaard, wederom in dienst te nemen.

Ten aanzien van het subsidiebeleid is de Commissie van mening dat uitgangspunt dient te zijn dat er geen subsidies aan het bedrijfsleven verstrekt worden tensij er sprake is van een "tijdelijke" bijzondere situatie en een financieel beleidsinstrumentarium nuttig en wenselijk kan zijn.

Organisatie Ministerie Economische Zaken

De Commissie heeft met de nodige zorg geconstateerd dat in toenemende mate de aandacht en beleidsinspanningen ten behoeve van het MKB verminderd. Een ontwikkeling die begonnen is met het afschaffen van het staatssecretariaat voor het MKB. Ook de reorganisatie binnen het Ministerie van Economische Zaken, waarbij de behandeling van de problematiek van de detailhandel, groothandel en het ambacht bij het Directoraat-Generaal Industrie zal worden ondergebracht doet vrezes voor de aandacht die deze sectoren in de toekomst zullen krijgen. De zware besuiningslast die het Ministerie moet dragen, heeft ook een nadelige invloed op het MKB-beleid.

Werkwijze Tweede Kamer

Bij het overleg over de werkwijze van de Tweede Kamer wordt gesproken over het verminderen van het aantal Vaste Commissies. In dit verband heeft de Commissie MKB er bij de Fractie op aangedrongen dat de Vaste Commissie van de Tweede Kamer voor het Midden- en Kleinbedrijf gehandhaafd blijft. Naast electorale overwegingen speelt ook het feit mee dat het MKB een aparte structuur heeft met eigen aandachtspunten en problemen die specifieke aandacht van de politiek vragen.

En verder is in het verslagjaar van gedachten gewisseld over Europa 1992, de Vestigingswet, Winkelsluitingswet, PBO's, winkelcriminaliteit, algemeen verbindend verklaren van CAO's.

Samenstelling Commissie

In het verslagjaar is toegevoegd aan de Commissie: Mr. C.W.M. Lustenhouwer. De heer Lustenhouwer is verzocht toe te treden op grond van zijn kennis van EG-aangelegenheden. De samenstelling van de Commissie per 31 december 1991 was als volgt:

Mr. G.H.N.L. van Woerkom, voorzitter
Mr. L. Antonini, secretaris
Drs. H.G. van der Bend
Mr. J.S. van Dam
B.J.E. Lambers
Drs. A.J.G. Leijten
Mr. C.W.M. Lustenhouwer
W.C. Noordergraaf
C.F.M. Slager
G.H. van Woudenberg

De Commissie is de Kamerleden mw. Drs. N.L. Ginjaar-Maas en in het bijzonder de heer A.A.M.E. van Erp zeer erkentelijk voor hun bijdragen aan het functioneren van de Commissie.

Datum:
3 maart 1992

Stuknummer:
CIE-VVD.JVS

-2-

JAARVERSLAG

COMMISSIE SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID VVD

1. Samenstelling Commissie

Bij de aanvang van het verslagjaar was de commissie als volgt samengesteld als aangegeven op de twee bijlagen bij dit verslag.

In verband met ziekte van de heer Vrind is het voorzitterschap gedurende het verslagjaar waargenomen door de heer Schmit. Tijdens het verslagjaar is de heer Van den Berg overleden. Mevrouw Nijs bedankte voor het lidmaatschap van de Commissie in verband met de aanvaarding van een functie buiten Nederland. De heer Van Hoof moest zijn lidmaatschap neerleggen in verband met zijn benoeming tot lid van de Tweede Kamer. De heer Van Hoof werd benoemd tot adviserend lid van de Commissie. De heer Sinnighe Damsté werd benoemd tot secretaris.

Aan het einde van het verslagjaar was in de ontstane vacatures nog niet voorzien.

2. Vergaderingen, behandelde onderwerpen

Hieronder volgt een opgave van de vergaderingen met vermelding van de in die vergaderingen behandelde onderwerpen:

22 januari
resoluties nota "Ongebroken lijnen"

20 februari
voorbereiding thema-avond Algemene nabestaandenwet

7 maart
pensioenproblematiek

2 mei
voortzetting notitie pensioenvraagstukken

5 juni
uitvoeringsorganisatie sociale zekerheid

28 augustus
WAO-problematiek

24 september
herziening uitvoeringsorganisatie werknemersverzekeringen, WAO-
problematiek

23 oktober
begroting sociale zaken en werkgelegenheid, positie alleenstaanden
(brief PLOA)

7 november
begroting SoZaWe

4 december
positie alleenstaanden (brief PLOA)

3. Bijzondere onderwerpen

De Commissie heeft het initiatief genomen tot de organisatie van een thema-avond over de Algemene nabestaandenwet op 13 mei. Voorts is de Commissie betrokken geweest bij de opstelling van een aantal stellingen voor de themadag "Ontgroening en vergrijzing".

JAARVERSLAG 1991 - COMMISSIE WONEN EN BOUWEN (VOORHEEN:
COMMISSIE VOLKSHUISVESTING)

1. Leden van de commissie:

Voorzitter: mevrouw A. van Leeuwen-Gijsberts.
Waarnemend secretaris: mevrouw mr. drs. D. de Groot.
Leden: Ing. L.M. de Beer, P.J. van den Broek,
H.J.J. Bruning, Drs. N. Rietdijk, Mr. N.L.M. Tilli,
mevrouw Mr. P.G.Th.M. Visser-van Daal,
Ir. P.A. van Wijnen.
Adviserende leden: A.A.M.E. van Erp, J.F.B. van Rey,
mevrouw A. Jorritsma-Lebbink, Dr. R.W. de Korte,
Mr. F. Korthals Altes, Mr. A.J. te Veldhuis,
Mr. H.P. Talsma, Mr. H.Th.M. Lauxstermann.

Als gevolg van het vertrek van de heer Korthals Altes uit de Tweede Kamer werd de heer Lauxstermann wederom tot lid van de Tweede Kamer benoemd. Vervolgens werd hij adviseerend lid van de commissie Wonen en Bouwen. In 1991 werd de Eerste Kamer opnieuw samengesteld. Dit had tot gevolg dat naast de heer Talsma de heer Korthals Altes adviseerend lid werd van de commissie.

Voorts worden sinds medio 1991 de vergaderingen bijgewoond door de heer A. Kercklaan, raadslid te Pijnacker, en de heer C.G.J. van den Oosten, gedeputeerde in de provincie Utrecht.

2. Wetenswaardigheden de commissie betreffende

Gedurende het verslagjaar 1991 is de commissie Wonen en Bouwen negen keer bijeen geweest. Eén keer werd gezamenlijk vergaderd met de commissie ruimtelijke ordening, en wel over de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX).

De afgelopen jaren is gebleken, dat door de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen het begrip volkshuisvesting verengd is. De onderwerpen die door de commissie worden besproken zijn veelal breder van aard dan de naam "volkshuisvesting" aangeeft. Daarom heeft de commissie besloten haar naam te veranderen in: "Wonen en Bouwen". Het hoofdbestuur ging akkoord met deze wijziging.

3. Werkzaamheden commissie

Daar in 1992 op het terrein van de volkshuisvesting veel verandert, heeft de commissie op 18 oktober een thema-avond georganiseerd voor staten- en raadsleden. De behandelde onderwerpen waren: de nieuwe Woningwet, het Besluit Woninggebonden Subsidies, het Bouwbesluit, en de betekenis van de VINEX voor het gemeentelijk woon- en bouwbeleid. Als sprekers traden op: de heer L.M. de Beer (oud-Tweede Kamerlid) en de heer C.G.J. van den Oosten (Gedeputeerde in de provincie Utrecht).

Ook dit jaar stond weer elke vergadering het onderwerp "actuele politieke situatie met betrekking tot de volkshuisvesting" op de agenda. Hieronder volgen de belangrijkste onderwerpen die besproken zijn:

- nota bouwprognoses 1990 - 1995;
- onderzoek naar stand van zaken bij corporaties inzake uitvoering nota-Heerma;
- VINEX;
- huisvestingswet;
- tussenbalans en de gevolgen voor de volkshuisvesting;
- huurverhogingen;
- huurwaardeforfait;
- regeling geldelijke steun huisvesting gehandicapten;
- woningwet;
- huurliberalisatie;
- besluit woninggebonden subsidies;
- begroting VRO 1992.

4.

Zowel de leden als de adviserende leden ervaren de samenwerking in de commissie als nuttig, waardevol en plezierig.

Commissie Ruimtelijke Ordening
secretariaat: Severij 17, 3155 BR Maasland

JAARVERSLAG 1991

De commissie is in het verslagjaar zevenmaal bijeen geweest. Daarnaast is in juni een werkbezoek aan Amsterdam gebracht.

De aanwezigheid van de leden heeft dit jaar om diverse redenen niet maximaal kunnen zijn. Omdat ook leden het lidmaatschap van de commissie hebben beëindigd, of te kennen hebben gegeven dat te willen doen op korte termijn, is in de tweede helft van het jaar dan ook aan het Hoofdbestuur gevraagd om aanvulling van de vacatures. Bij het opmaken van dit verslag was de benoemingsprocedure nog niet afgerond. van Keulen heeft de Ro-sector vertegenwoordigd in de commissie-Remkes over de plattelandsontwikkeling.

Op 29 januari 1991 is de eerste inbreng met betrekking tot de Vinex aan de orde geweest. Omdat veel uitwerkingen van het Vinex-beleid reeds ingezet zijn, waarbij het parlement buiten spel staat, wordt de bezorgdheid van de commissie uitgesproken over deze centralistische, dictatoriale tendens. Gemeenten worden voor het blok gezet, waarbij de financiële lokkertjes een rol spelen bij de beslissing om toch mee te doen in het overleg.

Op 12 maart heeft de commissie gesproken over eerste aanzetten in het kader van het plattelandsbeleid. Schaalvergroting en suburbanisatie op het platteland zijn algemeen maatschappelijke tendensen. In het tweede deel van de avond vergadert de commissie samen met de commissie Volkshuising. De lokatiepolitiek en de detail-bemoeienissen van het rijk zijn voor beide commissies hangpunten. Door concentratie op de Randstad en de grote bouwlokaties dreigt een tweedeling te ontstaan. Bovendien kan de exclusieve bemoeienis met de bouwlokaties aanleiding geven tot krapte op de woningmarkten elders, met alle gevolgen van opnieuw opkomende kettingbedingen.

Op 23 april wordt met de aanwezige kamerleden gesproken over een scala van actuele zaken. In verband met het vertrek van een aantal leden uit de commissie wordt gesproken over mogelijke nieuwe kandidaten.

25 juni wordt voor de tweede maal dit jaar vergadert samen met een andere partijcommissie, dit maal Binnenlandse Zaken. Door de koppeling van Vinex aan BoN-II is een gedachtenwisseling tussen beide commissies op zijn plaats. Er wordt gewaarschuwd de bestuurlijke indeling van ons land op te hangen aan de bouwlokatieproblematiek van de grote steden. Het zoeken naar het juist schaalniveau geldt voor alle beleid, op elk eir 1 niveaus. Er dient gekeken te worden naar een integratie van de regio's die per beleidsveld gehanteerd worden. De discussie over de reorganisatie mag ook niet vernauwd worden tot een keuze voor het verkiezingsstelsel van de bestuursorganen.

24 september wordt kort vergadert. Er zijn geen kamerleden aanwezig. Er wordt een voorstel aan het HB voor kandidaat-leden afgerond. Er worden ervaringen uitgewisseld over de gang van zaken met bestuursconvenanten.

29 oktober wordt er gesproken over de activiteiten van de commissie Remkes-Platteland en over de UCV-Vinex. Een aantal leden heeft opmerkingen over de Vinex aan het papier toevertrouwd.

3 december wordt de inbreng van de kamerfractie bij de begroting en de Vinex geëvalueerd. Een aantal punten, zoals bestemmen bij verordening en de eenbeluitswetgeving zullen in het volgend jaar opnieuw op de agenda komen.

28 juni is een werkbezoek gebracht aan Amsterdam. Daarbij is zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau gesproken over de regiovorming en de problematiek van de grote stad. De ontvangst door het college van B&W was uitstekend. 's Middags is een verhelderend en interessant bezoek gebracht aan het oostelijk havengebied, waar Amsterdam bezig is een 'sleutel-project' in het kader van het realiseren van het grootstedelijk vestigingsklimaat van de grond te krijgen. Het gaat om een geïntegreerde aanpak van stadsvernieuwing, (her)vestiging van ambachtelijke bedrijvigheid en woningbouw, aangepast aan de vragen uit de markt.

Het maatschappelijk draagvlak, iets over te hebben voor het milieu, is nog steeds groeiende. Het bedrijfsleven speelt daarop in met "groene" produkten. Maar ook intern, met preventieprogramma's en systematische aanpak van grondstof tot eindprodukt, inclusief de afvalfase, wordt het milieu steeds meer gescreend. Het volgen van kringlopen en deze te sluiten is het parool. Maar of nieuwe produkten, en dat zijn er vele, daaraan voldoen is telkens weer de vraag.

De overheid reageert op deze positieve milieuhouding door steeds meer van de burger 'in naam van' het milieu te vragen, doch er niet aan te besteden. Een overheid die zo bezig is zal zichzelf tegenkomen.

Vergaderingen: Negen maal is de commissie bijeen geweest. Er werd uitvoerig met het kamerlid mr. A.J. te Velthuis gesproken over actuele zaken het milieu betreffende zoals:

- de trage effectivering van milieudoelen in de landbouw
- internationale afstemming van normen
- kolen en kolenvergassing op de Maasvlakte
- kwaliteitseisen van reststoffen
- verwerking en toename van afvalstromen
- CO₂-heffing: onder de vlag van milieu toch weer accijns!
- vervoersstromen

Gast spreker: Mr. W.G. Albrecht, mede initiatiefnemer van het manifest "Duurzaam samengaan landbouw, natuur en milieu".

Onderwerpen: De volgende thema's werden ingeleid door:

- Meerjarenplan gewasbescherming": drs. F.H. Meppelder
- "Duurzaam samengaan landbouw, natuur en milieu"; Mr. W.G. Albrecht
- "Grondslag milieueffingen": drs. N. Rempt-Halmans de Jongh
- "Bodeminventarisatie": ir. J.C. Abrahamse
- "Ontwerp bouwstoffenbesluit": drs. F.H. Meppelder
- "De relatie milieu en landbouw": drs. J. de Blécourt-Maas

Werkbezoeken:

- Zinkfabriek Budelco te Budel
- Proeffabriek mestverwerking Promest B.V. te Helmond

Europese contacten:

- De heren Braams, Haafkens en mevrouw de Blécourt waren lid van de VVD-delegatie naar het ELDR-congres in Poitiers, alwaar standpunten werden ingenomen over 'environment'.
- Mevrouw de Blécourt heeft vanuit de Dettmeijerstichting voor de Hongaarse zusterpartij Fidesz te Boedapest een inleiding gehouden over het milieu op het seminar over gemeentepolitiek.

Leden: Gedurende de verslagperiode werd afscheid genomen van voorzitter ir. J.C. Abrahamse en heeft de heer P.A.W. Bannink zijn lidmaatschap opgezegd. Het oud kamerlid dr R. Braams is als nieuw lid tot de commissie toegetreden. Voorts zijn lid: drs. G.A. de Vrey (voorz.z.a.i.), drs. J. de Blécourt-Maas (secr.), mr. M.E. Bierman-Beukema toe Water, mevrouw mr. M. Daalmeijer, R. Haafkens, drs. F.H. Meppelder, ing. A.H. Vermeer en R.E. Waterman.

JAAR-VERSLAG VAN DE ACTIVITEITEN IN 1991 VAN DE PARTIJCOMMISSIE "LANDBOEW EN VISSERIJ"

In 1991 vergaderde de partijcommissie "Landbouw en Visserij" acht keer. Daarnaast werd een werkbezoek gebracht aan Drenthe. "Landbouwpolitiek op lange termijn". Mede ten behoeve van een eventuele themadag van de VVD over landbouwbeleid werd de laatste hand gelegd aan groepen stellingen inzake enkele aspecten van liberale landbouwpolitiek. Hierbij wordt o.a. ingegaan op de noodzaak van E.G.-marktordeningen voor bewaarbare produkten, zoals granen, suiker en zuivel. Het hanteren van aan elkaar gekoppelde prijsgaranties dient zowel belangen van producenten als consumenten. Inzake de zorg voor een goed milieubeleid geeft de commissie in deze stellingen aan, dat deze zorg noopt tot een herbezinning over het specialisatiebeginsel. Voorts bepleit de commissie ten aanzien van het milieubeleid duidelijkheid en toepassing van een overgangsperiode(n) ten einde de agrarische sector de gelegenheid te bieden zich aan te passen.

"Ongebroken lijnen". Soevengenoemde ontwerpen voor stellingen werden omgezet in een resolutie ten behoeve van de behandeling door de ledenvergadering van de VVD van de nota "Ongebroken Lijnen".

"Mestbeleid". De commissie heeft nader stil gestaan bij de op Prinsjesdag 1991 door het kabinet aangekondigde beleidsvoornemens inzake aanscherping van de mestwetgeving. De bezwaren van de commissie tegen deze beleidsvoornemens betreffen onder andere het element van het nauwelijks ruimte bieden voor meer intensieve veehouderij in "schone" gebieden, zoals in het Noorden des Lands.

Daarnaast heeft de commissie het beginsel nbg eens onderstreept dat "de vervuiler betaalt". Onjuist was de bewering door de fractievoorzitter mr. drs. F. Bolkestein, dat de chemische industrie de financiële lasten draagt van het opruimen van mestoverschotten van Brabantse varkenshouders.

"Hervorming van het E.G.-landbouwbeleid en Uruguayronde van de G.A.T.T." Nadere aandacht verkregen de voortgang van genoemde onderhandelingen in G.A.T.T.-kader en het in juli 1991 door R. Mac Sharry namens de Europese Commissie, gepresenteerde pakket met ontwerpen voor het E.G.-landbouwbeleid. De commissie is de mening toegedaan dat het E.G.-landbouwbeleid meer marktconform dient te worden, alsmede dat het steeds noodzakelijker wordt meer samenhang te construeren tussen de diverse marktordeningen voor agrarische producten. Voor wat braken van landbouwgronden betreft ten behoeve van productievermindering, nopen de huidige inzichten slechts tot tijdelijke braak. Deze visie houdt verband met risico's voor verpaupering van het platteland. Eventuele concessies in de G.A.T.T. dienen nauw gekoppeld te worden aan (daadwerkelijk) aanbod van tegenconcessies door andere belangrijke partners in de Uruguayronde, zoals de U.S.A. en de zogenaamde "C.A.J.R.N.J."-groep.

De commissie wijst (permanente) inkomenstoelagen af, wanneer hiermede een soort aanwezigheidspremie gecreëerd wordt.

De werkwijze van themagewijze aanpak zal ook in 1992 worden voortgezet.

drs. J. de Blécourt-Maas, secretaris

Diverse onderwerpen. Aangaande de activiteiten van de commissie in 1991 signaleren wij nog het navolgende:

- Deelname aan de VVD-werkgroep "Landbouw, Natuur en Milieu"
- Voortbestaan van het ministerie van L.M.V. (Landbouw, natuurbeheer en visserij"), alsmede overheveling van taken naar en van andere departementen en de bezuinigingen op overheidsuitgaven ten behoeve van de infrastructuur van het agrarische bedrijfsleven.
- Landbouwonderzoek, -voorlichting en -onderwijs.
- Problemen met de ecologische richtlijn.
- Overdracht van melkquota
- Regelgeving inzake legbatterijen voor kippen
- Gelegenheidsarbeid.

Secretariaat. In augustus 1991 besloot de heer J.Th. Keisers tot dan secretaris van de commissie, zich terug te trekken als lid van de commissie. Aanleiding voor dit besluit van de heer Keisers waren het functioneren van de commissie en de opstelling van het hoofdbestuur over enkele kwesties. De commissie betreurde alleszins het besluit van de heer Keisers om uit de commissie te vertrekken. Voor het werk van de heer Keisers gedurende enkele jaren is veel dank verschuldigd.

Jaarverslag 1991 commissie Verkeer en Waterstaat

ALGEMEEN

De commissie werd versterkt met twee nieuwe leden, waardoor met name het eerder vastgestelde gemis aan deskundigheid op het beleidsterrein waterstaat nu grotendeels is opgeheven. Daarentegen trok een lid zich aan het einde van het jaar terug. De commissie telt nu tien leden.

De commissie kwam zeven maal bijeen, wat minder is dan gebruikelijk. De meeste vergaderingen werden bijgewoond door één of twee adviserende leden. De twee laatste vergaderingen werden ook door een adviserend lid van de Eerste Kamer fractie bijgewoond; deze fractie blijkt meer in het algemeen besloten te hebben partijcommissies frequenter te bezoeken.

WERKZAAMHEDEN

Als uitvloeisel van de discussie-avond over het SVV in 1990 verscheen in Vrijheid en Democratie van februari een artikel hierover, waarin een positieve houding bepleit werd t.o.v. vervoerregio's.

In de zomer bezocht de commissie het hoogheemraadschap van Delfland, en ontving daar uitleg over de waterkwaliteitsbeheersing, de waterkwantiteitsbeheersing en de waterkeringen. Dit waterschap zorgt er o.a. voor dat de politici in Den Haag droge voeten houden!

In het najaar bracht de commissie een nota uit inzake de nieuwe Waterschapswet. Deze nota was vooral gericht op de fracties in Provinciale Staten. Het hoofdbestuur besloot de nota uit te geven als oranje boekje. Tevens verscheen een artikel hierover in Provincie en Gemeente in oktober. Het ligt in de bedoeling in 1992 een informatiebijeenkomst te organiseren.

Vanuit de commissie werd deelgenomen en schriftelijk bijgedragen aan de ad-hoc werkgroep Landbouw, Natuur en Milieu; een rapport van deze werkgroep verschijnt in 1992.

In de vergaderingen werden verder de volgende onderwerpen besproken: vervoerregio's, vervoerknooppunten en gecombineerd vervoer, HSL en Betuwelijn, EG-vervoerbeleid. Verheugend is dat in 1991 belangrijke en positieve besluiten zijn genomen over de financiering van nieuwe infrastructuurprojecten. Het is niettemin nodig om krachtig te blijven pleiten voor méér investeringen, zowel ten behoeve van het vervoer als ten behoeve van de bescherming tegen het water.

B. von Königslöw, secretaris commissie verkeer en waterstaat
Rijswijk, 18 december 1991

BEKNOPT JAARVERSLAG 1991 VAN DE COMMISSIE ONDERWIJS

De commissie heeft het afgelopen jaar zeven keer plenair vergaderd. Daarnaast is er intensief in subgroepverband overleg geweest.

Zowel leden van de Eerste als van de Tweede Kamer-fractie hebben steeds de vergaderingen van de commissie bijgewoond.

In 1991 zijn vele onderwerpen aan de orde geweest waaronder:

- rijksbegroting 1992;
- tussenbalans;
- studiefinanciering;
- Nota tweede fase voortgezet onderwijs;
- relatie onderwijs-arbeid;
- wetsvoorstellen WHW, Basisvorming, SVM, KVE-1991, VAVO, WCBO en Herziening bekostiging;
- groei speciaal onderwijs;
- de positie van het vbo en
- deregulering en autonomiebevordering.

Zonodig zijn er, in subgroepverband, ondersteunende notities voor de fracties opgesteld.

B.C.
December 1991

COMMISSIE WETENSCHAP EN TECHNOLOGIEBELEID (W&T)

JAARVERSLAG 1991/PLANNING 1992

De Commissie W&T heeft zich in het jaar 1991 hoofdzakelijk beziggehouden met drie onderwerpen:

- een reactie uit oogpunt van W&T op de VVD-nota "Ongebroken Lijnen";
- het formuleren van een passage betreffende wetenschap en technologie voor een nieuw verkiezingsprogramma VVD;
- een invulling van de Europese aspecten van het W&T-beleid, dat de VVD zou moeten voorstaan;

Ongebroken Lijnen.

De Commissie heeft met haar brief van 28 februari 1991 een reactie c.q. commentaar op de nota van de Commissie Nord aangeboden aan het Algemeen Secretariaat VVD. De Commissie W&T heeft daarin met klem bepleit de investeringen (subsiemiddelen) in wetenschaps-beoefening, wetenschappelijke infrastructuur en technologische vernieuwing niet te beperken in het kader van een algemene herwaardering van overheids-subsidies; immers het gaat bij W&T om investering in de toekomst van de slagvaardigheid van Nederland!

Verkiezingsprogramma 1992

De commissie heeft een aantal vergaderingen gewijd aan het expliciteren van de kernthema's, die vanuit W&T-oogpunt vermelding verdienen in een nieuwe verkiezingsprogramma. De commissie stuit daarbij op het gegeven, dat de vragen en knelpunten in wetenschap en technologiebeleid zelden centraal staan in de verkiezingscampagnes of in de beleving van Kamerleden. Niettemin heeft de commissie een aantal zaken in concept geformuleerd, die raken aan de economische concurrentiekracht van Nederland en aan het mondiale thema van duurzame ontwikkeling en milieubescherming. Daarnaast worden passages gewijd aan het Europees kader voor W&T en aan ethiek en biotechnologie. Het definitieve voorstel kon niet meer in 1991 worden afgerond en zal daarom in het voorjaar 1992 worden voorgelegd aan het partijbestuur.

Europese aspecten

In samenhang met het voorgaande punt heeft de commissie zich verdiept in de Europese aspecten en randvoorwaarden van wetenschap en technologiebevordering. Daarbij heeft de commissie contact gelegd met Jessica Larive, die in de november-vergadering aanwezig was en belangrijke gegevens en inzichten heeft aangedragen voor een onderbouwing en invulling van het Europees kader en perspectief voor W&T.

Ook over dit onderwerp zal de commissie pas in 1992 een advies kunnen geven aan het HB.

De commissie heeft een eerste aanzet gegeven voor een Nationaal Symposium over Ecologie & Technologie.

De secretaris nam op 14 oktober 1991 deel aan het jaarlijks overleg van hoofdbestuur met de partijcommissies. Geconcludeerd werd o.a. dat de onderlinge contacten tussen partijcommissies meer aandacht verdienen.

PLANNING VOOR 1992

De Commissie zal in het jaar 1992 tenminste aandacht geven aan de volgende onderwerpen:

- **Duurzame ontwikkeling, integratie van technologie, ecologie en economie tot een scenario voor de jaren '90;**
Een uitwerking van dit actuele thema tot een politieke stellingname, waarmee de VVD het voortouw zou kunnen nemen in nieuwe verkiezingen voor de 2e Kamer en waarmee Kamerleden hun druk op de regering tot het voeren van een verantwoord beleid kunnen onderbouwen;
- **Europese aspecten van technologie en wetenschapsbeleid;**
Nationaal versus Europees belang en de aard van onze relatie tot Brussel/Straatsburg; tevens reactie op de brief van Bolkstein van 19 december 1991 aan een aantal partijcommissies;
- **Ombuigen van de (te) geringe belangstelling van de partij en de fracties voor wetenschap en technologie;**
De Commissie constateert, dat W&T weinig in de belangstelling staan en zal trachten de politieke relevantie daarvan meer zichtbaar te maken;

SAMENSTELLING

De commissie ontving van de heer A.A. Olijslager een bericht van terugtreding; als nieuwe leden zijn benoemd de heren mr. H.W.H. van Bergen en dr. C. le Pair. Als nieuwe adviserende leden werden aangewezen de heren drs. A. van Boven en dr. L. Ginjaar.

=====

JAARVERSLAG PARTIJCOMMISSIE CULTUUR- EN MEDIABELEID 1991

Samenstelling commissie : Voorzitter drs. J. Meulemans-Seeleq, Secretaris F.J. Bleijerveld (tot 29-1-1991) daarna Joh. D. van Dijk, leden : Mevrouw A. van den Berg, Mevrouw P. van Zandbergen-Scheffer, Mevrouw B. J. Sengers-van Gijn en Mevrouw H. G. Haarman-Engelberts (tot 18-6-1991). De heren J. Meurs (tot 3-9-1991), Jhr. W. F. Raab van Canstein, E. Siau.

Adviserende leden die bijna altijd aanwezig waren : de heren H. F. Dijkstal, drs. Y. P. W. van der Werff en mevrouw L. Vonhoff-Luyendijk (tot 18-6-1991).

De commissie heeft zes maal vergaderd.

Op 28.8-1991 hebben de voorzitter en de secretaris het VVD overleg m.b.t. de Pinksternotitie (mediabeleid) van Minister d'Ancona o.l.v. de heer D. Dees bijgewoond.

Op 14 -10-1991 heeft de secretaris het VVD partijcommissie overleg in Utrecht bijgewoond.

In het verslag jaar zijn o.a. de volgende onderwerpen door de Commissie behandeld :

- Rapport "Ongebroken lijnen "
- Notitie "Na Ongebroken lijnen"
- N.a.v. de voorbereidingen voor een Regionale bijeenkomst in Friesland : a. selectie criteria cultuurbehoud
b. kunst als economisch goed
c. wanneer moet je nieuwe kunstvormen gaan stimuleren
- Bedreigd cultuurbezit
- Museumbeleid van de gemeente 's-Gravenhage
- Liberale samenwerking België - Nederland
- Kunstbeleid 1993 - 1996

De kamerleden van der Werff en Dijkstal brachten veel actuele politiek in de commissie.

Het mediabeleid is weinig ter sprake geweest in het afgelopen jaar in de commissie.

Joh. D. van Dijk ,
secretaris.

Vrijheidspartij

AAN: Partijcommissie Homo-aangelegenheden
i.a.a. Partijsekretariaat,

Jaarverslag over 1991.

In het afgelopen jaar is door de partijcommissie periodiek vergaderd behoudens gedurende de parlementaire recès-periode. De bestaansnoodzaak van deze commissie is ook in 1991 helaas overvloedig aangetoond. Het nog steeds uitblijven van een Wet Gelijke Behandeling -ondanks pogingen vanuit onze partij- alsmede het als gevolg van dat ontbreken publiekelijk vogelvrij verklaren van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen daar waar sprake is van onheuse bejegening of agressie, dan wel diskriminatie die direkt gerelateerd kan worden aan de homoseksualiteit van de slachtoffers, had mede tot gevolg dat de commissie zich het afgelopen jaar met nadruk met de beoordeling van het regeringsvoorstel inzake een WGB heeft bezig gehouden. Omdat het bestrijden van diskriminatie noch het verlenen van hulp aan slachtoffers tot de taakstelling van de commissie behoort, werd in voorkomende situaties contact opgenomen met de VVD homowerkgroep die in dezen een landelijke functie vervult.

Door de commissie is verschillende keren deskundig inbreng geleverd op verzoek van lokale VVD politici in kwesties van plaatselijke aard. Ook namen leden van de commissie deel aan diverse fora waarbij het beleid ten aanzien van minderheden in engere zin centraal stond.

Externe contacten hadden plaats met ondermeer de Nederlandse Vereniging tot Intergratie van Homoseksualiteit COC, homo-werkgroepen van andere politieke partijen en met redactie van Gay-krant.

Per 31 december 1991 was de commissie als volgt samengesteld:
A.L.E.C. van der Stoep (voorzitter), mr. A.J. Kokshoorn, F. van Dorp en Drs K.S. Roza (sekretaris), H.J. Fellingier, W. Kamp en ir.H.Stuart.

Amsterdam, 15 februari 1991.

Bijlage 1 bij brief van 14 maart 1992.

JAARVERSLAG 1991 VAN DE PARTIJCOMMISSIE JEUGDBELEID VAN DE VVD.

In 1991 is de commissie Jeugdbeleid 8 keer bij elkaar geweest. Elke vergadering zijn actuele onderwerpen op het terrein van de commissie met de aanwezige leden van de Tweede Kamer besproken.

In 1991 zijn de volgende onderwerpen uitgebreid door de commissie besproken:

* KINDERBESCHERMING

De nota "Justitiele jeugdbescherming: met recht in beweging", het rapport "Rechtzetten" van de sub-commissie kindbescherming en het rapport "Taak en functie Raden voor de Kinderbescherming" van de commissie Gijbers zijn door de commissie behandeld. De commissie is tot de volgende conclusies gekomen:

- second opinion: ouders moeten de mogelijkheid krijgen om door deskundigen een oordeel te kunnen laten geven over een zaak;
- in de wetgeving moet vastgelegd worden wanneer mag worden ingegrepen, dit om de rechtszekerheid te vergroten;
- de procedures dienen zo te zijn dat er gelijkwaardige posities ontstaan voor de verschillende partijen;
- scheiding van taken van de kinderrechter. handhaving moet in de toekomst door de kindbescherming geschieden;
- er is terecht vaak kritiek ten aanzien van bejegening. Rode draad is dat het belang van het kind voorop moet staan. echter criteria om dit te beoordelen ontbreken. Van belang zijn naar mening van de commissie een stabiele leefsituatie voor het kind en het kind moet de mogelijkheid hebben tot een goede emotionele ontwikkeling. Een goede diagnostiek op dit gebied ontbreekt. Er wordt gewezen op de klachtenregeling. Wie mag een klacht indienen: ouders of het kind? Wat gebeurt er als ouders en kinderen het niet eens zijn. De positie van de minderjarige is in die situatie zwak. Naar aanleiding hiervan komt de eigen rechtsingang voor minderjarigen ter sprake.

Door de commissie worden vraagtekens gezet bij de financiële onderbouwing van de voorstellen.

De commissie is voorstander van het samenvoegen van de verschillende inspecties. De inspectie-taak dient organisatorisch los van de uitvoering te staan. Ook rechtspraak en hulpverlening zijn twee taken die duidelijk gescheiden moeten worden.

* JEUGDHULPVERLENING

Ook in dit jaar heeft de commissie zich weer gebogen over de gevolgen van de Wet Jeugdhulpverlening. In het bijzonder zijn de gevolgen van de bezuinigingen, de decentralisatie en de normharmonisatie aan de orde geweest. De commissie constateert dat het onmogelijk is om de voorgenomen bezuiniging van WVC op de jeugdhulpverlening door te voeren zolang er nog sprake is van wachtlijsten.

Ten aanzien van de decentralisatie naar de provincies is de commissie van mening dat er te lang onduidelijkheid bestaat over de te verwachten situatie, waardoor provincies nauwelijks in staat zijn om adequaat beleid voor te bereiden. De commissie acht dit geen goede zaak en is bevreesd voor nadelige effecten in de jeugdhulpverlening.

• ONGEBROKEN LIJNEN

De commissie heeft op het rapport Ongebroken Lijnen van de commissie Nord drie resoluties ingediend. De door de commissie ingediende resoluties zijn uiteindelijk niet aan de orde geweest, maar gelijkkluidende resoluties zijn wel door de partij overgenomen.

Verder heeft de commissie ook nog aandacht besteed aan de nota "Vernieuwing in het jeugdbeleid", de notitie "Jeugdparticipatie", de begroting jeugdwelzijn 1992, en het rapport "Toetsbaarheid kinderopvangbeleid" van de Rekenkamer.

In 1991 heeft de commissie ook met het hoofdbestuur overlegd over de taakstelling van de commissie. Daarbij is afgesproken dat de taakstelling van de commissie uitgebreid zou kunnen worden met het onderwerp "maatschappelijke participatie". Hieronder vallen de volgende deelterreinen: sociale vernieuwing, individualisering en allochtonenbeleid. Op 31 december was nog geen definitief besluit gevallen over de uitbreiding van de taakstelling.

F. Backhuijs,
secretaris.

Het volgende overzicht geeft een globale aanduiding van het verbruik van propagandamateriaal gedurende 1991.

AFFICHES GROOT	4.160
AFFICHES MIDDEL	13.750
AFFICHES KLEIN	8.400
AFFICHES VROUWEN	395
THEMA POSTERS	160
AANSTEKERS	460
AANMELDINGSKAARTEN	9.400
BALLONNEN	35.400
BIERVILTJES	10.400
BLOCNOOTJES-VROUWEN	50
BLOEMENZAADZAKJES	53.250
BUREAUBLOCS	48
CADEAUKAARTJES	1.200
KOGELPUZZELTJES	830
MAGIC-GOLF	400
PAPERCLIPS	9.700
PLASTICTASSEN	2.350
SNOEPGOED	68.400
SPAKENFLITSERS	1.250
SPEELKAARTEN	100
SPIEGELTJES VROUWEN	230
STICKERS VVD	67.250
STICKERKAARTEN	440
STICKERS VROUWEN	4.000
SUIKERZAKJES	9.500
IJSKRABBERS	340
ONGEBROKEN LIJNEN	1.230
U EN DE VVD	1.830
YOU AND THE VVD	150
VERKIEZINGSPROGRAMMA'S 1989-1993	820
HAARBANDEN	25
PARASOLS	29
PRESS-PAPIERS	5
MAGNEETBORDEN	9
ROZETTEN	234
SHAWLS	62
STRIKKEN	55
STROPDASSEN	493
VVD-VLAGGEN	38
HUISFOLDER	69.500
OOGFOLDER (VROUWEN)	1.200
RECHT OP DE VROUW AF	1.700
ENVELOPPEN VVD VERKOOP	87.000
BRIEFPAPIER VVD VERKOOP	88.500
11e JAARBOEK	292
VADEMECUM VOOR DE BESTUURDERS	227
DOOR VRIJHEID VERBONDEN (5e druk)	41

OMVANG VAN AFDELINGEN

TABEL *Ledenaantal per 1 januari 1991*

CUM %	CUM AANTAL	AANTAL LEDEN	AANTAL AFD	STEM IN AV	TOTAAL STEM AV
12.7	73	1-25	72	1	72
40.0	231	26-50	158	1	158
58.4	337	51-75	106	2	212
70.9	409	76-100	72	2	144
79.7	460	101-125	51	3	153
85.6	494	126-150	34	3	102
88.9	513	151-175	19	4	76
91.7	529	176-200	16	4	64
93.9	542	201-250	13	5	65
94.8	547	251-300	5	6	30
97.1	560	301-350	13	7	91
98.4	568	351-400	8	8	64
98.8	570	401-450	2	9	18
99.0	571	451-500	1	10	10
99.5	574	501-1000	3	10-20	35
99.8	576	1001-2000	2	21-40	50
100.0	577	>2000	1	>40	43
100.0	577	TOTAAL	576		1387

Bijlage V

OVERZICHT EVALUATIE LEERGANG GEMEENTERAAD

Algemeen

De enquêtes bevestigen de geluiden die tijdens en na de cursussen zijn opgevangen.

In het algemeen kan worden geconstateerd dat de Leergang Gemeenteraad zowel inhoudelijk als organisatorisch een succes is geweest.

Het zijn in totaliteit steeds zeer ruime meerderheden die aangeven dat de cursussen voldeden, de praktijkgerichtheid en de opbouw goed/zeer goed waren, de wijze van doceren, het studiemateriaal en de organisatie en begeleiding eveneens goed/zeer goed waren.

Een aantal projecten scoort om wisselende redenen minder goed; dit is veelal terug te voeren op de wijze waarop de docent/cursusleider functioneerde, op de organisatie en/of de accommodatie. In een aantal gevallen was een (te) groot aantal deelnemers een negatieve factor.

Opmerkelijk is dat de ene deelnemer juist vindt dat bepaalde onderdelen te weinig aan bod komen, terwijl een andere deelnemer het tegenovergestelde noemt. Ook vooropleiding/ervaring en verwachtingspatronen liepen, zoals overigens kon worden verwacht, uiteen. In een aantal gevallen misten deelnemers zaken die in een andere cursus, al dan niet binnen de Leergang Gemeenteraad, worden behandeld (bijvoorbeeld discussietechniek).

Geconstateerd mag worden dat de Leergang Gemeenteraad een goed produkt is en dat om de kwaliteit te handhaven navolgende uitgangspunten een belangrijke rol dienen te spelen:

- a. cursusmateriaal dient te worden geactualiseerd, waarbij rekening dient te worden gehouden met gewijzigde omstandigheden (o.a. nieuwe wetgeving en maatschappelijke ontwikkelingen) en door de cursisten geconstateerde tekortkomingen/overbodigheden; de cursussen dienen een afgewogen geheel van theorie en praktijk te zijn;
- b. docenten dienen met zorg te worden geselecteerd en geïnstrueerd; docenten dienen recente gemeentelijke ervaring te hebben en enige didactische gaven;
- c. cursusbegeleiders dienen met zorg te worden geselecteerd en geïnstrueerd;
- d. accommodatie dient met zorg te worden geselecteerd;
- e. doelstelling, doelgroep, toelatingseisen en opzet (waaronder rol syllabus) dienen zorgvuldig te worden geformuleerd en duidelijk naar buiten te worden gebracht;
- f. groeps grootte;
- g. goede en herkenbare organisatie.

Overwogen zou kunnen worden lunch en koffie/thee bij de cursusprijs inclusief te laten zijn; probleem daarbij is dat de cursus soms op bijvoorbeeld 4 avonden en soms op 2 zaterdagen wordt gegeven.

Introductie cursus

Duidelijk is dat veel mensen betrekkelijk weinig behoefte hebben aan achtergronden zoals het politieke stromenland en geschiedenis; men wel concreet bezig zijn. Toch is voor een politiek functioneren een basiskennis noodzakelijk, welke basiskennis uitstekend in deze cursus past. Een aantal mensen vond het niveau van de cursus te laag; dat hangt waarschijnlijk samen met het feit dat betrokkenen al redelijk ingevoerd zijn in de materie. Echter er zijn ook geluiden van zittende raadsleden die nog wat aan de Introductie cursus hebben gehad.

Cursus Gemeenteraad

In een aantal gevallen wordt geklaagd over te weinig diepgang, hetgeen vaak samenviel met een minder positief oordeel over de wijze van doceren.

Een meer voorkomende klacht was dat er te weinig tijd was alles goed te kunnen behandelen. Meermaals wordt gepleit voor uitbreiding van het aantal dagdelen.

Vraag is in hoeverre de syllabus geheel moet worden behandeld/gevolgd. Is het een kapstok of een voorleesboek om twee uiterste te noemen.

Cursus Gemeenteraad/4 grote steden

Er wordt een groot aantal onderwerpen genoemd, die in de cursus werden gemist; het betreft echter allemaal thema's die thuis horen in de vaktechnische cursussen.

Cursus Gemeenteraad/stadsdeelraad

Ook in deze cursus worden elementen gemist, die elders thuis horen (onderhandelen bijvoorbeeld).

En ook hier waren pleidooien voor meer dagdelen.

Relatief matig scoorde het studiemateriaal.

Cursus Financiën

Duidelijk is dat onvoldoende is en kon worden ingespeeld op sociale vernieuwing.

Ook hier was behoefte aan meer praktisch inzicht.

Relatief matig scoorde het studiemateriaal.

Seminar Strategische beleidsbepaling

Ook hier de klacht van het gebrek aan zelfwerkzaamheid.

Verder bleek de relatie van het landelijk gebeuren en het adequaat reageren daarop onderbelicht.

Relatief negatief scoorde het documentatiemateriaal.

Training Onderhandelen

Enig echte minpunt bij de trainingen was dat de syllabus niet van tevoren werd toegestuurd.